

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

2005 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI VE 2021 SOSYAL
BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ STRATEJİ, YÖNTEM VE
TEKNİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine KADİRHAN

Malatya-2022

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

2005 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI VE 2021 SOSYAL
BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ STRATEJİ, YÖNTEM VE
TEKNİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine KADİRHAN

Danışman: Prof. Dr. Recep DÜNDAR

MALATYA-2022

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Recep DÜNDAR'ın danışmanlığında Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler Programlarının Strateji, Yöntem ve Teknik Açısından Karşılaştırılması” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Emine KADİRHAN

ÖNSÖZ

Bilim ve teknoloji, sosyal yaşam, ekonomi ve hayatımızın her alanında değişme gelişmelerin yaşanmasının yanında eğitsel anlamda da farklı teorilerin ortaya atılması ve geliştirilmesi artık bireylere yüklenen misyonu da değiştirmiştir. Bireylerin yaşanan değişime ve çağa ayak uydurması, eleştirel düşünmesi, kendini tanınması, yaşadığı toplumun değerlerinin bilincinde olması, tarih ve Millî bilincinin farkında olması gibi bireylerin birçok niteliğe sahip olması hedeflenmektedir. Bu amaçla yapılan en temel yeniliklerin başında da güncellenen öğretim programları yer almaktadır.

Sosyal bilgiler alanında da cumhuriyetin ilanından itibaren birçok program değişikliğine gidilmiştir. En köklü değişiklik ise geleneksel yaklaşımı sona erdiren ve çağdaş yaklaşımlardan olan yapılandırmacı yaklaşımı esas alan 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı olmuştur. Daha sonra 2018 yılında da bir değişikliğe gidilmiş ve bu program halen kullanılmakta olan güncel programdır. Bu çalışmada 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programları strateji, yöntem ve teknik açıdan incelenmiştir.

Bu çalışmamda baştan beri desteğini gördüğüm ve lisans dönemimden itibaren bilgi birikimi ile bizi aydınlatıp yol gösteren tez danışman hocam saygıdeğer Prof. Dr. Recep DÜNDAR' a teşekkürü bir borç bilirim. Bilgisini ve tecrübesini bizlerle paylaşan sayın Prof. Dr. Mesut AYDIN ve bu tezi çalışma fikrini bana sunan hocamız Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU' na teşekkürlerimi sunarım.

Bu tez süreci boyunca ve her daim benimle olan sevgili eşim Ahmet KADİRHAN, doğduğum günden itibaren her koşulda yanımda olan ve bana hep destekçi olan annem Songül SATILMIŞ, babam Kadir SATILMIŞ' a ve tüm aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Emine KADİRHAN

ÖZET

2005 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI VE 2021 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ STRATEJİ, YÖNTEM VE TEKNİK AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

KADİRHAN, Emine
Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez danışmanı: Prof. Dr. Recep DÜNDAR
Aralık-2021, XIII + 118 sayfa

Hayatımızın her alanına dokunan Sosyal Bilgiler dersi dünyada bir disiplin olarak 1920'lerde okutulmaya başlanmıştır. Ülkemizde ise Sosyal Bilgiler adıyla ilk kez 1968 yılında okutulmaya başlanmış ve günümüze kadar süregelmiştir. Bu çalışmada 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler programları strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme kullanılmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının kazanım ve etkinlik örnekleri incelenmiş, 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ise kazanım ve verilen bazı kazanımların açıklamalarından içerik analizi yapılarak verilere ulaşılmıştır. Stratejiler; Araştırma-İnceleme, Buluş ve Sunuş olmak üzere üç kategoride incelendi. Yöntem ve teknikler ise; Altı Şapka Anlatım, Balık Kılçığı, Beyin Fırtınası, Bireysel Çalışma, Drama, Eğitsel Oyun, Gezi, Görüşme (Röportaj), Gözlem, İşbirlikli Öğrenme, Örnek Olay, Problem Çözme, Proje, Simülasyon, Soru-Cevap, Sözlü Tarih ve Tartışma yöntemi olmak üzere 18 kategoriye ayrılarak incelenmiştir. Bu çalışma ile alan yazındaki eksiklik giderileceği, araştırma yapanlara kaynaklık edeceği ve program geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacağı varsayılmaktadır. Araştırma sonucuna göre çağdaş yaklaşımlarla hazırlanan 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Araştırma-İnceleme ve Buluş stratejilerin ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Yöntem ve teknikler açıdan ise 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Proje yöntemi, Anlatım yöntemi, Örnek Olay yöntemi, Tartışma ve Gezi yöntemleri çoğunluk olarak yer almıştır. 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ise Anlatım yöntemi, Örnek Olay yöntemi, Tartışma ve Soru- Cevap yönteminin ağırlıkla yer aldığını söyleyebiliriz. Her iki programda ise Sözlü Tarih yöntemi, Beyin Fırtınası tekniği, Problem Çözme yöntemi, İşbirlikli Öğretim ve Balık Kılçığı tekniğine yönelik bulguların sınırlı sayıda olduğu

belirlenmiştir. Öğrencileri aktif tutacak bu ve benzeri yöntem ve tekniklerin programlarda daha çok yer alması yararlı olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, öğretim programı, strateji, yöntem, teknik

ABSTRACT

STRATEGY, METHOD AND TECHNICAL COMPARISON OF THE 2005 SOCIAL SCIENCES TEACHING PROGRAM AND 2021 SOCIAL SCIENCES TEACHING PROGRAM

KADİRHAN, Emine

M.S., Inonu University, Institute of Educational Sciences

Department of Social Studies Education

Advisor: Professor Doctor Recep DÜNDAR

December-2021, XIII + 118 pages

Social Studies Course, which touches every aspect of our lives, started to be taught as a discipline around the world in the 1920s. In our country, it was started to be taught in 1968 for the first time under the name of Social Studies and has continued until today. This study, it is aimed to compare the 2005 and 2021 Social Study Course Curriculums in terms of strategy, method, and technique. In the study, a document analysis model, which is one of the qualitative research methods, was used. The 2005 Social Studies Course Curriculum were examined learning outcomes and activity examples, In the 2021 Social Studies Course Curriculum, learning outcomes and the explanations of learning outcomes were examined and the findings were reached by making content analysis. Strategies: It was examined in three categories as Research-Examination, Invention, and Presentation. Methods and techniques; It was analyzed in 18 categories. These categories are Six Thinking Hats, Fishbone, Brainstorming, Individual Study, Drama, Educational Game, Travel, Interview, Observation, Cooperative Learning, Case Study, Problem Solving, Project, Simulation, Question-Answer, Oral History and Discussion. It is assumed that with this study, the deficiency in the literature will be eliminated, it will be a resource for researchers and will contribute to program development studies. According to the results of the research, it has been determined that Research-Examination and Invention strategies are dominant in the 2005 Social Study Course Curriculum and 2021 Social Study Course Curriculum, which are prepared with contemporary approaches. In terms of methods and techniques, Project method, Lecture method, Case Study method, Discussion, and Travel methods were included in the majority in the 2005 Social Study

Course Curriculum. In the 2021 Social Study Course Curriculum, we can say that the Lecture method, the Case Study method, the Discussion and Question-Answer method are predominantly included. In both curriculums, it was determined that the findings on the Oral History method, brainstorming technique, Problem Solving method, Cooperative Teaching, and Fishbone technique were limited. It would be beneficial to include these and similar methods and techniques, which will keep students active in the programs.

Keywords: Social Studies, curriculum, strategy, method, technique

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	I
ÖNSÖZ	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar LİSTESİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR	XIII
BÖLÜM 1	
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2.Çalışmanın Amacı.....	3
1.3. Çalışmanın Önemi	3
1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	3
1.5. Tanımlar.....	3
BÖLÜM 2	
2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5

2.1.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler.....	5
2.1.2. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi.....	8
2.1.2.1. Dünyada Sosyal Bilgilerin Gelişimi	8
2.1.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Gelişimi.....	10
2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretimi	12
2.1.3.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	13
2.1.3.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	14
2.1.3.3. Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	14
2.1.6. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	15
2.1.6.1. Öğretim Programlarının Amaçları	15
2.1.6.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Özel Amaçları	16
2.1.7. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	18
2.1.7.1. 2005 Sosyal Bilgiler Programı.....	18
2.1.7.1.1. Öğrenme Alanları	18
2.1.7.1.2. Değerler	19
2.1.7.1.3. Beceriler.....	22
2.1.7.1.4. Kazanım	26
2.1.7.2. 2018 Sosyal Bilgiler Programı.....	27
2.1.7.2.1. Öğrenme Alanları	27
2.1.7.2.2. Değerler	28
2.1.7.2.3. Beceriler.....	29
2.1.7.2.4. Kazanımlar.....	29
2.1.8. Sosyal Bilgilerde Öğretim Stratejileri.....	30
2.1.8.1. Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi	30
2.1.8.2. Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	32
2.1.8.3. Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi	34
2.1.9. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yöntem ve Teknikler	35
2.1.9.1. Anlatım Yöntemi	35
2.1.9.2. Soru-Cevap Yöntemi	36

2.1.9.3. Tartışma Yöntemi	36
2.1.9.4. Gezi-Gözlem Yöntemi	37
2.1.9.5. Beyin Fırtınası.....	38
2.1.9.6. Drama.....	38
2.1.9.7. Sözlü Tarih Yöntemi.....	39
2.1.9.8. Altı Şapka Düşünme Tekniği.....	40
2.1.9.9. Balık Kılçığı.....	41
2.1.9.10. Kavram Haritaları	42
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	44
 BÖLÜM 3	
YÖNTEM	48
3.1. Araştırmanın Modeli.....	48
3.2. Araştırma Materyali	49
3.3. Veri Kaynağı ve Verilerin Toplanması.....	49
3.4. Verilerin Analizi	49
3.4 Geçerlik ve Güvenirlik.....	50
 BÖLÜM 4	
BULGULAR VE YORUM.....	51
4.1. 2005 Ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan 4. Sınıf Strateji, Yöntem Ve Tekniklerine Ait Bulgular Ve Yorumlar	52
4.1.1. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Stratejilere Yönelik İncelenmesi.....	54
4.1.2. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Yöntem ve Tekniklere Yönelik İncelenmesi	57

4.2. 2005 Ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan 5. Sınıf Strateji, Yöntem ve Tekniklerine Ait Bulgular ve Yorumlar	64
4.2.1. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Stratejilere Yönelik İncelenmesi.....	66
4.2.2. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Yöntem ve Tekniklere Yönelik İncelenmesi	70
4.3. 2005 Ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan 6. Sınıf Strateji, Yöntem Ve Tekniklerine Ait Bulgular Ve Yorumlar	77
4.3.1. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Stratejilere Yönelik İncelenmesi.....	79
4.3.2. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Yöntem ve Tekniklere Yönelik İncelenmesi	84
4.4. 2005 Ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan 7. Sınıf Strateji, Yöntem Ve Tekniklerine Ait Bulgular Ve Yorumlar	91
4.4.1. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Stratejilere Yönelik İncelenmesi.....	93
4.4.2. 2005 ve 2021 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Öğretim Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Bulgular	99
4.5. 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Strateji, Yöntem ve Teknik Açısından Elde Edilen Genel Bulgular ve Yorumlar	107

BÖLÜM 5

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER..... 110

5.1. 2005 ve 2021 Programlarından Elde Edilen Bulgulara Göre Stratejilere İlişkin Sonuçlar	110
5.2. 2005 ve 2021 Programlarından Elde Edilen Bulgulara Göre Yöntem ve Tekniklere İlişkin Sonuçlar	111
5.3. Öneriler	114

KAYNAKÇA..... 115

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 2005 Programı Öğrenme Alanları	19
Tablo 2. 2005 Sosyal Bilgiler Ders Programında Değerler	20
Tablo 3. 4.Sınıf Doğrudan Verilecek Değerler	20
Tablo 4 5.Sınıf Doğrudan Verilecek Değerler	21
Tablo 5. 6. Sınıf Doğrudan Verilecek Değerler	21
Tablo 6. 7. Sınıf Doğrudan Verilecek Değerler	22
Tablo 7. 2005 Programında Yer Alan Beceriler	23
Tablo 8 4. Sınıf Doğrudan Verilecek Beceriler	23
Tablo 9. 5. Sınıf Doğrudan Verilecek Beceriler	24
Tablo 10. 6. Sınıf Doğrudan Verilecek Beceriler	24
Tablo 11. 7. Sınıf Doğrudan Verilecek Beceriler	25
Tablo 12. 2005 SBÖP Kazanım, Etkinlik Örnekleri ve Açıklamaları.....	26
Tablo 13. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde Belirlenen Yetkinlikler	27
Tablo 14. 2018 Programı Öğrenme Alanları	28
Tablo 15. 2021 SBÖP Yer Alan Değerler	28
Tablo 16. 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Beceriler	29
Tablo 17. Tartışma Çeşitleri	37
Tablo 18. 2005 ve 2021 SBÖP' larının kademelere Göre Kazanım Sayıları Karşılaştırması	51
Tablo 19. 4.Sınıf 2005 ve 2021 SBÖP' larındaki Strateji, Yöntem ve Tekniklere Ait Veriler	52
Tablo 20. 5.Sınıf 2005 ve 2021 SBÖP' larında Strateji, Yöntem ve Tekniklere Yönelik Veriler	65
Tablo 21. 6.Sınıf 2005 ve 2021 SBÖP' larında Strateji, Yöntem ve Tekniklere Yönelik Veriler	78
Tablo 22. 7.Sınıf 2005 ve 2021 SBÖP' larında Strateji, Yöntem ve Tekniklere Yönelik Veriler	92
Tablo 23. 2005 Ve 2021 SBÖP' larında Yer Alan Stratejilerin Toplam Dağılımı.....	107
Tablo 24. 2005 Ve 2021 SBÖP' larında Yer Alan Yöntem ve Tekniklerin Toplam Dağılımı	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sosyal Bilimler	5
Şekil 2. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler İlişkisi.....	6
Şekil 3. Sosyal Bilgilerin Bilgi Kaynakları	8
Şekil 4. Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımları	13
Şekil 5. Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme Alanı Ve Kazanımların Gösterimi	29
Şekil 6. Balık Kılçığı	42
Şekil 7. Kavram haritası.....	44

KISALTMALAR

Akt	:Aktaran
Çev	:Çeviren
Ed	:Editör
EÖ	:Etkinlik örneği
KA	:Kazanım açıklaması
MEB	:Millî Eğitim Bakanlığı
S	:Sayfa
Ss	:Sayfa sayısı
SBÖP	:Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
SBDÖP	:Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
T.y	:Tarih Yok
TYÇ	:Türkiye Yeterlilik Çerçevesi
Vb	:Ve Benzeri
Vs	:Ve Saire

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Teknoloji ve bilim alanında hızlı değişim yaşanması, toplumların ve bireylerin değişen ihtiyaçları, öğretim alanında teorik ve yaklaşımlarda yaşanan yenilik ve gelişmeler doğrudan bireylere de etki etmiş ve bireylerden beklenen rolleri de etkilemiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB],2018). Araştırmacı, eleştirel düşünen, analiz yapabilen, değişime ayak uydurabilen, empatik düşünebilen, ön bilgilerini kullanabilen, bilgiyi transfer edebilen, kendini ve toplumu tanıyabilen, toplumun değerlerinin farkında olan ve bu değerleri koruyup ileri kuşaklara taşıyabilen, Millî tarih ve Millî bilincinin farkında olan vs. özellikleri barındıran bir birey modeli karşımıza çıkmaktadır. Eğitimde, bilgiyi hazır olarak alıp tüketen bir bireyden ziyade bu tür kazanımlara sahip bir birey hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, öğretim programları bireyin öğrenme sürecindeki tüm etkinliklerini düzenleyerek bireyin bu süreçte daha verimli olmasını sağlamayı amaçlamıştır.

Öğretim programı “Okulların amaçlarına bağlı, bireyin ihtiyaçlarının giderilmesi ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla düzenlenmiş birtakım bilgi ve faaliyetler listesidir”(Kocaçınar,1966’dan akt. Hesapçıoğlu,2008;115). Öğretim programı, eğitim programının içerisinde yer alarak öğretim sürecindeki etkinlikleri genellikle okul boyutu ile sınırlandıran bir yapıya sahiptir. Birçok alanda yaşanan değişim ve artan ihtiyaçların etkisiyle çağa ayak uydurabilmek, toplum beklentisine cevap verebilmek amacıyla eğitim- öğretim alanında yer yer değişikliğe gidilmiştir. Önceki programın öğretim alanında ihtiyacı karşılayamaması yeni bir programa gereksinim hissettirmiştir. Sosyal Bilgiler alanında da 1924, 1930, 1936, 1948, 1956, 1962, 1968, 1990, 2005 ve 2018 yıllarında program değişikliğine gidilmiştir. Yapılan bu çalışmada da 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programları(SBÖP) strateji yöntem ve teknikler açıdan ele alınmıştır. 2018 programı halen kullanılmakta olup çalışmada 2021 programı olarak verilmiştir.

Programların dört önemli ögesinden biri olan öğretim durumları ögesi, öğretim sürecinde kullanılan strateji, yöntem, teknikleri ve her türlü etkinliği içermektedir. Bu çalışmamızda 2005 SBÖP ve 2021 SBÖP’ larının öğretim süreci ele alınmıştır. 2005

programında veri kaynağı olarak kazanım ve etkinlik örneklerinden yararlanılmıştır. 2021 programında ise etkinlik örnekleri yer almamakla birlikte veri kaynağı olarak kazanım ve bazı kazanımların verilen açıklamalarından yararlanılmıştır. Stratejiler; Araştırma-İnceleme, Buluş ve Sunuş olmak üzere üç kategoride incelenmiştir. Yöntem ve teknikler ise; Altı Şapka Anlatım, Balık Kılçığı, Beyin Fırtınası, Bireysel Çalışma, Drama, Eğitsel Oyun, Gezi, Görüşme (Röportaj), Gözlem, İşbirlikli Öğrenme, Örnek Olay, Problem Çözme, Proje, Simülasyon, Soru-Cevap, Sözlü Tarih ve Tartışma yöntemi olmak üzere 18 kategoriye alınarak incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarının ilgili literatürdeki eksikliği gidereceği, araştırmacılara kaynaklık edeceği ve program geliştirme sürecine bir durum tespiti olarak bu süreçte değerlendirilebileceği varsayılmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Dünyada ferdi, sosyal, ekonomik gibi birçok alanda devam etmekte olan değişim ve gelişimi; Türkiye ‘de de bilgi teknolojide, hayat tarzında, nüfus yapısında, üretici tüketici durumlarında, iş alanında, yerleşme, küreselleşme gibi kısaca hayatın her alanında görülmektedir. Bütün bu değişim ve gelişimler göz önüne alındığında, bunları eğitim sistemimiz ve programlara yansıtmak bir zorunluluk haline gelmiştir (Öztürk ve Dilek,2005:90). Bu nedenle dünyada yaşanan değişim ve gelişime eğitim alanında da ayak uydurmak için öğretim programlarda yer yer değişikliklere gidilmektedir. 1920’lerde dünyada ilk kez ABD ‘de okutulan Sosyal Bilgiler dersi bizim ülkemizde bu adla ilk kez 1968 yılında okutulmaya başlanmıştır. Sosyal Bilgiler alanında ülkemizde en köklü değişiklik ise 2004 yılında hazırlanan ve 2005 yılında uygulamaya konulan yapılandırmacılık yaklaşımını esas alan program olmuştur.

Bu çalışmanın ana problemi 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının strateji, yöntem ve teknik olarak benzer ve farklı yönleri nelerdir?

Bu doğrultuda cevap aranan alt problemler şunlardır:

1. 4. Sınıf 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılması nasıldır?
2. 5. Sınıf 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılması nasıldır?
3. 6. Sınıf 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılması nasıldır?
4. 7. Sınıf 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılması nasıldır?

1.2.Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılmasını sağlamaktır. Sosyal Bilgiler ders programlarının karşılaştırılmasında, veri kaynağı olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylı 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programları kazanımlar, etkinlik örnekleri ve kazanım açıklamalarından hareketle Sosyal Bilgiler dersi öğrenme-öğretme süreçleri içerisinde kullanılan strateji, yöntem ve tekniklere yönelik verilere ulaşılarak ve bunlar karşılaştırılarak ortaya konulmuştur.

1.3. Çalışmanın Önemi

Bu araştırmada 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılması amaçlanmıştır. Sosyal Bilgiler programlarına ilişkin literatürde eski ve yeni programları karşılaştırmalı çalışmalara yer verilmiştir. Ancak yapılan çalışmalarda 2005 Sosyal Bilgiler programı ile 2017 programının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılmasına daha önce yer verilmemiştir. Bu çalışmayla bu alandaki boşluk giderilecek, literatüre katkıda bulunulacak, konuyla ilgilenenlere bir kaynak niteliği sağlayacaktır. En önemli noktada da programlardaki eksiklikler fark edilerek giderilmesi için bir gerekçe olarak kabul edilebilir. Program geliştirme veya değişikliğinde ihtiyaca karşılık verecek bu çalışma ile programlardaki eksiklikler tespit edilip, program geliştirmede faydalanılacak bir kaynak niteliği taşıyacaktır.

1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programları ile sınırlıdır.
2. Bu çalışma 4., 5., 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programları ile sınırlıdır.
3. Bu programlar kazanım, etkinlik örnekleri ve kazanım açıklamaları ile sınırlıdır.
4. Bu programlarda konu açısından strateji, yöntem ve teknikler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS,1994) Sosyal Bilgilerin tanımını şu şekilde yapmışlardır:

“Sosyal Bilgiler vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek için sosyal ve beşeri bilimlerin entegre edilmesi ile oluşmuş bir çalışma alanıdır. Sosyal Bilgiler okul programları kapsamında, beşeri, matematik ve doğa bilimlerinden aldığı uygun içeriğin yanı sıra antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe siyaset bilimi, psikoloji, din, sosyoloji gibi disiplinler üzerine dayalı sistematik ve koordineli bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amacı, birbirine bağımlı bir dünyada kültürel olarak çeşitli demokratik toplumların vatandaşı olarak genç bireylere kamu yararına bilgiye dayalı ve mantıklı karar verme yeteneğini geliştirmelerinde yardımcı olmaktır.”(akt:Öztaşkın, 2016:6)

Öğretim Programı: Eğitim programı içerisinde yer alan, genel itibariyle belirlenmiş bilgi gruplarından oluşan ve bazı okullarda beceri ve uygulama ağırlıklı olan, eğitim programının amaçları doğrultusunda planlı olarak bilgi ve becerilerin kazandırılmasına yönelik bir programdır (Varış, 1994:18).

Öğretim Stratejisi: Dersin genel amaçlarına ulaşılmasını sağlayan kapsamlı bir çerçevedir. Konuların ve yöntemin seçimi, analizi, öğretimin psikolojik boyutları gibi birçok etkinliği barındırır (Taşpınar, 2016:13).

Yöntem: “Bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol.”(Yaşar ve Gültekin, 2011:78).

Teknik: "Herhangi bir sanat, üretim ve öğretim etkinliği için başvurulması gereken beceri, işlem ya da yol," (Sözer, 1998:80).

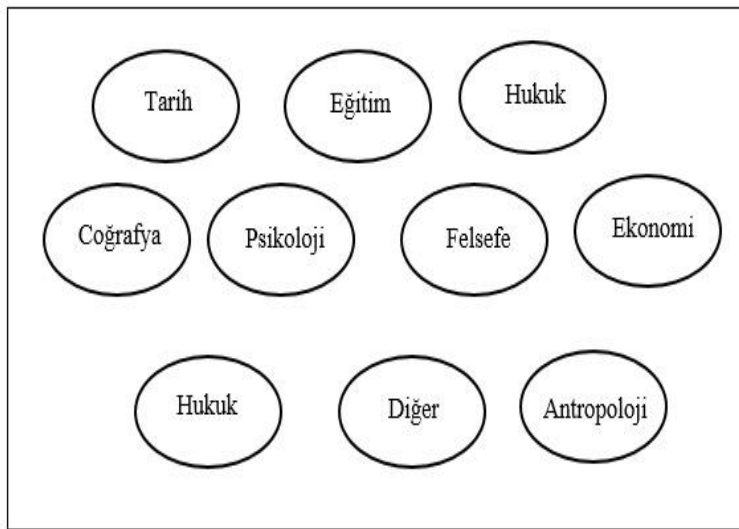
BÖLÜM 2

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

Aristoteles yüzyıllar öncesinden insanı “Toplumsal bir hayvan” olarak tanımlamıştır. Bu “toplumsal hayvanı” çeşitli yönlerden incelemek, araştırmak, anlamak ve sorunlarına çözüm bulmak amacıyla sosyal bilimler kurulmuştur. Sosyal bilimler, bilimsel anlamda 19 yy. başlarından 1950’li yıllara uzanan bir süreçte ortaya çıkmıştır (İnan,2015:5). İnsanlar arası iletişim, etkileşim, bölüşüm, kültürlenme, kültürleşme gibi insanın yer aldığı birçok alanı konu edinmiştir. Genel manada ise insanı ilgilendiren olaylar, toplumsal olgular sosyal bilimin ilgilendiği konulardır. Diğer bir deyişle sosyal bilimler bilimsel yöntemlerle toplumların incelendiği disiplinlerdir; asıl alakadar olduğu konu toplumlar içinde insan faaliyetidir; amacı ise beşerî düşüncenin gelişmesidir (Köstüklü, 2014:7).

Sosyal bilimlere konu olan disiplinler “beşerî veya insan bilimleri” ya da “davranış bilimleri” olarak da bilinirler. Bu disiplinleri tarih, coğrafya, iktisat, siyasal bilimler, antropoloji, arkeoloji, psikoloji, hukuk, kent planlaması vs. olarak sayabiliriz. Tüm bu bilimler ise kendi içerisinde alt dallara ayrılabilir. Örneğin coğrafyanın; genel coğrafya, matematik coğrafya, bölgesel coğrafya ve tarihi coğrafya gibi dallara ayrıldığı gibi.

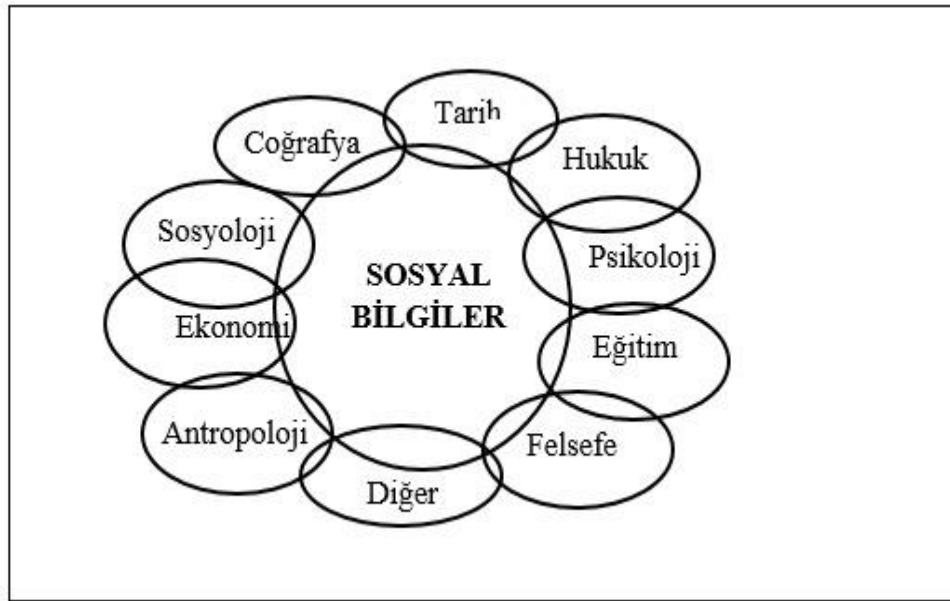

Şekil 1. Sosyal Bilimler

Sosyal bilimler kendi başına bir bilim dalı olmadığından dolayı bir disiplin niteliği taşımamakta ve genel bir sosyal bilim teorisi ve metodu bulunmamaktadır. Bundan dolayı sosyal bilimi oluşturan her disiplin özellikleri, yaklaşım ve metotlarıyla birlikte kendine has perspektiflerini oluşturmuşlardır (Öztaşkın,2016:4).

Sosyal Bilgiler kavramı ile ilgili herkes tarafından ortak kabul görmüş bir tanım olmamakla birlikte; Sönmez (2010) Sosyal Bilgileri, “Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlamıştır. Diğer bir tanıma göre Sosyal Bilgiler, insan üzerine bir çalışmadır (Zarrillo,2016;4). Bu hususta insanlar yakın çevremizden ailemiz olduğu gibi başka ülkelerde yaşayan insanları da kapsar. Hem geçmişte yaşamış hem günümüzde yaşayan ve gelecekte yaşayacak insanı içine alır.

Sosyal Bilgiler, eklektik ve entegre bir yapıya sahip oluşuyla bilimsel bir alandan daha çok okullarda okutulan bir ders olarak genel kabul görmüştür (İnan,2014;2). Bundan dolayıdır ki Sosyal Bilgiler çok disiplinli-disiplinler arası bir derstir. Tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, arkeoloji, antropoloji, felsefe, hukuk, iletişim vb. birçok sosyal bilimi çatısı altına alıp kendine has üslubuyla bu bilimlerden yararlanıp bir program çerçevesinde öğrencilerin öğrenmelerine sunulan bir ders olmuştur.

Şekil 2. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler İlişkisi

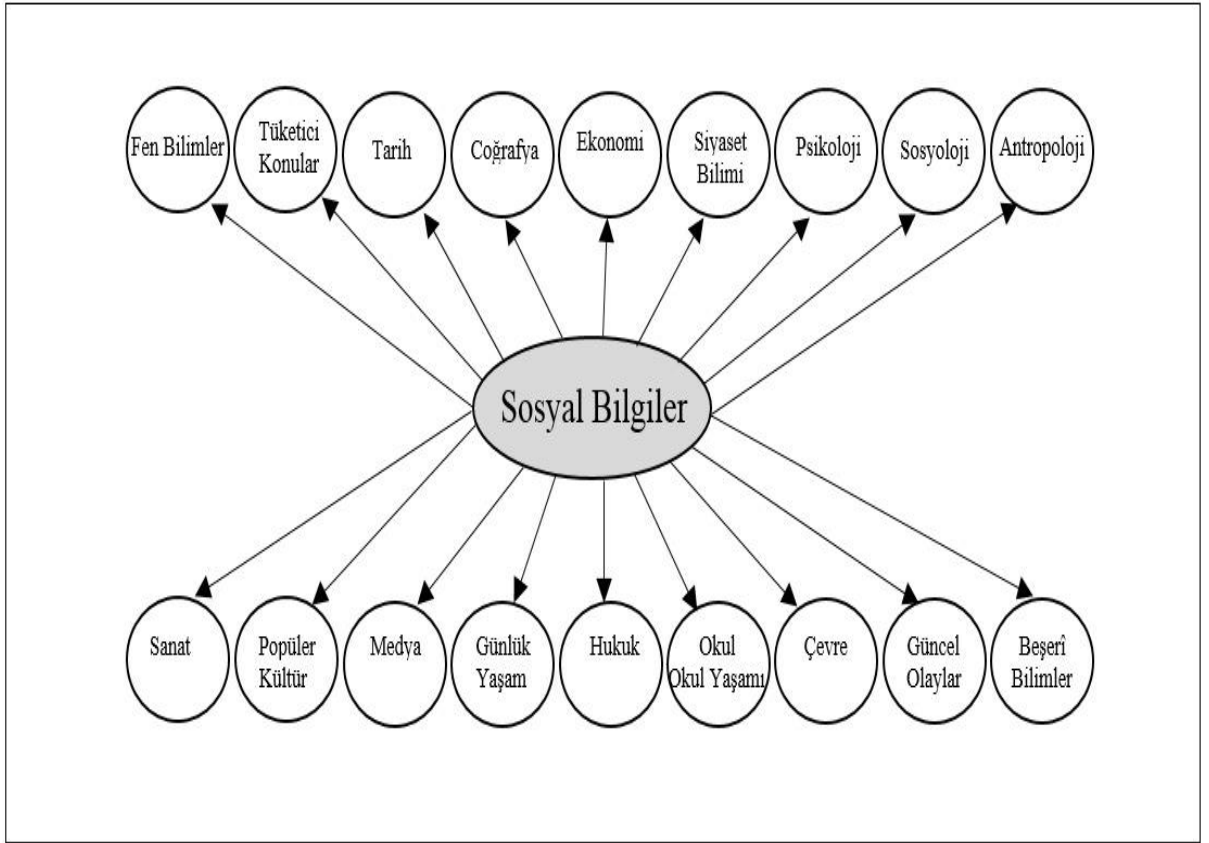
Tüm sosyal bilimler, kendi öge ve önermeleri ile Sosyal Bilgilerin kapsamında olmayabilir. Sönmez'e (2010) göre Sosyal Bilgiler dersinin sosyal bilimlerin ortak bir bileşkesi olarak ele alınmasının sebepleri şunlardır:

Sosyal Bilgiler dersinde olgular bir bütün içinde verilmelidir. Çünkü insan her türlü olguyu parça parça değil, bir bütün içinde görür ve daha kolay öğrenip anlar. Bu nedenden dolayı ilköğretimde çocuk toplumsallaştırılırken, her bilim dalıyla ilgili ilke ve genellemeler ayrı bir ders olarak değil onların ortak noktaları bulunup birleştirilerek sunulmalıdır. Gerçek parça parça değil tersine bir bütündür. Bütünü görüp anlamak ve ona uygun yaşamak daha kolaydır. Bu ilke çocuğun gelişim ve öğrenme ilkelerine de uygundur (Sönmez,2010;3).

Sosyal Bilgilerin özünü tarih ve coğrafyanın oluşturduğu görülmektedir. Ancak diğer sosyal bilimlerin de ihmal edilmemesi gerekir ve bunlar programın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu hususta diğer sosyal bilimler ise felsefe, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji ve dindir (Zarrillo,2016;4).

Sosyal Bilgiler çocuklara evrende ve yerel toplumların varlığı ve özellikleriyle birlikte vatandaşlık bilgisi ve demokratik konuların öğretilmesinde önemli yere sahiptir. Sosyal Bilgiler öğrencilerin ben kimim? Nerede ve nasıl yaşıyorum? Bireysel ve toplumsal olarak görev ve sorumluluklarımız nelerdir? İçinde yaşadığımız toplumun değerleri nelerdir? İnsanlarla iletişimimiz nasıl olmalıdır? Aktif olarak toplum içinde nasıl yer alabiliriz? Tarihe konu olmuş önemli kişiler ve olaylar nelerdir? Yaşadığımız ülkenin konumu ve stratejik önemi nelerdir? Birey olarak sahip olduğumuz haklardan nasıl yararlanabiliriz? Gibi sorularına cevap vermeye çalışır.

Sosyal Bilgiler yaklaşık 150 yıldır okul programlarında yer almış en önemli derslerden biri olmuştur. Çünkü Sosyal Bilgiler çocuklara önce kendi kimliğini tanımasını, yakın çevresini, yaşadığı ili ve ülkeyi fark etmesini devamında dünyayı, kültürleri, sistemleri ve sorunları, doğa olaylarını, demokratik gelişmeleri fark edip takip etmeyi, vatandaşlık bilincini kazanmayı öğretir.

Şekil 3. Sosyal Bilgilerin Bilgi Kaynakları

Hazırlanan öğretim mekânlarında öğrencilere öğrendikleri bilgileri kullanmalarına olarak sağlayarak tecrübe sahibi olmalarını ve bunun transfer etmelerinin yanında yakın çevresi ve dünyayı tanımalarını, yerel ve evrensel sorunları fark edip çözüm yolları ortaya koyabilmelerine çalışılmaktadır.

2.1.2. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

2.1.2.1. Dünyada Sosyal Bilgilerin Gelişimi

Sosyal Bilgiler eğitiminin mekân ve zaman olarak başlangıç noktası tam olarak bilinmemektedir. Ancak Sönmez' e (2010:5) göre insanoğlunun yaratıldığı zamandan itibaren hem fen bilimleri hem de sosyal bilimler eğitiminin başladığını belirtmiştir. Bunun nedeni olarak da insanın doğal ve sosyal ortamda doğması, büyümesi ve ölmesi; bu süreç zarfında avlanmak, yemek, içmek, giyinmek, savunmak vb. çeşitli faaliyetlerle alakalı bilgi, beceri ve duyguları insana kazandırdığını vurgulamıştır. İnsan, doğa ve bir toplumsal oluşum içinde yaratılmış, hayatını idame ettirebilmek için tüm bu etkinliklere

ihtiyacı vardır ve hayatta kalmak için toplumun ve doğanın bazı ilkelerini bilmek zorundadır. Bundan dolayıdır ki Sönmez “fen ve sosyal bilimler insanoğlunun yaşamı kadar eskidir.” Tezini ileri sürmüştür (2010:6).

Sosyal Bilgiler yaklaşık olarak yüz elli yıl önce ortaya çıkmış ve eğitim-öğretim programlarında yerini almıştır. Sosyal Bilgilerin okul programlarında yer alışı ilk olarak 19. yy. sonlarında Batı Avrupa ülkelerinde ve ABD’de görülmüştür. Disiplinler arası yaklaşımla bir vatandaşlık eğitim programı olarak Sosyal Bilgilerin doğuş süreci ABD’nin XX. yüzyıl başlarında yaşadığı toplumsal, kültürel, ekonomik vs. her alandaki toplumsal dönüşümün getirdiği problemlere çözüm yolları bulma çabası sonucunda başlamıştır (Öztürk,2011: 23).

Endüstrileşme ve sanayi devrimi birçok ülkeyi her anlamda derinden etkilemişti. Özellikle kırsal alanlardan kentlere yaşanan yoğun göçler toplumlarda birçok sorunlara neden olmuştur. Yeni Amerikan toplumu oluşmuş örneğin; siyahlarla beyazlar, köylüler ve kentliler, Katolikler ve Protestanlar, Yahudiler vb. farklı etnik ve dine mensup insanların bir arada yaşayabilmesi, tüm bu sorunlara çözüm üretmek ve halkta bir vatandaşlık bilinci oluşturması zorunlu hale gelmiştir. Amerika’ya hem iç hem de dış göçlerin yoğun bir şekilde gerçekleşmesi ile, ülkenin sahip olduğu değerlerde etkilenmiş ve hükümet tarafından hem yönetim hem de eğitime yönelik reformlar düzenlenerek Amerikan halkının aidiyetlerini geliştirmek amaçlanmıştır. 19.yy’ın başlarında oluşturulan reformla yeni bir vatandaşlık programı hazırlanarak; bireylere kentli dayanışmasını nasıl gerçekleştireceklerini, her zamankinden daha zor ve karmaşılaşan dünyada nasıl yaşamayı öğretmeyi öngörmüşlerdir (Öztürk ve Dilek,2005: 80). Bundan dolayı vatandaşlar sosyal sorunları görebilmeli ve çözümünde yer almayı öğrenmeli, okul programlarında insanların sorunlarına yer vermeliydi (Barth, 1991’den akt: Öztürk ve Dilek,2005:80). Sonuç olarak program, vatandaşları, tüm bu sosyal değişme ve kargaşayı yönetebilmeleri için sahip olmaları lazım olan özelliklerde donatacaktı. Tüm bu hedefler doğrultusunda 1892 yılında Amerikan Millî Eğitim Konseyi bir araya gelmiş ve ulusal toplum modeli meydana getirmek maksadıyla Sosyal Bilgiler dersini düzenlemişlerdir (Sönmez,2010:6).

Birinci Dünya Savaşı’ na kadar dünyada hiçbir ülkede halen “Sosyal Bilgiler” adı ile bir program oluşturulmamıştı. Neyse ki 1916 yılında ABD’de ilk kez “Ulusal Eğitim Derneği Bağlı Orta Dereceli Okulu Yeniden Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komisyonu” tarafından “Sosyal Bilgiler” kavramı kabul edilmiştir. Komite ise Sosyal

Bilgileri “konu olarak toplumsal grupların üyesi olan insanla, toplumun gelişimi ve düzenlenmesiyle birebir ilişki olan bir ders” olarak tanımlamış ve Sosyal Bilgilerin iyi vatandaş yetiştirilmesindeki önemi vurgulanmıştır (Turan ve Yıldırım,2016:14).1921’de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi(National Council for the Social Studies-NCSS)kurulmuş ve Sosyal Bilgilerin gelişimine önemli katkıları olmuştur.

1929 Dünya Ekonomik Krizi, II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş Dönemi gibi olaylar dünyayı küresel olarak etkilemişti. İlerlemecilik akımının ortaya çıkışı,1930 ve 1940’lı yıllardan “Yeniden Kurmacılık Akımı” ve “Çocuk Merkezli Eğitim Anlayışı” yaklaşımlarını ortaya atan eğitimciler Sosyal Bilgiler dersinin hedef ve davranışlarını, içeriğinin yeniden oluşturulmasına zemin hazırlamıştı.

Vatandaşlık bilgisi ağırlıklı olarak kurulan Sosyal Bilgilerde, içerik olarak zaman zaman değişikliğe gidilmiştir. Örneğin 1929 Dünya Ekonomik Buhranı’nda Sosyal Bilgilerin içeriği daha çok ekonomi disiplinine kaymış; II. Dünya Savaşı Dönemi’nde ise tarih, coğrafya, siyasal bilimler, sosyoloji, ekonomi gibi disiplinler öne çıkmıştır.

1940’lı ve 1950’li yıllarda Sosyal Bilgilerin içeriğinin daha çok tarih ve coğrafya ağırlıklı olması eleştirileri de beraberinde getirmiş ve bunun sonucunda “yeni Sosyal Bilgiler” kavramı ortaya çıkmıştır. Özellikle bu yaklaşımın ortaya çıkmasında “Buluş Yoluyla Öğrenme Kuramıyla” Bruner’in büyük katkısı olmuştur. Bu yaklaşım neticesinde Sosyal Bilgiler programında yer alan tarih ve coğrafyanın kapsamı daraltılmış bunun yanında siyaset bilimi, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, sosyal psikoloji gibi disiplinlere ağırlık verilmiştir. Yine bu hareketle birlikte geleneksel tümdengelim ve anlatım yöntemi terk edilerek tümevarım ve araştırma yöntemi bunların yerini almıştır. Eleştirel düşünme becerisini geliştirmek ve aktif öğrenme ilkesi esas alınmıştır (Öztürk ve Dilek, 2005: 82). Ancak bu anlayış 1980’li yıllarda başarısız görülmüş ve tekrar geleneksel anlayışa dönmüştür (Erden,1992; Schug ve Berry, 1987 akt. Öztürk ve Dilek, 2005: 82).

2.1.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Gelişimi

Sosyal Bilgiler, Türkiye’ de disiplinler arası bir ders olarak bugünkü anlamıyla ilk defa 1960’lı yıllarda yerini almıştır. Ancak bu tarihten önce de hem Osmanlı hem de Cumhuriyet Döneminde Sosyal Bilgiler ders kapsamına giren disiplinler ilköğretim düzeyinde öğrencilere okutulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde 1869 Abdülaziz döneminde Maarif-İ Umumiye Nizamnamesi ile rüştiyelerde (ortaokul) Sosyal Bilgiler alanına giren “ Tarih-İ Umumi”, “Tarih-İ Osmani” ve Coğrafya adıyla dersler programda yer almaya başlamıştır (İnan,2014: 12). II. Abdülhamit döneminde ise Sosyal Bilgiler kapsamında olan dersler ilk defa Maarif Nezaretine bağlı olarak birer ilköğretim kurumu olan iptidailerin programlarında “Mülahhas Tarih-i Osmani” ve “Muhtasar Coğrafya-yı Osmani” dersleri olarak yer almıştır (Öztürk ve Dilek,2005: 82). 1904 yılında ise bu derslerden sade “Muhtasar Tarihi Osmani “ (Kısa Osmanlı Tarihi) dersi ilkokul programlarında yer aldı.

1913 yılında Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkati'ye birleştirilen ilk ve ortaokul programlarına tarih ve coğrafya derslerinin yanında Malumat-ı Medeniye ve Ahlakiye ve İktisadiye dersleri de dahil olmuştur (Öztürk,2011:26). Balkan Savaşı sonrasında Vatandaşlık eğitimi derslerinde İslamcılık ve Osmanlıcılık akımı önemini yitirmiş Türkçülük akımı yerini tutmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ile önceki ideolojilerin benimsendiği programlar ve ders kitapları müfredattan kaldırılmış ve cumhuriyetin esaslarına göre yeniden programlar ve ders kitapları düzenlenmiştir. 1924 yılında “Malumat-ı Vataniye” dersleri ilkokullarda okutulmaya başlanmış ve aynı ders 1926 yılında “Yurt Bilgisi” adını almıştır. 1926, 1936 ve 1948 ilkokul programlarında tek disiplinli tarih, coğrafya, yurttaşlık-yurt bilgisi (vatandaşlık) ayrı birer ders olarak yer almıştır. Bu dersler 1962 yılında ilk defa “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersi altında disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmiştir (Sönmez,2010:7). Toplum ve ülke incelemeleri dersi ise 1968 ilkokul programlarında “Sosyal Bilgiler” adını almıştır. Bu program üzerinde ABD’de hâkim olan “Yeni Sosyal Bilgiler” akımının önemli etkisi olmuştur (Öztürk ve Dilek,2005:83). Sosyal Bilgiler bu adla birlikte ilk defa 1968 ilkokul programlarında, daha önce tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin misyonunu yüklenmiş ve ortaokulların her kademesinde okutulmaya başlanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi’ nde yaşanan askeri müdahaleler, siyasi gelişmeler ve toplumsal yaşamın yansımaları ders programlarına da etki etmiştir. Özellikle Sosyal Bilgiler programları da zaman zaman gözden geçirilmiş ve yeniden oluşturulmuştur. 1989 yılında Sosyal Bilgiler dersi kaldırılmış yerine “Millî Tarih”, “Millî Coğrafya” ve “Millî Vatandaşlık Bilgisi” dersleri konulmuş ve bazı yıllarda bu derslerin programında düzenlemeler yapılmıştır. 1997 yılında hükümet değişikliği yaşanmış, buna müteakiben 1998’ de sekiz yıllık ilköğretim zorunlu hale gelmiş ve Millî Eğitim Bakanlığı Talim

Terbiye Kurulu tarafından “Sosyal Bilgiler ders öğretim programı” 4., 5., 6. ve 7. sınıfları kapsayacak şekilde tekrar müfredata konulmuştur (Turan ve Yıldırım, 2016:26). Bunun yanında 7. Ve 8. Sınıflarda “Vatandaşlık ve İnsan Hakları “ dersi ile sadece 8. Sınıflar için “ T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” adı ile bu dersler okul programlarına dahil edilmiştir.

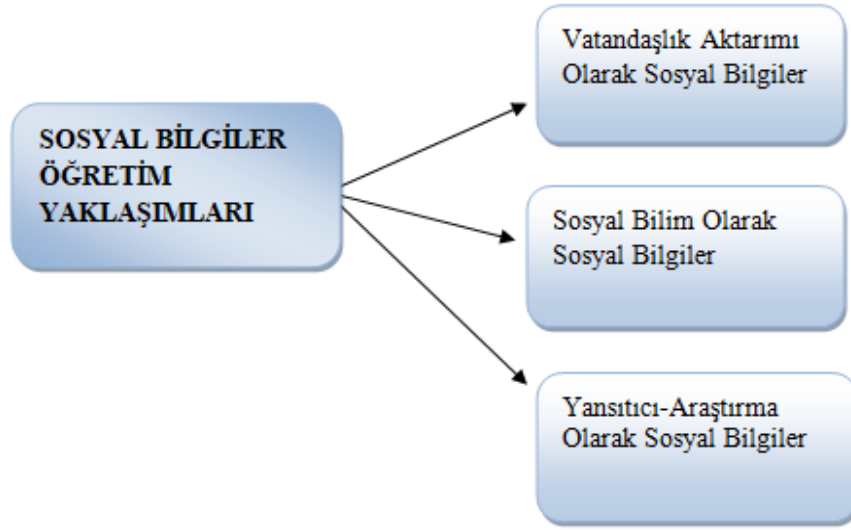
1998 yılından itibaren dünyada yaşanan gelişmeler neticesinde program geliştirme çalışmaları da hızlanmış, 2005 yılında tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeyi vurgulayan yapılandırmacılık yaklaşımı temel alan bir Sosyal Bilgiler programı müfredata girmiştir (Öztürk, 2011: 27).

Sosyal Bilgiler alanında en son yürürlükte olan program 2018 programıdır. Bu programın oluşturulmasına gerekçe olarak bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişme, birey ve toplumun ihtiyaçları ve hedeflenen birey modeli etkili olmuştur (MEB,2018:3).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretimi

Eğitim felsefesi alanında çalışmalar yapan araştırmacıların bu alanda farklı fikirlerinin yanı sıra Sosyal Bilgiler alanında çalışan uzmanlar da Sosyal Bilgiler öğretimi konusunda farklı görüşler ortaya koymuşlardır (Doğanay,2005: 22). Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik yaklaşımlar ilk kez Barth ve Shermis’in (1970) NCSS’in yayın organı Social Education da yayınlanan bir makalede sınıflandırılmıştır (Öztürk,2011:5). Bu sınıflandırma Barr, Barth ve Shermis’in 1977 de The Nature Of The Social Studies (Sosyal Bilimlerin Doğası) adlı yayınladıkları kitapta kapsamlı olarak yer almıştır (Wesley, 1978 akt. Öztürk, 2011:5).

Barr, Barth ve Shermis Sosyal Bilgiler öğretimi alanında görüşleri üç farklı yaklaşım ya da gelenek olarak ayrıntılı olarak açıklamış ve şu şekilde kategorize etmişlerdir: vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimi ve yansıtıcı araştırma olarak Sosyal Bilgiler öğretimi (Doğanay, 2005: 22).

Şekil 4. Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımları

2.1.3.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminde vatandaşlık aktarımı en eski yaklaşım ya da gelenek olarak bilinir. Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, belli bilgi, değer, davranış ve bakış açısını öğrencilere aktarılması için oluşturulmuş bir öğretim türünü gösterir (Akhan ve Yalçın,2019:844). Öztürk'e göre bu yaklaşımda temel hedef, toplumun esas kurum, değer ve inançlarının öğretilerini aşilayarak içinde bulunulan durumun sürmesini sağlamaktır (2011:5). Barr, Barth ve Shermis ise bu yaklaşımın amacını kültürel sürekliliği güvence edecek yeni kuşaklar yetiştirmek olarak belirtmiştir (akt. Öztürk,2011:5).

Bu yaklaşımın temel felsefesi, gençlerin hangi bilgi, değer ve tutumlara sahip olmaları gerektiğini yetişkinlerin daha iyi bildiğidir ve bundan dolayı içerik yetişkinler tarafından oluşturulur (Doğanay, 2005: 23). Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, uygun davranışlar sergileme, sorumluluk alma ve otoriteye bağlılık bu yaklaşımın önemli hedeflerindendir (Öztürk, 2011:5).

Vatandaşlık aktarımı yaklaşımında daha çok öğretmen merkezli yöntemlerin ağırlıklı kullanıldığı görülür. Öğrencilere sunulan içerik sorgulanmadan kabul edilir. Öğrenci bilgiyi olduğu gibi alır ve kullanır. Öğretmen telkin yöntemiyle öğrencilere ideal

vatandaşı model olarak gösterir ve bu vatandaşın bulunan özelliklerini sorgulamadan edinmesi gerektiğini söyler.

2.1.3.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, sosyal bilimlerin kendine has bilgi, beceri ve değerlerinin kazanılmasının etkili vatandaşlık için önemli bir yeri olduğu düşüncesine dayanır. Bu yaklaşıma göre öğrenci sosyal bilimlerin yapısı (kavramları, genellemeleri ve kuramları) ile bilgi toplayıp, bu bilgileri yorumlamayı da öğrenmelidir. Bundan dolayı sosyal bilimlerin ortaya koyduğu önemli bulgular, çeşitli sorunlar ve farklı bakış açıları Sosyal Bilgilerin içeriğini oluşturur (Öztürk,2011:5). Öğrenciler de sosyal bilimlerin temel ilke ve kavramlarından yararlanarak insan davranışlarını ve vatandaşlığı öğrenir.

Sosyal bilimler yaklaşımının temel amacı ise öğrencilerin sosyal bilimlerin ilke ve içeriği ile ilgili bilgiye ulaşmada onlara yardımcı olmak ve öğrencilerin bilimsel bilgiye erişirken sosyal bilimcilerin yararlandıkları yöntemi onlara kazandırmaktır (Doğanay, 2005: 23). Bu yaklaşımda öğrencinin sosyal bilimlerle ilgili bilgi edinmesinin yanı sıra bunları öğrenme-öğretme süreci de önemli görülmüştür. Bu yaklaşımda yöntem olarak ise araştırma-inceleme yöntemi kullanılır.

2.1.3.3. Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Yansıtıcı araştırma olarak Sosyal Bilgiler öğretimi yaklaşımını geliştirip, bakış açısını kazandıran John Dewey olmuştur. Bu yaklaşım John Dewey'in bilhassa sosyal pragmatizm düşüncesi ve sosyal bilişsel kuramı doğrultusunda gelişme göstermiştir (Ross, Mathison ve Vinson, 2014: 28).

Yansıtıcı araştırma olarak Sosyal Bilgiler öğretiminin amacı çocukların hayat boyu karşılaşacakları sosyal ve kişisel sorunlarına ilişkin olarak karar almalarına yardımcı olmaktır (Doğanay, 2005: 24). Çocuklar hayata atıldıkları zaman birçok sorun ve karar verme durumu ile karşılaşacaklar, bunu yanında yöneticilerini seçmek ve kendi haklarını da korumak durumunda kalacaklardır. Bu bağlamda yansıtıcı araştırma yaklaşımıyla Sosyal Bilgiler öğretimi bireyin tüm bu süreç içerisinde sağlıklı karar verebilmesine yardımcı olacaktır.

Yansıtıcı araştırma yaklaşımında öğrenciye aktarılacak üzere planlanmış bilgi yüklü bir içerik söz konusu değildir. Bu yaklaşım öğrencilerin karar alma ve problem çözme becerilerini öğrenip uygulayabilmelerini sağlamanın yanında öğrencilerin kişisel ve sosyal sorunları algılayıp analiz edebilecekleri ve bunlarla ilgili bilgiye yönelik kararlara varabilecekleri öğrenme-öğretme sürecine dayalıdır (Öztaşkın, 2016: 13). Öğrenciler problem çözme ve karar verme sürecinde bilgiyi kullanırlar. Ancak bu yaklaşımda temel nokta bilginin aktarılması değil; problem çözme ve bilimsel akıl yürütmeye dair karar verme sürecidir (Doğanay, 2005: 24). Cleaf'in de (1991) belirttiği gibi yansıtıcı inceleme yaklaşımında beş esas beceri yer almaktadır. Bunlar; okuma-yazma, farklı kaynaklardan bilgiyi kullanma, problemleri belirleme ve çözme, bilgiyi yorumlama ve değerlerle ilgili durumları belirleyebilme ve çözüme ulaştırabilmedir (akt: Doğanay, 2005: 24).

Bu yaklaşımda temel olarak araştırma-inceleme yöntemi kullanılır. Çocuklar gerçek hayatta karşılaştıkları sorunları anlayıp inceleyerek araştırma becerilerini kazanır. Sorunlara mantıklı bir şekilde cevap vererek problemlerin çözümünde etkili kararlar alabilecektir.

2.1.6. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

2.1.6.1. Öğretim Programlarının Amaçları

Türkiye’ de var olan öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunun 2. maddesinde yer alan “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ve “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” temel alınarak oluşturulmuştur. Eğitim ve öğretimin tüm kademelerini kapsayan ve okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim programları birbirini tamamlayacak biçimde şu amaçlar doğrultusunda oluşturulmuştur:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek.
2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak.

3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevî değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde” ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak.
4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevî değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde” ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.(MEB,2018:3).

2.1.6.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Özel Amaçları

Çok disiplinli ve disiplinler arası bir program niteliği taşıyan Sosyal Bilgiler ülkemizde bu adla ilk defa 1968 programı ile müfredatta yer almıştır. Ancak daha önceden tarih, coğrafya ve yurt bilgisi gibi Sosyal Bilgiler dersinin mihver dersleri bu adlarla ilk ve ortaokullarda okutulmuştur. Program değişikliğine gidildikçe dersin amaçlarında da ifade farklılıkları görülmektedir. Örneğin 1926 programında tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri ayrı okutulmuş ve bu derslerin genel amacı ”Genç nesli muhitine faal halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmek.” (Sönmez,2010:6) olarak ifade edilirken 1962 programında bu dersler Toplum ve Ülke İncelemeleri adı ile birleştirilmiş ve bu dersin amaçları ise “İyi bir yurttaş yetiştirmek, Türk ulusunun ülkelerini gerçekleştirmek, aile bütünlüğüne bağlılık, insanların birbirine muhtaç olduklarını kavratmak, ulusal kaynakları tanımak, birleşmiş milletler ülküsünü benimsemek, yurdu ve dünyayı tanımak, geçmişten ibret dersi almalarını sağlamak.” şeklinde belirtilmiştir (Nalçacı,2001:152).

Türkiye’de son program değişikliği ile 2018 SBÖP’nin özel amaçları belirtilmiş, buna göre öğrencilerin;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetiştirmeleri,

2. Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevî değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır”(MEB, 2005a; MEB,2005b; MEB,2018:8).

2.1.7. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

2.1.7.1. 2005 Sosyal Bilgiler Programı

2005 Sosyal Bilgiler programının vizyonu ”21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek.” (MEB,2005a; MEB,2005b) olarak ifade edilmiştir.

Program önceki programlardan farklı olarak ilk kez öğrenci merkezli(etkinlik merkezli) ve yapılandırmacı anlayışla oluşturulmuştur.

Sosyal Bilgiler dersi 4, 5, 6 ve 7. Sınıflarda haftada üçer ders saati olarak verilmesi programda belirtilmiştir. Her sınıf kademesinde öğretim yılı içerisinde 36 haftada toplam 108 saat olacak şekilde ders süreleri belirtilmiştir.

2.1.7.1.1. Öğrenme Alanları

2005 sosyal bilgiler programı insanların çalışma alanlarını bütüncül bir yaklaşımla tam olarak öğretmek için psikoloji, coğrafya, tarih, antropoloji gibi disiplinleri aynı çatı altında kombinasyonunu sağlayacak öğrenme alanı terimini benimsemiştir (Öztürk,2011: 37). Programda ise öğrenme alanı, birbiri ile bağlantılı beceri, tema, kavram ve değerlerin tam olarak görüldüğü, öğrenmeyi örgütleyen bir yapı olarak ifade edilmiştir (MEB, 2005a; MEB,2005b).

2005 Sosyal Bilgiler programı dokuz öğrenme alanları çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanları:

Tablo 1

*2005 programı Öğrenme Alanları***2005 PROGRAMI ÖĞRENME ALANLARI**

-
1. Birey ve Toplum
 2. Kültür ve Miras
 3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
 4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim
 5. Zaman, Süreklilik ve Değişim
 6. Bilim, Teknoloji ve Toplum
 7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
 - 8. GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM**
 - 9. KÜRESEL BAĞLANTILAR**
-

Kaynak: (MEB,2005a; MEB,2005b)

2.1.7.1.2. Değerler

2005 SBÖP, önceki programlar gibi değer eğitimi örtük bir şekilde ele almamış aksine programda daha ayrıntılı ve sistematik ve planlı bir şekilde yer vermiştir. Türk Dil Kurumu (TDK, <https://sozluk.gov.tr/>) değeri “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” olarak tanımlamıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında değerlerin özellikleri şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir (MEB, 2005a;MEB,2005b).

2005 SBÖP’ de toplam 20 değere yer verilmiştir. Bu değerler Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2
2005 Sosyal Bilgiler Ders Programında Değerler

2005 Sosyal Bilgiler Ders Programında Değerler	
• Adil olma • Aile birliğine önem verme • Bağımsızlık • Barış • Bilimsellik • Çalışkanlık • Dayanışma • Duyarlılık • Dürüstlük • Estetik • Hoşgörü	• Misafirperverlik • Özgürlük • Sağlıklı olmaya önem verme • Saygı • Sevgi • Sorumluluk • Temizlik • Vatanseverlik • Yardımseverlik

Kaynak: İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB, 2005a;MEB,2005b).

Tablo 3
4.Sınıf Doğrudan Verilecek Değerler

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	Doğa sevgisi
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	Bilimsellik
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	Yardımseverlik
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	Bağımsızlık
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	Misafirperverlik

Kaynak: ilköğretim 4 ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB,2005a)

Tablo 4 5.Sınıf Doğrudan Verilecek Değerler

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	Sorumluluk
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	Estetik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	Çalışkanlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	Akademik dürüstlük
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	Dayanışma
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	Adil Olma, Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	Tarihsel mirasa duyarlılık

Kaynak: ilköğretim 4 ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB,2005a)

Tablo 5

6. Sınıf Doğrudan Verilecek Değerler

ÖĞRENME ALANLARI	ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsellik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	Doğal çevreye duyarlılık
Kültür ve Miras	İpek Yolu'nda Türkler	Kültürel mirasa duyarlılık
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Ülkemizin Kaynakları	Sorumluluk
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	Yardımseverlik
Güç, Yönetim ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	Hak ve özgürlüklere saygı
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Elektronik Yüzyıl	Çalışkanlık

Kaynak: ilköğretim 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB,2005b)

Tablo 6

7. Sınıf Doğrudan Verilecek Değerler

ÖĞRENME ALANLARI	ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	Farklılıklara saygı
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	Vatanseverlik
Kültür ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	Estetik
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Zaman İçinde Bilim	Dürüstlük
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Ekonomi ve Sosyal Hayat	Bilimsellik
Güç, Yönetim ve Toplum	Yaşayan Demokrasi	Adil olma
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	Barış

Kaynak: ilköğretim 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB,2005b)

2.1.7.1.3. Beceriler

Programlarda içeriğin yanı sıra öğrencilerin kazanması gereken beceriler üzerinde de önemle durulmuş ve programda kapsamlı bir şekilde yerini almıştır. Beceri; öğrenme süreci içerisinde öğrencilerin kazanması, geliştirmesi ve hayata aktarması planlanan kabiliyetlerdir (MEB,2005a; MEB,2005b). Tüm programlarda yer alan temel becerilerin dışında her programın kendi alanında kazandırmak istediği becerileri de programlarda yer almıştır. Sosyal Bilgiler programında toplam 15 tane beceri yer almaktadır. Bunların 9 tanesini temel beceriler oluştururken, Sosyal Bilgilere özgü 6 beceri yer almaktadır. Öğretim programında öğrencilere kazandırılması amaçlanan beceriler Tablo 7’ de sunulmuştur. Bunlar;

Tablo 7. 2005 Programında Yer Alan Beceriler

TEMEL BECERİLER	SOSYAL BİLGİLER DERSİ BECERİLERİ
- Eleştirel Düşünme Becerisi - Yaratıcı Düşünme Becerisi - İletişim Becerisi - Araştırma Becerisi - Problem Çözme Becerisi - Karar Verme Becerisi - Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi - Girişimcilik Becerisi - Türkçeyi doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi	- Gözlem Becerisi - Mekânı Algılama Becerisi - Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi - Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi - Sosyal Katılım Becerisi - Empati Becerisi

Kaynak: ilköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB,2005a;MEB,2005b).

Bu beceriler program içerisinde aşamalı ve ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Ayrıca 4-7. sınıf üniteleri göz önünde bulundurularak doğrudan verilecek beceriler belirlenmiş ve programda yerini almıştır.

Tablo 8

4. Sınıf Doğrudan Verilecek Beceriler

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	Kanıtı tanıma ve kullanma
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	Bilgiyi kullanılabilir biçimlerde planlama ve yazma
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	Mekânı algılama
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	Tablo, diyagram ve grafik okuma
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	Karşılaştırma yapma
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	Sebepler-sonuç ilişkisini belirleme
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	Karar verme
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma

Kaynak: ilköğretim 4 ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB,2005a)

Tablo 9

5. Sınıf Doğrudan Verilecek Beceriler

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTE	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	Yazılı anlatım
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	Görsel kanıt kullanma (nesne, minyatür, gravür, fotoğraf, karikatür, temsili resim)
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	Gözlem
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Ürettiklerimiz	Basit istatistik verilerini yorumlama
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	Sosyal katılım
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	Basılı ve görsel kaynakları (gazete, televizyon vb..)kullanma ve değerlendirme (5N1K Formülü)
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	Olgu ve düşünceleri ayırt etme

Kaynak: İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB,2005a)

Tablo 10

6. Sınıf Doğrudan Verilecek Beceriler

ÖĞRENME ALANLARI	ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsel genelleme yapma
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	Harita okuma ve atlas kullanma
Kültür ve Miras	İpek Yolu'nda Türkler	Çıkarımda bulunma
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Ülkemizin Kaynakları	Girişimcilik
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	Araştırma
Güç, Yönetim ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	Sosyal katılım
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Elektronik Yüzyıl	Yaratıcılık

Kaynak: İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB,2005b)

Tablo 11

7. Sınıf Doğrudan Verilecek Beceriler

ÖĞRENME ALANLARI	ÜNİTELER	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	İletişim
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	Grafik hazırlama
Kültür ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Zaman İçinde Bilim	Tarihsel empati
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Ekonomi Ve Sosyal Hayat	Zaman ve kronolojiyi algılama
Güç, Yönetim ve Toplum	Yaşayan Demokrasi	Karar verme
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	Kalıp yargıları fark etme

Kaynak: İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB,2005b)

2.1.7.1.4. Kazanım

2005 Sosyal Bilgiler programında ünite sütununun sağ tarafında kazanımlara yer verilmiştir. Programda kazanımlar etkinlik örnekleri ve açıklamaları ile yer almıştır. Aşağıda programda yer aldığı şekliyle kazanım, etkinlik örnekleri ve açıklamalar kısmını belirten bir örnek Tablo 12 ‘de yer almıştır;

Tablo 12

2005 SBÖP Kazanım, Etkinlik Örnekleri ve Açıklamaları

ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENYÖRÜM	Bu ünite ile öğrenciler; 1. Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder. 2. Olgu ve görüşü ayırt eder. 3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar. 4. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur. 5. Sosyal Bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaş olarak gelişimine katkısını fark eder. 6. Atatürk’ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.	 “Neden Oldu?” (Güncel bir olayın neden meydana geldiği ile ilgili rapor hazırlanır.) (1.kazanım) “Olgu mu, Görüş mü?” (Metin karşılaştırma yoluyla veya aynı metinden yararlanarak hangi ifadelerin olgu, hangilerinin görüş olduğu tartışılır.) (2.kazanım) “Bilimsel Araştırma Yapıyorum” (Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak Sosyal Bilgilerde araştırma yapılır.) (3.kazanım) “Atlantis’ten Gelen Çocuk” (Dergi veya gazete resimlerinden bir kolaj hazırlanarak bir kültürün özelliklerini tanımaya yönelik bazı sorulara cevap verilir.) (3.kazanım) “Ben Olsaydım” (Bir sorunun hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde nasıl çözüleceği ile ilgili rol kartı etkinliği yapılır.) (4.kazanım) “Sosyal Bilgiler Olmasaydı” (Sosyal Bilgiler dersinin önemi ve vatandaş olarak gelişimine katkısını açıklayan bir pano hazırlanır.) (5.kazanım) “Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi” (Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin kurulmasının Türkiye’de sosyal bilimlerin gelişmesindeki önemi ile ilgili araştırma yapılır.) (6.kazanım)	[!] Atatürkçülükle İlgili Konular (6 -5) [!] Dilekçe ve bilgi edinme hakkı ele alınacaktır. (4. kazanım) [!] 1 ve 4. kazanımlar “Gazete Kupürlerinden Yararlanma” ile ilişkilendirilecektir. ✎ İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi (4–10,14) [!][Doğrudan verilecek beceri: Bilimsel genelleme yapma [!][Doğrudan verilecek değer: Bilimsellik Bu ünite de öz değerlendirme ve gözlem formları, açık uçlu sorular, projeler, performans değerlendirme, kavram haritası, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı testler kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

Kaynak: İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı(MEB,2005b)

2005 SBÖP’ de 4. sınıflarda 46, 5. sınıflarda 46, 6. sınıflarda 43 ve 7. sınıflarda 39 kazanım yer almıştır. Bu doğrultuda toplam Sosyal Bilgiler programında 174 kazanım yer almıştır. (Tay,2017:473).

2.1.7.2. 2018 Sosyal Bilgiler Programı

Türk Eğitim sistemi yetkinliklerde birleşmiş bilgi, beceri ve davranışları kazanan fertler yetiştirmeyi hedefler. Öğrencilerin birçok alanda ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olarak nitelendirilen yetkinlikler 2018 programında yerini almıştır. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) 8 yetkinlik belirlenmiştir (MEB,2018). Belirlenen yetkinlikler;

Tablo 13

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde Belirlenen Yetkinlikler

2018 Yetkinlikler
• Anadilde İletişim • Yabancı Dillerde İletişim • Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler • Dijital Yetkinlik • Öğrenmeyi Öğrenme • Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler • İnisiyatif Alma ve Girişimcilik • Kültürel Farkındalık ve İfade

2.1.7.2.1. Öğrenme Alanları

2018 SBÖP’ de ünitelere yer verilmemiş onun yerine öğrenme alanları ünitelerin de yerini tutmuştur. 2005 programında 9 öğrenme alanı yer alırken, 2018 programında öğrenme alanı sayısı 7’ye düşürülmüştür. 2005 programında bulunan Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler ve Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanlarına 2018 programında yer verilmemiş, diğer programdan farklı olarak Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı getirilmiştir.

Tablo 14
2018 Programı Öğrenme Alanları

2018 Programı Öğrenme Alanları
Birey ve Toplum
Kültür ve Miras
İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Bilim, Teknoloji ve Toplum
Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Etkin vatandaşlık
Küresel Bağlantılar

Kaynak: (MEB,2018)

2018 programına göre Sosyal Bilgiler dersi 4, 5, 6 ve 7. Sınıflarda haftada üçer ders saati olarak belirtilmiştir. Her sınıf kademesinde öğretim yılı içerisinde 36 haftada toplam 108 saat olacak şekilde ders süreleri belirtilmiştir.

2.1.7.2.2. Değerler

Öğretim programlarında kök değerler de yer almaktadır. Bu değerler: “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” (MEB,2018). Bu değerler öğrenme-öğretme süreci içerisinde diğer değerlerle göz önünde bulundurularak öğrencilere aktarılacaktır. SBÖP’ de yer alan değerler ise şu şekildedir:

Tablo 15
2018 SBÖP Yer Alan Değerler

DEĞERLER	
• Adalet	• Sevgi
• Estetik	• Çalışkanlık
• Aile Birliğine Önem verme	• Sorumluluk
• Eşitlik	• Dayanışma
• Bağımsızlık	• Tasarruf
• Özgürlük	• Duyarlılık
• Barış	• Vatanseverlik
• Saygı	• Dürüstlük
• Bilimsellik	• Yardımseverlik

Kaynak:(MEB, 2018)

2.1.7.2.3. Beceriler

2021 SBÖP’ nda alan beceriler aşağıdaki Tablo 16 ‘da yer almaktadır.

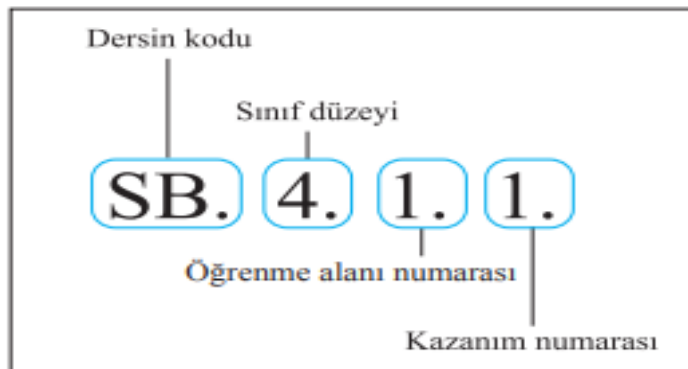
Tablo 16

2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Beceriler

BECERİLER	
• Araştırma • Çevre okuryazarlığı • Değişim ve sürekliliği algılama • Dijital okuryazarlık • Eleştirel düşünme • Empati • Finansal okuryazarlık • Girişimcilik • Harita okuryazarlığı • Hukuk okuryazarlığı • İletişim • İş birliği • Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme • Mekânı algılama • Öz denetim	• Politik • Problem çözme • Sosyal katılım • Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama • Karar verme • Konum analizi • Medya okuryazarlığı • Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma • Yenilikçi düşünme • Zaman ve kronolojiyi algılama • Kanıt kullanma

2.1.7.2.4. Kazanımlar

2021 SBÖP’ de kazanımlar, üniteler yer alamadığı için üniteye karşılık gelen öğrenme alanlarına göre sıralanmıştır.

Şekil 5: Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme Alanı ve Kazanımların Gösterimi

4 -7. sınıf düzeyinde belirtilen öğrenme alanları sırasıyla; birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar yerler ve çevreler, bilim teknoloji ve toplum, üretim, dağıtım ve tüketim, etkin vatandaşlık ve küresel bağlantılar. Bu öğrenme alanlarından sonra kazanımlar da sıralı olarak yukarıda görülen şekildeki gibi temsil edilmiştir. Programda 7 öğrenme alanı çerçevesinde 33 kazanım yer almış ve açıklamaları ile verilmiştir.

2.1.8. Sosyal Bilgilerde Öğretim Stratejileri

Öğretim stratejileri, temel manada öğretmenin öğrenmeyi sağlaması için takip ettiği genel yollar manasına gelmektedir. Öğretim stratejileri, öğrenme-öğretme sürecinde öğrenmenin sağlanması amacıyla planlanan bir dizi aktiviteyi içine alır (Yaşar ve Gültekin,2011: 78). Örneğin konunun seçilmesi, analiz edilmesi, öğretimin psikolojik boyutunun dikkate alınması, yöntemlerin ve tekniklerin seçimi gibi faaliyetleri içine alır (Taşpınar,2016: 13).

Öğretim stratejilerinin sınıflandırması konusunda birçok yazar tarafından farklı ya da benzer görüşler ortaya atılmıştır. En bilindik şekilde kabul gören sınıflandırma Jacobsen ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Jacobsen ve arkadaşları(1985) öğretim yöntemlerini beceriler yaklaşımı ile ele almışlar ve “yöntem” teriminden ziyade “öğretme stratejisi” terimini daha çok kullanmışlar (Demirel,2011: 66).

Öğretme stratejileri, Jacobsen ve arkadaşlarının öne sürdüğü şekliyle genel olarak üç grupta toplanmıştır. Bunlar;

- Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi (Expository Teaching Strategy)
- Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi (Discovery Teaching Strategy)
- Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi (Inquiry Teaching Stratejisi) dir.

2.1.8.1. Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi

David Ausubel tarafından ortaya atılan ve geliştirilen strateji “alış yoluyla öğrenme” ve “anamlı öğrenme” olarak da bilinmektedir. Ausubel, bilgilerin aktarımı, hayatta kullanma için öğrenmenin “anamlılığı ve kalıcılığının” mutlak olduğunu, öğrenmenin sözel olarak sağlanabileceğini ve sözel öğrenmenin etkili bir şekilde gerçekleştiğinde az zamanda birçok bilginin anlamlı bir şekilde öğrenciye

kazandırılacağını belirtmiştir. (Şeyihoğlu ve Kartal,2015:161). Sunuş yoluyla öğretim stratejisinin dört temel özelliği vardır. Bunlar;

1. Yoğun etkileşim: Öğrencilerin aktif katılımını sağlamak için öğretmen ve öğrenciler arasında yoğun bir etkileşim olmalıdır.
2. Bol örneklendirme: Soyut kavramların anlamlı olabilmesi için tüm duyu organlarına içine alabilecek uyarıcıların kullanılması lazımdır. Öğretilecek bilgiler bol bol örneklendirilmelidir.
3. Genelden özele (tumdengelim): Bilgiler önce genel bir çerçevede sunulur ve gittikçe ayrıntılara inilir.
4. Anlamlı öğrenme: anlamlı öğrenmelerin gerçekleşebilmesi için ders anlatımında aşamalılık ilkesi yürütülmelidir. Derse ön örgütleyicilerle başlanmalı, yeni bilgiler, ön bilgilerle anlamlı hale getirilmelidir (Demirel,2011: 66; Taşpınar, 2016: 15).

Öğretmen merkezli bir anlayış olan sunuş yolu stratejisinde bilginin belirli bir düzen ve sıraya göre öğretilmesi gerekmektedir. İlk olarak öğretmen tarafından genel ilke, kavram ve genellemeler öğrencilere sunulur, daha sonra bunların anlaşılmasını sağlayacak örnekler verilir ve devamını detaylı bilgilerin öğretilmesi izler (Taşpınar,2016: 14; Demirel,2011: 66). Bu öğretim stratejisinde, sunulan gereçlerin öğrenciler için anlamlı olması, yeni öğretilecek bilgilerin öğrencilerin önceden öğrendikleri(önbilgi) ile bağlantılı olması ve öğrencinin öğrenmeye hazır olması ve öğrenmeyi istemesi anlamlı öğrenmenin sağlanması yönünden oldukça önemli bir yere sahiptir (Yaşar ve Gültekin,2011: 80). Aksi halde, öğrenciler ezberle öğrenmeler gerçekleştirebilirler. Bu nedenle, bu stratejide genel olarak bilgilerin ezberlenmesi değil anlamlı öğrenilmesi amaçlanmaktadır.

Sunuş yoluyla öğretim, eğitim-öğretim sürecinde yaygın kullanılan bir öğretim stratejisidir. Bu stratejinin yaygın olarak kullanılmasının bazı sebepleri vardır. Tok'a göre sıklıkla tercih edilmesinin sebeplerinden biri dersi yapılandırmada ve sunmada diğer stratejilerden daha kolay olması, diğer nedenler ise olay, olgu ve soyut kavramları öğretmede daha etkili olması, zaman açısından tasarruf sağlaması ve tanımların başlangıçta verilmesiyle öğrencilerin kavram yanılgılarının en aza indirgenmiş olmasıdır (2007:139).

Sunuş yoluyla öğretim stratejisinde, anlatım, soru-cevap, takrir, informal öğretmen konuşması, sunum ve söylev gibi teknikleri kullanılabilir (Demircioğlu,2005:161).

Bu stratejinin avantajları yanında bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Sınırlılıkları arasında şunları söyleyebiliriz; öğrenci öğretim sürecinde etkinliklerle aktif hale getirilmezse pasif duruma düşebilir, öğretmenin dönüt- düzeltmedeki yetersizliği planlama ve organizasyondaki eksiklikleri vs. öğrencilerde kavram kargaşalarının ortaya çıkmasına neden olabilir. En önemli sınırlılıklarından birisi de sunulan bilgiler arasında bağlantıyı kuramayan öğrenci ezberciliğe dönük bir öğrenme yoluna girebilir (Demircioğlu,2005:162; Şeyihoğlu ve Kartal,2015:164). Bilhassa sözel öğrenmelerin çok olduğu Sosyal Bilgiler dersinde, öğrencilerin ezberleme yerine anlamlı öğrenmeler kazanabilmeleri amacıyla öğrencileri etkin kılmanın yanında, öğretim etkinliklerinin ve materyallerin anlamlı öğrenme sağlayacak nitelikte olması büyük önem taşımaktadır (Yaşar ve Gültekin,2011: 81).

2.1.8.2. Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi

Bu yaklaşım, Jerome S. Bruner tarafından 1960'lı yıllarda geliştirilen, kavram, ilke ve düşüncelerin öğrenciye özelden genele (tümevarım) doğru kazandırılmaya çalışıldığı ve öğrenci aktivitesine dayalı bir öğretme stratejisidir (Spafford ve diğerleri,1998'den akt: Demircioğlu, 2005:163). Öğretim sürecinde öğretmenin rehber olduğu ve öğrencinin merkeze alındığı bu strateji de Bruner'e (1962) göre öğretmenler, öğrencileri birer bilim insanı gibi görmeli ve onları deney yapmaya, kavram ve ilkeleri buldurmaya teşvik etmelidir (akt: Şeyihoğlu ve Kartal,2015:166). Bu strateji öğrencilere direkt cevabı sunmaktan ziyade öğrencilerin sürece katılımını sağlayıp, onları daha çok güdüleyici bir özelliğe sahiptir denilebilir.

Buluş yoluyla öğretim stratejisinde, öğretim süreci, öğrencilerde merak yaratacak bir sorunla başlar ve öğrenciler sorunu çözerken tarihi bir tarihçi gibi veya coğrafyayı bir coğrafyacı gibi çalışır, ilkeleri ve genellemeleri kendisi bulur (Demirel,2011: 67). Ayrıca bu stratejide, öğrencilerin kendi başlarına sorunları çözebilen, öğrenebilen ve öz güvene sahip bireyler olmasını amaçlamakla birlikte bu stratejide sezgisel düşünmenin de ön plana alındığı söylenebilir (Şeyihoğlu ve Kartal,2015:166).

Bu stratejinin uygulanması aşaması sunuş yoluyla öğretim stratejisinden farklıdır. Sunuş yoluyla öğretim stratejisinde öğretmen tanımı başta kendisi yaparken, buluş yoluyla öğrenme stratejisinde öğrenciler sorulan sorular neticesinde kendileri genellemelere ulaşır. Buluş yoluyla öğretim stratejisinde belli aşamalar söz konusudur. Bunlar şu şekildedir;

1. Öğretmen: Örnekleri öğrencilere sunar.
2. Öğrenci: Örnekleri betimler/tanımlar.
3. Öğretmen: Ek örnekleri sunar.
4. Öğrenci: İkinci örneği tanımlar ve önceki örnekle karşılaştırır.
5. Öğretmen: Ek örnekler ve örnek olmayanları sunar.
6. Öğrenci: Karşıt örnekleri karşılaştırır ve farklılıkları bulur.
7. Öğretmen: Öğrencilere örneğin özelliklerini ya da örnekler arasındaki ilişkileri keşfetmelerini sağlar.
8. Öğrenci: Tanımı ya da ilişkiyi açıklar.
9. Öğretmen: Öğrencilerden ek örnekler ister (Tok,2007:142).

Yukarıda belirtilen aşamalarda da görüldüğü üzere bu stratejide, öğrencinin sürece etkin katılımı temel olarak alınmasının yanında, öğrencinin güdülenmesi ve sezgilerini kullanarak karşılaştığı problemler üzerine fikir üretmesi söz konusudur. Bu süreç basitten karmaşığa doğru bir yol izler ve sonunda öğrencinin bilgiyi keşfetmesi (yeniden bulma) sağlanır (Şeyihoğlu ve Kartal,2015:167).

Sunuş yoluyla öğretim stratejisinde, güdümlü tartışma ve örnek olay yöntemleri, grup tartışmaları, zıt panel, soru cevap, münazara, çember ve açık oturum gibi teknikler kullanılabilir (Demircioğlu,2005:164).

Sunuş yoluyla öğretim stratejisinin avantajları bulunmaktadır. Bunların başlıcaları; öğrencilerin kavram genellemelere kendileri ulaştıkları için zihinsel becerilerinin gelişmesi, öğrencilerin problem çözme ve araştırma yeteneği, gözlem ve deney yapma becerilerinin gelişmesi ve ayrıca öğrencilerin daha anlamlı ve kalıcı öğrenmeleri sağlamalarına yardım eder (Taşpınar,2016: 16). Bu stratejinin bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde ifade edilebilir; çok zaman gerektiren ve maliyetli olan bu stratejinin tüm konularda kullanılması zordur (Demircioğlu,2005:164). Kalabalık sınıflarda uygulanmasında sorunlar yaşanabileceği

gibi öğrenci derse hazır bulunuşluk seviyesi düşük şekilde katıldığında uygulamada da aksamlar olabilir (Şeyihoğlu ve Kartal,2015:169).

2.1.8.3. Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi

Öğrenciyi merkeze alan bu stratejinin temelleri John Dewey tarafından atılmıştır. Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisi öğrencilere araştırma etkinliklerini problem çözme yoluyla öğretmeyi kapsar (Tok,2007:143). Bu stratejide amaç, öğrencilere bilgileri direkt olarak aktarmak değil, mevcut bilgilerine dayanarak karşılaştıkları problemleri çözmeleri sağlamak ve onlara problem çözme becerisini kazandırmaktır (Arslan,2016:195). Öğretmen buluş yoluyla öğretme stratejisinde olduğu gibi bu stratejide de öğrenciye yol gösterir ve problem çözerken yönlendirebilir.

Araştırma inceleme stratejisi dersin üst düzey amaçlarına ulaşılmasında kullanılan bir öğretim stratejisidir. Bu stratejide öğrenciler mevcut bilgilerini kullanarak problemi çözmeleri onlara eleştirel düşünme ve yansıtıcı inceleme becerileri kazandırır diğer yandan probleme yeni ve özgün çözümler üreterek yaratıcılıklarını geliştirir (Arslan,2016:195). Ayrıca ulaştıkları çözümlerin doğruluğunu sorgulamaları ve tüm süreci tekrar gözden geçirmeleri de meta bilişsel becerilerini geliştirir.

Temelinde problem çözmeye dayanan araştırma inceleme stratejisinin aşamalarını şu şekilde sıralayabiliriz (Tok,2007:143);

1. Problemi belirleme aşaması
2. Hipotezlerin (denence) öne sürülmesi
3. Veri toplama(hipotezlerin test edilmesi)
4. Verilerin analizi ve sonuç

Stratejinin ilk aşamasında öğrencinin düzeyine uygun, net, açık uçlu ve öğrenciye merak uyandıracak bir problemle karşı karşıya getirilir. Öğrencilerin problemi net bir şekilde belirlemelerini sağlamak amacıyla öğretmen problemin sınırlarını çizer. Problem belirlendikten sonra öğrenciler bu problemin çözümüne ilişkin kendi tahminleri ve yargılarını belirtirler. Devamında öğrenciler tahminlerinin doğru veya yanlışlığını test edip ispatlamaya çalışırlar. Elde ettikleri bilgileri istatistiksel veri haline dönüştürürler ve en sonunda tüm bu veriler analiz edilip değerlendirildikten sonra bir yargıya varılır.

Araştırma inceleme yoluyla öğretim stratejisinde kullanılabilecek bazı yöntem teknikleri şu şekilde belirtebiliriz; problem çözme, örnek olay, gezi, deney, soru-cevap, beyin fırtınası, rol yapma, dramatizasyon ve gösterip yaptırma vs.(Demircioğlu,2005:166)

2.1.9. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yöntem ve Teknikler

Batı da karşılığı “metot”, Osmanlıca da ise “usul” olarak bilinen “yöntem” sözcüğü eğitimde; bir sorunu çözmek, belirli bir konuyu öğrenmek veya öğretmek gibi hedeflere ulaşmak için planlı olarak izlenen yol manasında kullanılmaktadır (Sözer,1998:80). Öğretim süreci içerisinde öğrencilere kazandırılacak yeni davranışların ve ulaşılmak istenen hedeflerin gerçekleştirilmesi uygun bir yöntemin seçimiyle sağlanabilir (Demirel,2011:68). Bu doğrultuda her bir ders için birden fazla yöntem kullanılabilir. Öğretim teknikleri ise yöntemlerin uygulamaya koyma biçimi ya da sınıf içinde yapılan işlemlerin tümüdür. Genel çerçevede yöntem öğrenme öğretmen sürecini planlama, öğretim tekniği ise bu planı uygulamaya koymada izlenen yoldur (Demirel,1996 akt:Tok,2007:162).

Sosyal Bilgiler öğretiminde de çeşitli yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Hangi yöntemin veya tekniğin kullanılacağına öğretmen dersin içeriği, hedefler, öğrenci düzeyi gibi durumları göz önüne alarak belirler. Ders birden fazla yöntem veya tekniklerle de işlenebilir. Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan başlıca yöntem ve teknikler şu şekilde belirtilebilir:

- Altı şapka tekniği
- Anlatım yöntemi
- Balık kılçığı
- Beyin fırtınası
- Drama
- Gezi gözlem yöntemi
- Soru-cevap yöntemi
- Sözlü tarih yöntemi
- Tartışma yöntemi

2.1.9.1. Anlatım Yöntemi

Geleneksel öğretme yöntemlerinden biri olan anlatım yönteminde öğretmen merkezde yer alarak bilgiyi öğrencilere aktarır. Anlatım yöntemi, sözlü anlatıma ağırlık

verdiği için anlatmayı gerektiren derslerde baskın olarak ve özellikle de Sosyal Bilgiler derslerinde ağırlıklı olarak kullanılır (Demirel,2011:68).

Bu yöntemde, sınıfın ve tüm öğretim faaliyetlerinin merkezinde öğretmen yer alır. Çünkü, öğrenme-öğretme sürecinde, anlatma, açıklama ve konuşma önemli yer tutar. Öğretim sürecinin aslı da bunu gerektirir (Yaşar ve Gültekin,2011: 89). Anlatım yönteminin daha çok bilgiyi direkt aktarmada ve kalabalık sınıflarda uygulandığını görüyoruz. İyi bir şekilde planlanmış anlatım süreci kazandırılmak istenen bilgileri aktarmada etkili olacaktır. Anlatım yönteminin uygulanması da ayrıca diğer tekniklere göre kolay ve ekonomiktir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde bu yöntem kullanılırken kısa zamanda çok bilgi aktarmak düşüncesiyle öğrencileri sıkılamaya özen göstermek gerekir.

2.1.9.2. Soru-Cevap Yöntemi

Temeli Sokrat Tekniğine dayanan bu teknik, öğretmen tarafından planlı olarak hazırlanmış soruların öğrencilere sorulması ve alınan yanıtların bir değerlendirmeye alınmasına dayanır (Demircioğlu,2005:171). Soru-cevap yöntemi sınıf içinde öğrencilere konuşma ve düşünme alışkanlıklarını kazandırması açısından olabildiğince önemli ve her dersin anlatımında kullanılabilen en yaygın kullanılan yöntemlerden biridir (Demirel,2011:96).

Öğretmen bu yöntem sayesinde öğrencilerin düşünme ve dinleme becerilerini ve öğrenmelerini değerlendirebilir (Tok,2007:165). Ayrıca sorulan soruların üst düzey becerileri ölçecek konumda hazırlanması öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine de katkı sağlar diyebiliriz.

2.1.9.3. Tartışma Yöntemi

Tartışma, birbirine zıt fikirlere sahip düşüncelerin savunulması olarak tanımlanan ve öğretim sürecinde önemli bir yere sahip olan yöntemdir. Tartışma yöntemi; belirli bir konunun öğretmen gözetiminde, grup veya kişiler tarafından karşılıklı olarak derinlemesine incelenmesini sağlamak maksadıyla ve kavrama düzeyindeki hedeflerin kazandırılmasında kullanılan bir tekniktir (Cengizhan,2016:226). Bu yöntemle öğrencilerin ele aldıkları konunun nedenlerini belirtip yorum yapmalarına ve kendi düşüncelerini savunmalarına olanak sağlanır.

Öğrenci merkeze alınarak sınıf ortamında uygulanan bu yöntemle beraber düşüncelerin etkili bir şekilde dile getirilmesi, yaratıcı düşünme ve eleştirel fikirlerin ortaya çıkabilmektedir (Şeyihoğlu ve Kartal,2015:241).Tartışma tekniğiyle öğrenciler kendi fikirleri ifade etme ve kendi düşünceleri dışındaki fikirleri tanıma fırsatı bularak demokrasi kültürünün gelişmesine katkı sağlar (Demircioğlu,2005:179). Ayrıca bu yöntem öğrencinin iletişim becerisini ve liderlik becerilerini geliştirmekte birlikte analiz, sentez ve değerlendirme yapabilmesine de imkân sağlamaktadır (Cengizhan,2016:227). Bu tekniğin gerekli şekilde uygulanması ve amacına ulaşması için süreç öncesinde iyi bir planlanma yapılması gerekmektedir.

Tartışma yöntemi sınıf içinde farklı tekniklerle uygulanmaktadır. Bu tartışma tekniklerini şu şekilde belirtebiliriz (Tokdemir,2013'ten akt: Şeyihoğlu ve Kartal, 2015:242):

Tablo 17

Tartışma Çeşitleri

Büyük Grup Tartışmaları	Küçük Grup Tartışmaları	Online Tartışmalar
Panel	Beyin fırtınası	Eş zamanlı online tartışmalar
Açık oturum	Fısıltı/vızıltı grupları	Eş zamanlı olmayan online tartışmalar
Münazara	Yap boz /jigsaw	
Sempozyum	Sokratik tartışma	
Seminer	Kartel/sendika tekniği	
Forum	Altı şapka tekniği	
	Kartopu	

2.1.9.4. Gezi-Gözlem Yöntemi

Sosyal Bilgiler dersinde sınıf içi uygulamaların yanı sıra sınıf dışında etkinlikler de düzenlenmektedir. Bu etkinliklerden etkili olarak en çok kullanılan yöntem gezi gözlem yöntemidir. Gözlem tekniği, eğitsel ders gezileri olarak adlandırılmakla birlikte öğretim sürecinde gözlem, varlık ve hadiselerin kendi doğal ortamlarında bir plan ve amaç yönünde incelenmesi anlamına gelir (Tok,2007:197). Gözlem gezisi sınıfta ve okulda yapılan öğretim etkinliklerini tamamlamak ve hayatla bağlantısını kurmak amacıyla yapılan planlı ziyaretlerdir (Demirel,2011:113).

Sosyal Bilgiler dersinde gözlem gezileri; pazar yerlerine, fabrikalara, resmi dairelere, sergilere, müzelere, arkeolojik kazı alanlarına ve tarihi yerler gibi mekanlara düzenlenebilir (Yaşar ve Gültekin,2011: 96). Geziler öğrencilerin ilk elden bilgi edindiği ve çevrelerini daha yakından tanıma fırsatı bulup somut ve kalıcı verilere ulaşmaları sağladığından dolayı eğitsel açıdan değeri oldukça yüksek bir yöntemdir.

Geziden önce öğretmen bir planlama yapmalıdır. Bu konuda dikkat etmesi gereken noktalar ise şunlardır: hem öğrenci velilerinden hem de ilgili yerlerden yasal izin almalı, iyi bir ön hazırlık yapılmalı, gezi sırasında uyulacak kurallar öğrencilerle birlikte oluşturulmalı, öğrenciler geziden önce mekan ile ilgili ve gezi sırasında nelere dikkat etmeleri ve neyin gözlemlemesi gerektiği hakkında bilgilendirilmeli, gözlemler gezi esnasında kaydedilmeli ve gezi sonrasında da elde ettikleri verileri sınıfta tartışarak bir değerlendirme yapılmalıdır (Kanadlı,2016:283).

Gezi mekanlarına gerçek ziyaretin olanaklı olmadığı durumlarda da sanal geziler düzenlenmektedir. Birey bulunduğu yerden Türkiye ve dünyadaki birçok müze, tarihi mekân vs. inceleme fırsatı bulmaktadır.

2.1.9.5. Beyin Fırtınası

Beyin fırtınası, ilk kez 1930'lu yıllarda bir reklamcı olan Alex Osbourne tarafından bir yöneticilik tekniği olarak geliştirilmiş ve zamanla ülkelerin eğitim sistemlerinde kullanılan bir tekniğe dönüşmüştür (Demircioğlu,2005:174). Buluş fırtınası da denen beyin fırtınası; öğretimde, bir konuya karar vermek, çözüm ve hayal gücünü kullanarak fikir üretmek için kullanılan yaratıcı bir tekniktir (Demirel,2011:93). Öğretim sürecinde yararlanılan ve her derste kullanılabilen bu teknik grupça yaratıcı düşünceler üretme temeline dayanır.

Beyin fırtınası tekniği uygulanmadan önce öğretmen tarafından açık, anlaşılır ve öğrencinin düzeyine uygun olacak şekilde bir konu veya problem belirlenir. Bu tekniğin uygulama aşamasında ise öğretmen öğrencilerinden tek tek fikir alır, burada fazlaca fikir üretmek önemlidir ve bunlar değerlendirilmeden kaydedilebilir (Tok,2007:186). Tekniğe ayrılan süre bitince ortaya atılan fikirlerin değerlendirme ve analizi yapılır (Demirel,2011:94).

2.1.9.6. Drama

Michaelis ve Garcia(1996) eğitsel alandaki dramayı, öğrencilerin okul dışında edinme fırsatı bulamadığı deneyim ve becerilerini geliştirmek için koşullar sağlanarak

sınıf ortamında bu deneyim ve becerilerin canlandırılması olarak belirtmişlerdir (akt: Demircioğlu,2005:174). Drama, belli bir hedef doğrultusunda sınıf ortamında yapılan ve öğrencinin aktif olduğu ve yaparak yaşayarak öğrenmesine katkı sağlayan bir yöntemdir. Drama yönteminin eğitsel alanda kullanılmasıyla öğrenciler; sosyalleşme, kendine güven, katılımcılık, empati kurma, demokratik kişilik geliştirme, kendi başına karar verebilme, hoşgörü, düşüncelerini ifade edebilme gibi kazanımlara sahip olurlar (Taşpınar,2016:200).

Drama kendi içinde formal ve informal drama olarak ikiye ayrılmaktadır. Formal drama, öğrencilerin önceden konudan haberdar edilip konu ile ilgili çeşitli kaynaklardan araştırma yaparak belli bir metne bağlı kalınarak oynanır (Yaşar ve Gültekin,2011: 101). Bu drama da öğrenciler oynayacakları rolleri ezberleyip konuya uygun dekor ve kostümlerle oyunu gerçekleştirirler (Demircioğlu,2005:177). İnfomal drama diğer adıyla yaratıcı drama da ise grupla rastgele bir konuyu, doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden faydalanarak ve grup üyelerinin deneyimleri ve birikimleri ile canlandırmalar yapmaktır (Adıgüzel, 2006:17). Yaratıcı drama da öğrenciler önceden bir hazırlık yapmadan kendilerine verilen rolleri kendi düşüncelerine göre istedikleri gibi doğaçlama yaparak sergilerler (Demircioğlu,2005:177)

Sosyal Bilgiler dersi toplumsal konuları barındırdığı için bu teknik rahatlıkla uygulanabilir (Yaşar ve Gültekin,2011: 189). Yapılan araştırmalar sonucunda drama ile öğrencilerin öğretim sürecinde oldukça eğlendikleri, dersi ve öğretmeni sevdikleri ve bu tekniğin Sosyal Bilgiler dersinde başarılarını etkilediğini ortaya koymuşlardır (Saraç, 2015; Aykaç ve Adıgüzel,2011:297).

2.1.9.7. Sözlü Tarih Yöntemi

Sözlü tarih yöntemi, ilk olarak 2. Dünya Savaşı sonrasında akademik tarihçilik alanında ortaya çıkmış ve daha sonra eğitim alanında da kullanılan bir yöntem olmuştur. Sözlü tarih, belirlenmiş bir konu hakkında, o konuya tanıklık etmiş kişi ya da kişilerle yapılan görüşmelerin kaydedilmesi sonucunda mevcut verilerin bir sistem içerisinde analiz edilmesi, yorumlanması, değerlendirilmesi ve incelemelerin rapor edilmesidir (Kaya,2013:3). Sözlü tarih çalışmaları belli bir döneme ya da olayla ilgili şahsi tanıklık etmiş kişilerin hayat deneyimlerini zihinlerinin derinliklerinden çıkarılarak değerlendirilmesiyle toplumların tarihlerinin oluşumuna katkıda bulunur (Yaşar ve Gültekin,2011: 189).

Sosyal Bilgiler öğretiminde, öğrenciler, birçok olaya şahit olmuş ve hayat tecrübesine sahip olarak büyükanne ve büyükbabalarıyla yaptıkları görüşmelerde geçmiş zaman hakkında bilgi edinebilirler. Bu görüşmeler, akrabalık ilişkileri, yaşanan kültür, doğumlar, ölümler, yapılan evlilikler vs. gibi kronolojik ve sosyolojik açıdan da önem taşır. Bu hususta başta aile soy ağaçları, çocuğun nesiller arası geçişleri anlamasını desteklediği için popüler bir konudur (MEB, 2005b). Öğrencilerin içinde bulunduğu zaman dilimini anlamasını ve olaylara daha geniş açıdan bakarak, önceki kuşaklar hakkında da bilgiye ulaşmalarını sağlar.

2.1.9.8. Altı Şapka Düşünme Tekniği

Edward De Bono tarafından geliştirilen bu teknikte amaç, öğrencilere belli bir konu veya probleme değişik açılardan bakabilmelerini ve çok yönlü düşüncelerini öğretmektir (Kanadlı,2016:264). Bu teknikte öğrencilere yeni düşünceleri üretme yolları öğretilmeye çalışılmakta, öğrenciler fikirlerini değerlendirdikleri şapkaya uygun olarak belirtmeleri ve belirlenen problemin çözümü hususunda görüşlerini belirtmeleri istenir (Taşpınar,2016:151). Altı şapka tekniği, öğrencilerin düşünme ve yaratıcı fikir üretme becerisini geliştirmede oldukça önemli bir tekniktir.

Bu teknikte öğrenciler 6 farklı renkte şapka takarlar ve bu renge uygun olarak uygulama ve düşünceleri belirtirler. Söz konusu 6 şapka rengi ve düşünme tarzları şu şekildedir:

Beyaz Şapka(Tarafsız Şapka): Bilgiyi temele alarak, tarafsız bir şekilde olaylara bakış açıları yansıtmayı amaçlar (Demirel,2011:107). Bu şapkayı takan kişi herhangi bir kişisel görüş belirtmeden ortaya atılan problemle ilgili bilimsel bilgileri ve sayısal verileri açıklar (Kanadlı,2016:264).

Kırmızı Şapka(Duygusal):Bu şapka olay ya da probleme karşı duygusal bakış açısıyla yaklaşır. Öğrenciler hislerini dayanaklandırmadan olduğu gibi belirtirler yani mantıkla değil tamamen duyguları ile olayları ifade ederler (Taşpınar,2016:151).

Siyah Şapka(Kötümser): Bu şapkayı takan öğrenci olayı karamsar ve olumsuz açıdan ele alır. Şeytanın avukatı olarak da adlandırılan siyah şapka, konunun risklerini ve eksikliklerini ortaya çıkarılmasını sağlar (Şeyihoğlu ve Kartal,2015:178).

Sarı Şapka(İyimser): Siyah şapkanın aksine bardağın boş tarafını görmek yerine dolu tarafından olaylara yaklaşır. Sarı şapka yapıcılığı temsil eder, iyimserliği, pozitifliği, fırsat ve olasılık durumlarını belirtir (Tok,2007:189).

Yeşil Şapka(Yaratıcı): Mevcut olaya yeni ve farklı çözüm getirmek için yenilikçi bir bakış açısıyla yaklaşmayı amaçlar (Demirel,2011:107). Yaratıcı zekayı temsil eden bu şapka, mevcut kuralları kabul etmeyerek, bunun dışını görmeyi ve yenilik getirmeyi esas alır.

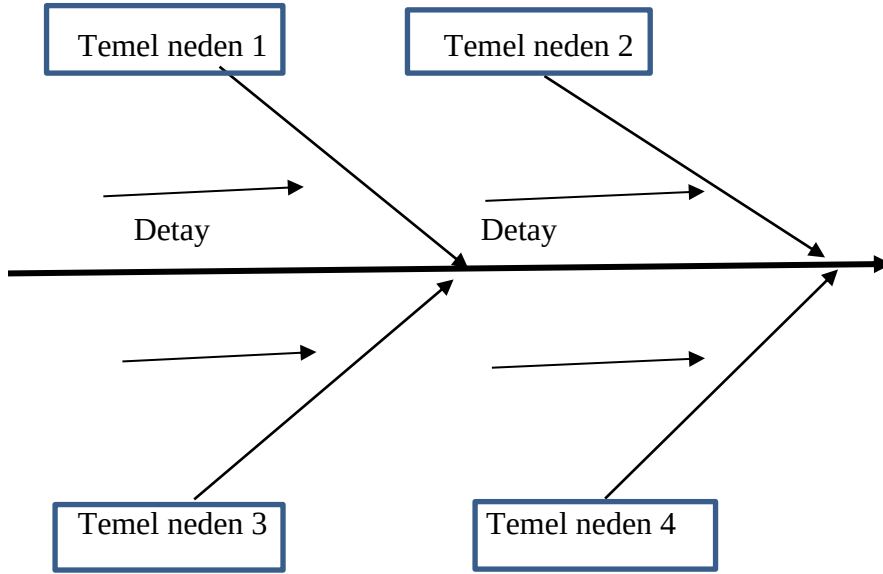
Mavi Şapka(Sonuç): Bu teknikte genelde en son kullanılan şapka mavi şapka, olayları her yönleriyle analiz eden ve sonuç çıkaran bir yaklaşımla ele alır (Taşpınar,2016:152). Bu şapka zekasına erişildiğinde öğrencilerin düşünceleri olgunlaşmış olur ve farklı fikirleri uzlaştırıp, karşılaştırıp en iyi fikirlere ulaşabilir (Tok,2007:190).

2.1.9.9. Balık Kılçığı

Ishikawa diyagramı olarak da bilinen bu teknik Japon Profesör Kaoru Ishikawa tarafından geliştirilmiştir. Ishikawa kalite kontrol alanında geliştirdiği bu teknikle, yaptığı çalışmaları, önerileri ve problemlerini hiyerarşik olarak sıralamayı amaçlamıştır (Şeyihoğlu ve Kartal,2015:223). Bu tekniğin ortaya çıkış alanı farklı olsa da eğitim-öğretim alanında da kullanılmaktadır. “Bu teknikte problemler önem sırasına göre ana ya da alt dallara ayrılarak detaylandırılır (Ishikawa,1990)”, fikirler örgütlenir (akt: Şeyihoğlu ve Kartal,2015:223). Bu teknik üç adımda uygulanır, bunlar;

- Problemi tanımlama
- Nedenler üretme
- Beyin fırtınası ile fikirlerin sunulması

Öncelikle bu tekniği etkili olarak kullanabilmek için ana sorun ya da problem belirlenir .Devamında bu soruna neden olan etmenler belirlenir ve bunlara çözüm yolları üretilir. En sonunda, sınıfa beyin fırtınası tekniği de uygulayarak alternatif çözümler sunulur.

Şekil 6. Balık Kılçığı

Balık kılçığı oluşturma diyagramı ise şu şekilde belirtilebilir (Tok,2007:194):

- Herhangi bir kâğıda sağa doğru olacak şekilde “balığın omurgasını” temsil eden bir ok çizilir.
- Bu ok üzerine konunun başlığı yazılır.
- Sonrasında balığın omurgasına 45 derecelik açıyla oklar çizilerek bunların üzerine de ana nedenler yazılır. (şekil 6)
- Ana nedenlere de bir ok çizilerek bu nedenler kısa bir şekilde detaylandırılır.

2.1.9.10. Kavram Haritaları

Temelini Ausubel’in anlamlı öğrenme kuramından alan bu teknik esasında J.D. Novak tarafından geliştirilmiştir. Kavram haritası, kavramların ve bu kavramlar arasındaki bağlantıların grafiksel bir teknikle gösterilmesidir. (Novak & Gowin, 1998’den akt: Kalaycı & Çakmak,2000:571). Kavram haritaları, anlamlı öğrenmeyi destekleyen önemli öğrenme araçları ve bilginin örgütlenerek verilmesinde kullanılan bir araçtır (Doğanay,2005:287). Bu şekilde yazılı bilginin örgütlenerek daha anlaşılır bir duruma getirilmesi sağlanmaktadır.

Eğitim-öğretim sürecinde şema, çizelge, diyagramlar vs. de kullanılmakta fakat kavram haritalarının bunlardan farklı olduğu nokta, kavram haritalarının uzun ders içeriklerinde de kullanılabileceği, bulunan okların aynı yönü izlemek zorunda olmaması, bunların aksine okların üzerinde çoğunlukla tek kelimeden oluşan ifadelerin bulunması

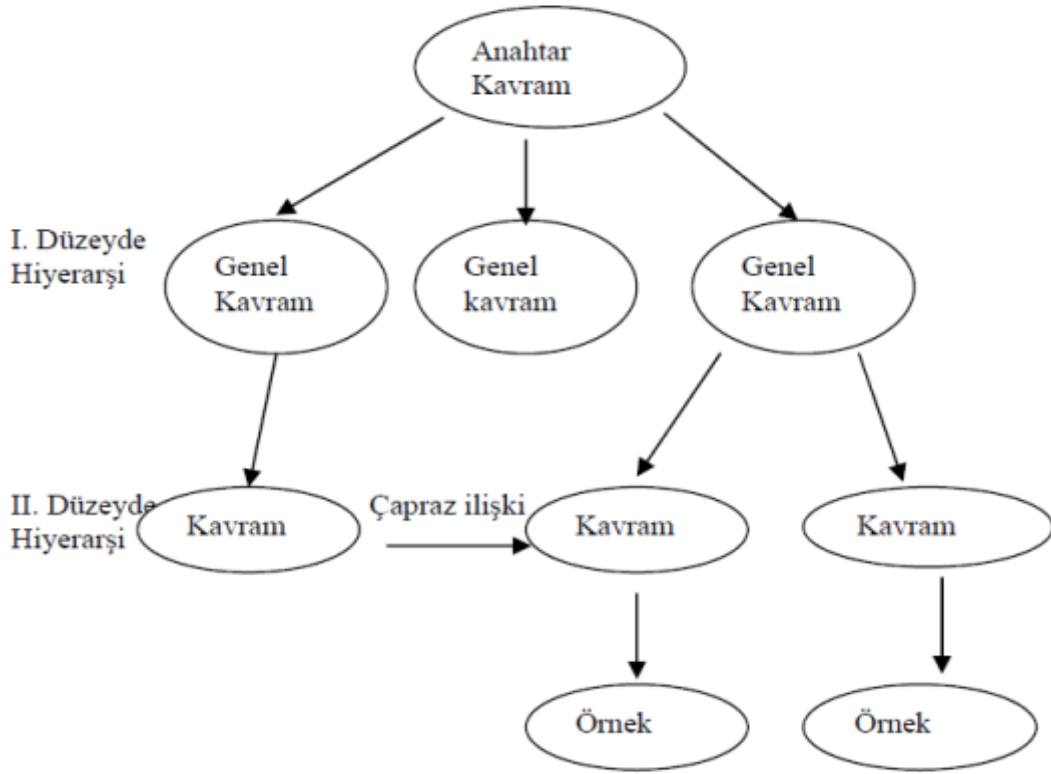
ve bu okların kavramları birbirine bağlarken değişik özellikler sergileyebileceği görülmektedir (Kalaycı ve Çakmak,2000:573).

Kavram haritaları farklı maksatlar için kullanılabilir. Bunlar başlıca şunlardır (Plotnik 2001'den akt: Doğanay, 2005:287):

- Fikir üretme amacıyla(beyin fırtınası yapılarak).
- Karmaşık metinleri desenleme düzenleme amacıyla.
- Karmaşık fikirler arasında iletişim kurma amacıyla.
- Eski ve yeni bilgiyi birleştirerek, öğrenmeye yardımcı olmak amacıyla.
- Yanlış anlamaları tanılama ve öğrenmeleri değerlendirme amacıyla.

Kavram haritalarını oluşturmak dikkatli bir çalışmayı gerektirir. Etkili bir kavram haritası oluşturmak için şu aşamalar izlenmelidir (Doğanay,2005:288):

- Kavram haritası oluşturulmadan önce haritası çizilecek konu belirlenmelidir. İçerik hakkında bilgi sahibi olup öğrencilere kavram haritası ile ilgili bilgi verilmesi önemlidir.
- İkinci aşamada ise konunun kavramları belirlenmelidir. Belirlenen kavramlar en kapsamlı genel kavramlardan somut kavrama doğru hiyerarşik olarak sıralaması yapılmalıdır.
- Üçüncü aşamada kavram haritasının taslağı hazırlanabilir. Bu noktada kavramlar ayrı ayrı kağıtlara yazılabilir.
- Sonrasında kavramlar arasında çapraz ilişkiler kurulmalıdır. Bu ilişkileri belirtirken de çizgi ve sözcüklerle ilişkinin niteliği gösterilir (şekil.7).
- En son aşamada oluşturulan kavram haritası tekrar gözden geçirilerek; kavramlar arasındaki hiyerarşi, kavramların ilişkisini gösteren çizgiler, sözcükler ve genel görünüşüne eleştirel olarak bakılarak haritaya son şekli verilmelidir.

Şekil 7. Kavram haritası

Kaynak: (Kavram Haritası Türleri,2021)

Kavram haritaları, Sosyal Bilgiler dersi öğretim sürecinde soyut kavramların öğretimi, öğrencilerin kavram yanlışlarını belirlemede ve değerlendirme aşaması gibi birçok bölümde kolayca kullanılabilen bir araçtır (Şeyihoğlu ve Kartal,2015:220).

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Doğanay (2008), “Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında yeni anlayışla hazırlanan 2005 Sosyal Bilgiler programının çağdaş Sosyal Bilgiler anlayışı bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre: 17 genel amacı bulunan program çağdaş Sosyal Bilgiler anlayışı çerçevesinde ele alındığında, hem bilgi, beceri, değer-tutum, hem de Sosyal Bilgilerin dayandığı bilgi temelleri açısından kapsamlı olduğu ve NCSS’ nin belirlediği tüm alanları kapsayıcı özellikte amaç ifadesi bulunmaktadır. Sonuç olarak yeni program çağdaş Sosyal Bilgiler kavramını genel olarak yansıtmakta ve NCSS’ nin

önerdiği program standartlarını ise çoğunlukla taşımaktadır. Diğer sonuçlara göre, Kavram öğretimi ile ilgili etkinliklere yer verilmemiş ve her üniteye otantik etkinliklerin nasıl olacağına yönelik, ünitelerde bunların nasıl uygulanacağı belirsiz kalmıştır.

Çelikkaya ve Kuş (2009), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntem ve Teknikler” adlı makalesinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders işlerken kullandıkları yöntem- teknikleri belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 20 Sosyal Bilgiler öğretmeni, Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan 4. Sınıf öğrencilerinden 20 gözlemci ve 410 öğrenci katılmıştır. Bu üç grubun verileri karşılaştırılarak öğretmenlerin kullandıkları yöntem teknikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler Yapılandırmacı yaklaşıma uygun yöntem ve teknikleri kullandıklarını anlatsalar da öğrenci ve gözlem sonuçları anlattıklarının tersini söylemiştir. Öğretmenler sınıf içerisinde çoğunlukla, soru-cevap, düz anlatım, yazdırma yöntemi ve beyin fırtınası yöntemi kullanmaktadırlar.

Kaya (2013), “Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Bir Öğretim Yöntemi Olarak Sözlü Tarih: Amaç, İçerik, Uygulama” adlı çalışmasında öğrencilerin teoriden uygulamaya, sözlü tarih yöntemini deneyimlemesini ve küçük bir tarihçi gibi tespit edilen konuda bilgi ve bakış açısı meydana getirmesini amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi ve eylem araştırması modeliyle yaptığı çalışmada programda yer alan “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde “Mesleğimi Nasıl Seçmeliyim” konusu öğrencilere sözlü tarih performans konusu 7. Sınıfa giden 24 öğrenci ile çalışılmıştır. Öğrencilerin sözlü tarih çalışmasındaki performansı araştırmacı tarafından geliştirilen “Sözlü Tarih Araştırma Ödevi Değerlendirme Rubriği” esas alınarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışma sonucunda veliler sözlü tarih çalışmasını beğendiklerini ve bu yöntemin çocuklara başta iletişim becerisi olmak üzere birçok beceriyi kazandırdığını söylemişlerdir. Öğrencilerin sözlü tarih ve meslek seçimi konusunda bilgilendiklerini, meslek seçiminde oluşan değişim ve sürekliliği algıladıkları tespit edilmiştir.

İneç ve Akpınar (2017), “Sosyal Bilgilerin Otantik Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar” adlı çalışmasında otantik öğrenmenin Sosyal Bilgiler dersine kullanılabilecek yöntem ve teknikleri belirlemeyi amaçlamıştır. Bir yöntembilim çalışması olan bu çalışmada, otantik öğrenme modeli yeni bilgi teknolojileri ile öğrencilere uygulanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, senaryo, kanıt ve araştırma temelli öğrenmenin yeni bilgi teknolojileri ile otantik öğrenmeyi sağlamada kullanılabileceği tespit edilmiştir. Bu sonuç geçmişte yaşanmış olayların öğrenciler tarafından yeniden canlandırılmasına olanak

sağlamaktadır. Bu sonuca göre sosyal bilimler deney yapma kabiliyetine kavuşmuş ve bu sonucun deneyin sınırlı olduğu sosyal bilimler açısından çok önemli olduğu vurgulanmıştır.

İlter (2018), “Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğretim Yöntemleri ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ne tür öğretim yöntem ve uygulamalarını kullandıklarını ortaya çıkararak öğretim ile ilgili stillerini tarif etmeyi amaçlamıştır. Tarama yönteminin kullanıldığı çalışmaya 72 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılmış ve 30 maddelik Likert tipi bir anketle veriler toplanarak tanımlayıcı istatistikler kullanılarak analiz yapılmıştır. Ulaşılan sonuca göre öğretmenlerin çoğunun ders zamanlarının yarısı veya daha çoğunu pasif öğrenme yöntemleri ile öğretmen ağırlıklı anlatımlarla dersi işledikleri tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenler öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımları yerine öğretmen denetimli bir öğretim tarzına yönelme eğiliminde oldukları belirtilmiştir.

Eker (2020), “2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Karşılaştırmalı Analizi” başlıklı çalışmada doküman incelemesi yöntemini kullanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre: 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (SBDÖP) her öğrenme alanında ünite ve kazanımlar yer alırken 2018 SBDÖP’ de üniteler yer almamı sadece öğrenme alanı ve kazanımlara yer verilmiştir. 2005 SBDÖP’ de 17 tane genel amaca yer verilirken 2018 SBDÖP ‘da 18 tane özel amaç yer almıştır. 2005 programında 9 olan öğrenme alanı 2018 yılında 7 öğrenme alanına düşürülmüştür. 2005 programında yer almazken 2018 programında beceriler Türkiye Yeterlilik Çerçevesi (TYÇ) başlığında toplanmış 8 tane yetkinlik maddesi olarak yer almıştır. 2005 programında doğrudan verilecek beceri 15 iken 2018 yılı programında bu 27’ ye çıkartılmıştır. Genel anlamda 2018 programı 2005 programına göre daha sade yapıda olduğu, fazla detaya girilmediği görülmüştür. 2005 programında etkinlikler, Atatürkçülük konuları, ilişkilendirmeler gibi bölümler 2018 programından çıkarılmış ve kazanım sayısı da azaltılmıştır. Hem 2005 programı hem de 2018 programının ölçme ve değerlendirme anlayışının, öğrenci merkezli ve süreç odaklı bir anlayış olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Yine program karşılaştırmasına yönelik benzer çalışmalarda yapılmıştır. Bunlardan bazılarını şu şekilde belirtebiliriz: Kalaycı ve Baysal (2020), Koçoğlu ve Aydın (2017), Tay (2017), Turan (2017) vb. gibi.

Kınacı (2021), 1998, 2007 ve 2018 yıllarından yayınlanan Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Programları ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersi programının içerik

bakımından karşılaştırılmasını amacıyla yaptığı çalışmada ilgili yılların Öğretmen Yetiştirme Programları ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının birbirlerini karşılama durumları tespit edilmeye çalışılmış. Araştırmanın sonucuna göre diğer sosyal disiplin ders grubu derslerinin ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımlarla oldukça ilişkili olmasına rağmen bu ders grubuna ait derslerin kredi ve ders sayısının 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Programında daha az verildiği saptanmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın; modeli, araştırma materyali, veri kaynağı, verilerin toplanması, veri analizi ve geçerlik ve güvenirlik hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

2005 ve 2021 SBÖP' larının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırmasını konu alan bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman tarama modeli ile yapılmış bir çalışmadır. İslamoğlu nitel araştırmayı, toplumsal olguları bulundukları ve bağlı oldukları mekânda natürel görünüşleriyle gözlem, görüşme veya dokümanları değerlendirerek bilgi edinme ve bu bilgileri analiz ederek kuramsallaştırma olarak tanımlamıştır (2009:180). Buradaki kuramsallaştırmayı mevcut toplanan bilgilerden yola çıkılarak yeni, bilinmeyen bazı bilgilerden yola çıkılarak yeni bilinmeyen bazı sonuçları birbiriyle ilişki olarak açıklayan bir modelleme çalışması olarak söyleyebiliriz. Creswell (2005) ise nitel araştırma ve sürecini şu şekilde belirtmiştir:

Nitel araştırma varsayımlarla ve bireyler veya grupların bir sosyal ya da insan sorununa atfettikleri anlamlara değinen ve araştırma problemlerinin incelenmesini içeren yorumlayıcı/kuramsal çerçevelerin kullanımı ile başlar. Bu problemi kullanabilmek için nitel araştırmacılar; araştırmada, çalışmadaki insan ve yerlere duyarlı olan doğal ortamdaki veri koleksiyonlarını ve hem tümevarım hem de tümdengelimli, örüntü ve temalar kuran veri analizlerini içeren nitel bir yaklaşım kullanırlar. Nihai yazılı bir rapor veya sunum; katılımcıların seslerini araştırmacının derin düşüncelerini, problemin kompleks bir açıklama ve yorumlamasını ve literatüre katkısını veya değişim çağrısını içerir (s.44).

Nitel araştırma yöntemine araştırmacılar farklı şekillerde yaklaşmışlar; bazıları bu yaklaşımı “yorumlayıcı” (Ericson,1986), bazıları “doğalcı”(Lincoln&Guba,1985), diğerleri ise ”fenomenoloji”(Schutz, ?) olarak görmüşlerdir (Ekiz,2015:30). Bu yaklaşımlar birbirinden farklı özelliklere sahip olduğu gibi ortak dayanaklara ve özelliklere de sahip olmaları bakımından nitel olarak değerlendirilebilir (Ekiz,2015:30).

Nitel araştırma yönteminde çalışmalar; genellikle amaç ve nitelik bakımından çeşitlidir ve gözlem, görüşme ve doküman tarama gibi nitel veri toplama teknikleri

kullanılır. Bu araştırma da doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, resmi ya da özel kayıtların toplanması, sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesinde kullanılan bir veri toplama aracıdır (Ekiz,2015:70). Araştırma konusu ile ilgili içerik sunan yazılı belgelerin çözümlenmesini içeren doküman incelenmesi, gözlemin veya görüşmenin mümkün olmadığı durumlarda tek başına veri toplamak ya da diğer araştırma yöntemleriyle birlikte kullanılarak araştırmanın geçerliliğini arttırmak amacıyla kullanılan bir tekniktir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:188-189).

Doküman tarama modeli özellikle sosyal bilimlerde sıkça kullanılan mevcut kayıt ya da belgelerin veri kaynağı olarak sistemli bir şekilde incelenmesi şeklinde yapılan veri tarama yöntemlerinden birisidir (Best, 1959'den akt: Karasar, 2005:22).

3.2. Araştırma Materyali

Cumhuriyetten günümüze 1924,1930, 1936, 1948, 1956, 1962, 1968, 1990, 1998, 2005 ve 2018 yıllarında sosyal bilgiler programında değişikliklere gidilmiştir. Bu çalışmada araştırma materyalini 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programları oluşturmaktadır.

3.3. Veri Kaynağı ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada veri kaynağı olarak Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylı 2005 SBÖP ve 2017' de hazırlanıp 2018' de revize edilen ve halen kullanılmakta olan 2021 SBÖP kullanılmıştır. Çalışmaya ilişkin bu kaynaklar 2020-2021 güz yarı yılı içerisinde internet üzerinden ve Talim Terbiye Kurulu sayfasından toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada ele alınacak konunun sınırları çizildikten sonra her iki programda ilgili içerikler birçok kez okunmuştur. 2005 SBÖP 4., 5., 6. Ve 7. Sınıf kazanımları ve etkinlik örnekleri kullanılan strateji, yöntem ve teknik açıdan incelenmiş ve elde edilen veriler önce A4 kağıdına tek tek yazılmıştır. 2021 SBÖP' de 4., 5., 6. Ve 7. Sınıf kazanımları ve kazanım açıklamaları strateji, yöntem ve teknikler kapsamında değerlendirilmiştir. A4 kağıdına yazılan veriler tamamlandıktan sonra elde edilen bulgular kategorilere ayrılmıştır. Stratejiler; araştırma-inceleme, buluş ve sunuş olmak üzere üç kategoride

incelenmiştir. Yöntem ve teknikler ise; Altı Şapka, anlatım, balık kılçığı, beyin fırtınası, bireysel çalışma, drama, eğitsel oyun, gezi, görüşme (röportaj), gözlem, istasyon, işbirlikli öğrenme, kavram haritası, örnek olay, problem çözme, proje, simülasyon, soru-cevap, sözlü tarih ve tartışma olmak üzere on dokuz kategoriye ayrılmıştır. Toplanan veriler 2005 ve 2021 programları 4., 5., 6. ve 7. sınıflar kapsamında her kademe ayrı olacak şekilde karşılaştırmalı olarak tablolara yerleştirilmiştir.

3.4 Geçerlik ve Güvenirlik

2005 ve 2021 SBÖP'larına güvenilir kaynaktan ulaşmak amacıyla talim ve terbiye kurulu sayfasında dokümanlar toplanmıştır. 2005 ve 2021 SBÖP 'larının strateji yöntem ve teknik açıdan içerik analizleri yapılmadan önce, uzman görüşü alınmıştır. Uzmanın denetim ve rehberliğinde analizi yapılan her iki programında içerik analizi sağlanmıştır. Analiz sonucunda ulaşılan veriler neticesinde de alan uzmanının görüşleri alınarak bu çalışmanın geçerliliği ve güvenirliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programları strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Her iki yılın programı içinde yer alan 4. Sınıf, 5. Sınıf, 6. Sınıf ve 7. Sınıflar olmak üzere 4 kademede ayrı ayrı incelenmiştir.

Tablo 18

2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Kademelere Göre Kazanım Sayıları Karşılaştırması

Kademe	2005 SBÖP	2021 SBÖP
4	46	34
5	46	34
6	43	35
7	39	33
TOPLAM	174	136

Tablo 18 de görüldüğü üzere 2005 SBÖP’ de 4. sınıfta 46, 5. sınıfta 46, 6. sınıfta 43 ve 7. sınıfta 39 kazanım olmak üzere toplam 174 kazanım bu kazanımların etkinlik örneklerinden yararlanılarak; 2021 SBÖP’ nda ise 4. sınıfta 34, 5. sınıfta 34, 6. sınıfta 35 ve 7. sınıfta 33 olmak üzere toplam 136 kazanım ve kazanım açıklamaları, strateji, yöntem ve teknikler kapsamında içerik analizi yoluyla tek tek ele alınmıştır.

Stratejiler “araştırma-inceleme, buluş ve sunuş” olmak üzere üç kategoriye; yöntem ve teknikler ise “altı şapka, anlatım, balık kılçığı, beyin fırtınası, bireysel çalışma, drama, eğitsel oyun, gezi, görüşme (röportaj), gözlem, işbirlikli öğrenme, kavram haritası, örnek olay, problem çözme, proje, simülasyon, soru-cevap, sözlü tarih ve tartışma” olmak üzere on dokuz alt kategoriye ayrılarak incelenmiştir.

Bu çalışma sonucunda ulaşılan bulgular karşılaştırmalı Tablo halinde sunulmuş ve kazanım, kazanım açıklamaları ve etkinlik örneklerinden yapılan doğrudan alıntılarla dayanaklandırılmıştır.

(Not: 2005 SBÖP’ nda 1* ve 8 e kadar devam eden sayılar üniteleri ifade etmektedir. 2021 SBÖP’ nda ise 1* ‘den 7’ ye kadar sayılar sırasıyla şu öğrenme alanlarını ifade etmektedir: Birey ve Toplum (1), Kültür ve Miras(2), İnsanlar, Yerler ve Çevreler(3), Bilim, Teknoloji ve Toplum (4), Üretim, Dağıtım ve Tüketim(5), Etkin Vatandaşlık (6), Küresel Bağlantılar (7))

Tablo 19 incelendiğinde, 2005 SBÖP’nda araştırma-inceleme stratejisinden 19, buluş stratejisinden 14, sonuç stratejisinden 6; 2021 SBÖP’nda araştırma inceleme stratejisinden 10, buluş stratejisinden 6 ve sunuş stratejisinden 9 içeriye ulaşıldığı görülmektedir. 2005 SBÖP ve 2021 SBÖP’nda ağırlıklı olarak araştırma inceleme stratejisine yer verildiği görülmüştür. En az ise 2005 SBÖP’nda sunuş stratejisinin, 2021 SBÖP’nda buluş stratejisine yer verilmiştir. 4. sınıf düzeyindeki öğrenciler gelişim açısından daha çok somut evrede oldukları için 4 sınıfta her iki programda da öğrenci aktif kalacak ve birçok duyu organlarına hitap edebilecekleri uygulamaları içermesi açısından özellikle araştırma inceleme ve buluş stratejilerinin ağırlıklı olarak programlarda yer almasının yerinde olduğu söylenebilir.

Tablo 19 incelendiğinde 2005 SBÖP’nda Örnek olay yönteminin çoğunlukla kullanıldığı 2021 SBÖP’nda ise anlatım yönteminin kullanıldığı görülmektedir Örnek olay yönteminde bir olayın sınıfa yazılı ya da sözlü veya bir gazete getirilerek mevcut sorunun çözülmesini öğrencilerin yapması amaçlanmaktadır. Bu teknik öğrencinin eleştirel düşüncesini geliştirdiği gibi derse ilgili tutumunu ilgilerini olumlu katkı sağladığı için oldukça etkili bir yöntemdir. Bu yöntemin 2005 SBÖP’nda ağırlıklı olarak tercih edilmesi bu anlamda programın öğrenciye dönüp yanını ifade ederken 2021 SBÖP’nda aksine öğrenciyi pasif tutan anlatım yönteminin ağırlıkla ağırlıkta barındırmıştır. Bu bağlamda 4. sınıf 2021 SBÖP, 2005 SBÖP’na göre bireylere daha çok bilgiyi alıcı konuma getirdiği belirtilebilir.

Tablo incelendiğinde 4. sınıf 2005 ve 2021 SBÖP’nda balık kılçığı, Beyin Fırtınası, bireysel çalışma, işbirlikli öğrenme ve kavram haritası teknikleri tekniklerine yer verilmediği görülmektedir. Bu doğrultuda her iki programda bu tekniklere yer verilmemesi 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerin birçok becerileri kazanmalarını olumsuz yönde etkileyebileceğini söyleyebiliriz.

4.1.1. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Stratejilere Yönelik İncelenmesi

2005 yılı 4. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 19’da de görüldüğü gibi araştırma-inceleme stratejisinden 19 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. ünite ’de (1), 2. ünite ‘de (3), 3. ünite ‘de (3), 4. ünite ‘de (5), 5. ünite ‘de (3), 6. ünite ‘de (2) ve 7. ünite ‘de (2) olmak üzeredir. 8. ünite ise araştırma incelemeye dair bulguya rastlanmamıştır.

2005 SBÖP 4. Sınıf araştırma ve inceleme stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.4.1.5. kazanım “Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.”

SB. 4.2.1 kazanımı “Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur.”

SB.4.2.4 “Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.”

SB.4.3.3 kazanım “Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.”

SB.4.3.4 kazanım “Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.”

SB.4.3.5 kazanım “Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.”

SB.4.3.8 kazanım “Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.”

SB.4.4.2 “İhtiyaçlarından hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımlarda bulunur.”

SB.4.4.4 “Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir.”

SB.4.5.2 “İnsanlığın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanır.”

SB.4.5.5 “Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlar.”

SB.4.5.6 “Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.”

SB.4.6.1 “İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmî kurum ve grupları fark eder.”

SB.4.6.5 “Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir.”

SB.4.7.1 “Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanır.”

SB.4.7.4 “Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir.”

2005 yılı 4. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 19’da görüldüğü gibi buluş stratejisinden 14 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. ünite ’de (3), 2.

ünite 'de (2), 3. ünite 'de (1), 4. ünite 'de (1), 5. ünite 'de (2), 6. ünite 'de (1), 7. ünite 'de (2) ve 8. Ünite(2) olmak üzeredir.

2005 SBÖP 4. Sınıf buluş stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.4.1.2 “Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder.”

SB.4.1.6 “Sahip olduğu resmî kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”

SB.4.2.2 “Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder.”

SB.4.2.6 “Millî Mücadele’nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk’ün rolünü fark eder.”

SB.4.3.7 “Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.”

SB.4.4.6 “Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.

SB.4.5.3 “Kullandığı teknolojik ürünlerin zaman içindeki gelişimini kavrar.”

SB.4.5.4 “Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır.”

SB.4.6.2 “Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.”

SB.4.7.2 “Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimlerin rolünü açıklar.”

SB.4.7.3 “Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir.”

SB.4.8.1 “Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.”

SB.4.8.2 “Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur.”

2005 yılı 4. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 19’da de görüldüğü gibi sunuş stratejisinden 6 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. ünite 'de (2), 2. ünite 'de (1), 3. ünite 'de (1), 4. ünite 'de (1) ve 6. ünite 'de (1) olmak üzeredir. 5., 7. Ve 8. Ünitelerde ise sunuş stratejisine dair bulgulara rastlanılmamıştır.

2005 SBÖP 4. Sınıf sunuş stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.4.1.1 “Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.”

SB.4.1.3 “Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder.”

SB.4.2.3 “Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir.”

SB.4.3.2 “Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.”

SB.4.6.6 “Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.”

2021 yılı 4. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 19’da de görüldüğü gibi araştırma-inceleme stratejisinden 10 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Öğrenme alanında (1), 2. Öğrenme alanında (2), 3. Öğrenme alanında (2), 4. Öğrenme alanında (2) ve Öğrenme alanında (3) olacak şekildedir. 6. ve 7 Öğrenme alanında ise araştırma incelemeye dair bulguya rastlanmamıştır.

2021 SBÖP 4. Sınıf araştırma-inceleme stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.4.1.4 . “Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.”

SB.4.2.1 “Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.”

SB.4.2.2 “ Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.”

SB.4.3.2 “Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.”

SB.4.4.4 “Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.”

SB.4.5.2 “Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır.”

SB.4.5.4 “ Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.”

2021 yılı 4. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 19’da de görüldüğü gibi buluş stratejisi program içerisinde 6 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Öğrenme alanında (1), 2. Öğrenme alanında (1), 3. Öğrenme alanında (1), 4. Öğrenme alanında (1), 5. Öğrenme alanında (1) ve Öğrenme alanı 7 de (1) olacak şekildedir. 6. Öğrenme alanında buluş stratejisine dair bulguya rastlanmamıştır.

2021 SBÖP 4. Sınıf buluş stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.4.1.1. “Resmî kimlik belgesini inceleyerek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”

SB.4.2.3. “Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.”

SB.4.3.6.” Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.”

4.4.5. “Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.”

SB.4.5.1. “İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.”

SB.4.7.3. “Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.”

2021 yılı 4. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 19’da de görüldüğü gibi sunuş stratejisi program içerisinde 9 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: Öğrenme alanında (1), 2. Öğrenme alanında (1), 3. Öğrenme alanında (3), 6. Öğrenme alanında (3) ve 7. Öğrenme alanında (1) olacak şekildedir. 4. ve 5. Öğrenme alanında sunuş stratejisine dair bulguya rastlanmamıştır

2021 SBÖP 4. Sınıf sunuş stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.4.1.2. “Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.”

SB.4.2.4. “Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar.”

SB.4.3.3. “Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.”

SB.4.3.5. “Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”

SB.4.6.1. “Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.”

SB.4.6.3. “Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir”

SB.4.6.4. “Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.”

SB.4.7.1. “Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.”

4.1.2. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Yöntem ve Tekniklere Yönelik İncelenmesi

2005 yılı 4. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 19’da de görüldüğü gibi kullanılan yöntem ve tekniklerin dağılımını şu şekilde belirtebiliriz: altı şapka tekniği (1), anlatım (5), drama (3), eğitsel oyun (3), gezi (4), görüşme (röportaj) (1), gözlem (1), örnek olay (12), proje(6), simülasyon (1), soru-cevap (1), sözlü tarih (2) ve tartışma yöntemi(1) olacak şekilde tespit edilmiştir. Balık kılıcı, beyin fırtınası, bireysel çalışma, istasyon, işbirlikli öğrenme, kavram haritası ve problem çözme yöntemine ait bulgulara ise rastlanmamıştır.

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf altı şapka tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.4.5.5 “Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.”

“Teknolojiyi Doğru Kullanıyoruz” (Teknolojinin doğru kullanımı ile ilgili “altı şapka” düşünme yöntemine dayalı bir etkinlik yapılır.) (Etkinlik Örneği-EÖ)

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf anlatım yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.4.1.1 “Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.” “Küçük Farklar (Kişisel eşyalar kullanılarak insanlardaki farklılıklara örnekler gösterilir.)”(EÖ)“Farklı ve Özel(İnsanların farklılıklarının bir zenginlik olduğuna örnekler verilir.)” (EÖ)

SB.4.1.3 “Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder.”

SB.4.2.3 “Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir.”

SB.4.3.2 “Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.”

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf drama tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB. 4.2.4 “Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.” “Geçmişin İpuçları” (Gelenekler konulu yaratıcı drama çalışması yapılır.) (EÖ)

SB.4.4.4 “Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir.” “Bilinçli Tüketici misin?” (Sınıfta oluşturulan market ortamında alışveriş yapılır.) (EÖ)

SB.4.5.6 “Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.” “Önemli Telefon Numaraları”(Acil servis numaralarının doğru ve etkili kullanımına dair drama etkinliği yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf eğitsel oyun yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.4.8.1 “Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.” “Dünya Turu” (Harita üzerinde değişik ülkelere yolculuk yapılır.) (EÖ)

SB.4.3.1 “Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.” “Gölge Oyunu” (Güneşin konumundan yararlanılarak yön bulma çalışması yapılır.) (EÖ)

SB.4.3.3 “Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.” “Define Arıyoruz” (Yön bilgisi ve kroki okuma becerisi kullanılarak kroki üzerine saklanmış bir define bulunur.) (EÖ).

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf gezi yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.4.2.5 “Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye’yi betimler.” “Bir Gezi Yapalım” (Tarihî mekân, müze ve anıtlara gezi düzenlenir. Ör: Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Müzesi gezisi.) (EÖ)

SB.4.7.1 “Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanır. “ “Bir Gezi Yapalım” (Yerel yönetim birimlerine tanıtım amaçlı bir gezi düzenlenir.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf görüşme(röportaj) tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.4.4.7 “İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir.” “Röportaj Yapıyoruz” (Bir meslek sahibi ile mesleği üzerine bir röportaj yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf gözlem tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.4.3.5 “Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.” “Hava Gözlemi” (Belli zaman diliminde hava olayları gözlemlenerek grafikler oluşturulur.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf örnek olay yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.4.1.2 “Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder.” “Duygularım ve Düşüncelerim” (Fotoğraflar yoluyla öğrencilerin duygu ve düşünceleri arasındaki farkı kavramaları sağlanır.) (EÖ) “Duygularım, Düşüncelerim El Ele” (Örnek durumlar oluşturularak duygu ve düşüncelerin kişilere göre değişebileceği fark edilir.) (EÖ)

SB.4.1.6 “Sahip olduğu resmî kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” “Bu Benim Kimliğim” (Nüfus cüzdanı, okul ve spor kulübü kimliği gibi kimlik belgelerindeki bilgiler incelenerek kimliği oluşturan ana öğeler fark edilir.) (EÖ)

SB.4.2.6 “Millî Mücadele’nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk’ün rolünü fark eder.” “Millî Mücadele’de Türk Halkı” (Kurtuluş Savaşı döneminde Türk halkını ve savaş sürecini gösteren görsel materyaller okunur.) (EÖ) “Kahramanıma Mektup” (Kurtuluş Savaşına ilişkin verilerden -mektup, temsili resim, istatistikî Tablo ve şiir- yararlanılarak çıkarımlarda bulunulur.) (EÖ)

SB.4.3.7 “Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.” “Yaşadığımız Yeri Tanıyalım” (Yaşadığımız yer ile ilgili efsane, öykü, türkü ve şiirler incelenir.) (EÖ)

SB.4.4.6 “Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.” “Film İzliyoruz” (Bir ham maddenin ürüne dönüştürülmesini gösteren bir film izlenir.) (EÖ)

SB.4.5.4 “Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır.” “Telgrafın Telleri” (Millî Mücadele’de telgrafın rolü ile ilgili görsel ve yazılı materyaller incelenir.) (EÖ)

SB.4.6.2 “Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.” “Gönüllü Çalışanlar”(Yardımseverlik ve dayanışma değerlerini vurgulayan fotoğraflar ve temsili resimler incelenir.) (EÖ)

SB.4.7.2 "Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimlerin rolünü açıklar.” “Haberleri Toplayalım” (Yazılı ve görsel basından belediyenin görevleri ve etkinlikleri ile ilgili haberler toplanarak değerlendirilir.) (EÖ)

SB.4.8.2 “Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur.” “Fotoğrafların Anlattıkları” (Herhangi bir ülkeyle ilgili fotoğraflardan yararlanılarak o ülkeyle ilgili tahminlerde bulunulur.)(EÖ)

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf proje yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.4.1.5 “Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.” Yaşamımdan Kesitler” (Yaşamı etkileyen olayların esas alındığı bir zaman şeridi oluşturulur.) (EÖ)

SB.4.3.4 “Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.”

SB.4.5.2.“İnsanlığın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanır.” “Zaman Tüneli” (Yaygın olarak kullanılan bazı aletlerin icat edilmiş tarihi esas alınarak bir zaman şeridi oluşturulur ve bu araç ve aletlerin hayatımıza etkisi tartışılır.) (EÖ)

SB.4.6.1 “İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmî kurum ve grupları fark eder.” “Bir Gazete Sayfası Hazırlayalım” (Çevredeki sosyal problemlere karşı duyarlılığı arttırma, neden sonuç ilişkisini belirleme becerisini geliştirme amacına yönelik olarak, bir haberden hareketle gazete sayfası hazırlanır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 4. sınıf simülasyon tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.4.3.8 “Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.” “Deprem Tatbikatı” (Deprem öncesi ve deprem sırasında yapılması gerekenlerle ilgili uygulama yaptırılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 4. sınıf soru-cevap yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım şu şekildedir:

SB.4.6.3 “Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.”

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf sözlü tarih yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.4.2.2 “Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder.” “Aile Tarihi Çalışması” (Aileye ait nesneler ile değişik yollardan edinilen bilgiler kullanılarak aile tarihine ait metin yazılır.) (EÖ)

SB.4.2.4 “Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.” “Bir Zamanlar” (Büyüklerinin, çocukluk dönemlerinde Cumhuriyet Bayramı konulu sözlü tarih çalışması yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 4.sınıf tartışma yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.4.5.2 “İnsanlığın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanır. “Zaman Tüneli” (Yaygın olarak kullanılan bazı aletlerin icat ediliş tarihi esas alınarak bir zaman şeridi oluşturulur ve bu araç ve aletlerin hayatımıza etkisi tartışılır.) (EÖ)

2021 yılı 4. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 19’da de görüldüğü gibi yöntem ve tekniklerin dağılımını şu şekilde belirtebiliriz: anlatım(7), drama (4), gözlem (2)örnek olay (3), problem çözme (1), proje (1), soru-cevap (3), sözlü tarih (2) ve tartışma (3) olacak şekilde belirlenmiştir. Altı şapka, balık kılıcı, beyin fırtınası, bireysel çalışma eğitsel oyun, gezi, görüşme (röportaj), istasyon, işbirlikli öğrenme, kavram haritası ve simülasyon yöntemlerine ait bulgulara ise rastlanmamıştır.

2021 SBÖP’ nda 4.sınıf anlatım yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.4.1.2 “Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.” “Öğrencinin kendi hayatında önemli gördüğü (doğum, ilk konuşma, okula başlama vb.) olayları kronolojik olarak sıralaması sağlanır.”(kazanım açıklaması-KA olarak verilecektir)

SB.4.1.3 “Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.” “Öğrencilerin yakın çevrelerini tüm unsurlarıyla birlikte tanımları sağlanır.”(KA)

SB.4.2.4 “Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar.” “Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.”(KA)

SB.4.3.6 “Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.” “Öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan doğal afetlere öncelik verilir. Deprem çantası hazırlığı konusuna değinilir.”(KA)

SB.4.6.1. “Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.” “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ’deki maddeler ele alınır.” (KA)

SB.4.6.4 “Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.” “Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenlik ilişkilendirilir. Bir birey olarak ülkesinin bağımsızlığı için üstlenebileceği rollere örnekler verir. 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü’nün bireysel özgürlüğü ve ülkesinin bağımsızlığına katkısı üzerinde durulur.” (KA)

SB.4.7.1 “Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.” “Araştırdığı bir ülkenin önemli özelliklerini görsel materyaller kullanarak sınıfta tanıtmaları sağlanır.” (KA)

2021 SBÖP’ nda 4.sınıf drama yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.4.1.4 “Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.” “Farklı yeteneklere, beğenilere ve kişilik özelliklerine sahip bireylerin yanı sıra dezavantajlı (engelli, yoksul, devlet bakımına muhtaç veya kronik sağlık sorunları yaşayan) bireylerin durumlarına da değinilir.” (KA)

SB.4.5.3 “Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.”

2021 SBÖP’ nda 4.sınıf gözlem tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.4.3.4. “Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.” “Gözlem yapma süresi, farklı hava olaylarının gözlemlenmesine imkân verecek şekilde belirlenir. Ayrıca hava olaylarını aktarırken grafik okuma ve oluşturma becerileri üzerinde durulur.”(KA)

SB.4.5.2 “Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanıır.” “Gelir, gider, bütçe, üretim, dağıtım, tüketim ve meslek gibi kavramları kullanarak öğrencinin yakın çevresindeki ekonomik faaliyetleri gözlemlemesi ve raporlaştırması sağlanır.”(KA)

2021 SBÖP’ nda 4.sınıf örnek olay tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.4.3.6 “Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.” “Öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan doğal afetlere öncelik verilir. Deprem çantası hazırlığı konusuna değinilir.”(KA)

SB.4.4.5 “Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.” “Teknolojik ürünler için hazırlanan kullanım kılavuzlarına dikkat çekilir.”(KA)

2021 SBÖP’ nda 4.sınıf problem çözme yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklaması şu şekildedir:

SB.4.4.4. “Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.” “Örnek girişimciler ve onların başarı öyküleri üzerinde durulur.”(KA)

2021 SBÖP’ nda 4.sınıf proje yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklaması şu şekildedir:

SB.4.3.2. “Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.”

“Sığınak, acil toplanma yeri, acil çıkış ve diğer güvenli alanlar kroki üzerinde gösterilir.”(KA)

2021 SBÖP’ nda 4.sınıf soru-cevap yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.4.3.1. “Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.” “Yönler ile doğal ve beşerî unsurlara yakınlık, uzaklık açısından konum analizi yapılır. Doğal ve teknolojik yön bulma yöntemlerine ve araçlarına değinilir.”(KA)

SB.4.5.1 “İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.” “Kaynakların sınırlılığı, fayda ve maliyet dengesi göz önüne alınacaktır. İstek ve ihtiyaçların birbirinden farklı olduğu vurgulanır.”(KA)

SB.4.6.3 “Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.”

2021 SBÖP’ nda 4.sınıf sözlü tarih yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.4.2.1 “Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.”

SB.4.2.2 “Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.”
“Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.”(KA)

2021 SBÖP’ nda 4.sınıf Tartışma yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.4.2.3 “Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.”

SB.4.4.2 “Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırır.”
“Teknolojinin hayatımızda ve çevremizde meydana getirdiği olumlu ve olumsuz etkilerine dikkat çekilir.” (KA)

SB.4.7.3. “Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.”“Görsel ve yazılı iletişim araçları ile kültürel unsurlardan kıyafet, yemek, oyun, aile ilişkileri gibi konular üzerinde durulur.”(KA)

4.2. 2005 Ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan 5. Sınıf Strateji, Yöntem ve Tekniklerine Ait Bulgular ve Yorumlar

İkinci alt problem olan “5. Sınıf 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılması nasıldır?” sorusuna yönelik bulgulara erişilmiştir. Bu bulgular Tablo 20’de sunulmuştur:

Tablo 20

5.Sınıf 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Strateji, Yöntem ve Tekniklere Yönelik Veriler

		2005 SBÖP									2021 SBÖP								
		1*	2	3	4	5	6	7	8	Toplam	1*	2	3	4	5	6	7	Toplam	
STRATEJİLER	Araştırma- inceleme	1	2	3	3	3	3	4	2	21	-	2	1	2	3	-	-	8	
	Buluş	2	2	2	1	3	2	1	3	16	3	-	3	2	1	1	2	12	
	Sunuş	1	3	1	-	-	-	-	1	6	1	3	1	1	-	2	1	9	
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Altı Şapka	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Anlatım	1	1	1	-	-	-	-	1	4	1	-	1	-	-	1	-	3	
	Balık Kılıcı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Beyin Fırtınası	1	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	1	
	Bireysel Çalışma	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Drama	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-	1	1	-	-	2	
	Eğitsel Oyun	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Gezi	-	1	1	1	-	1	1	1	6	-	2	-	-	-	-	-	2	
	Görüşme (Röportaj)	-	-	-	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Gözlem	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	1	-	1	-	-	2	
	İşbirlikli Öğrenme	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Kavram Haritası	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Örnek Olay	-	1	1	-	1	1	-	2	6	1	-	-	-	-	-	-	1	
	Problem Çözme	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Proje	-	-	1	2	2	1	1	1	8	-	-	-	1	-	-	-	1	
	Simülasyon	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Soru- Cevap	1	1	-	-	-	-	1	-	3	-	1	-	1	-	1	2	5	
	Sözlü Tarih	-	1	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	0	
	Tartışma	1	-	-	-	-	1	-	1	3	2	2	3	2	1	1	1	12	
TOPLAM		84									58								

(Not: 2005 SBÖP’ nda 1* ve 8 e kadar devam eden sayılar üniteleri ifade etmektedir. 2021 SBÖP’ nda ise 1* ‘den 7’ ye kadar sayılar sırasıyla şu öğrenme alanlarını ifade etmektedir: Birey ve Toplum (1), Kültür ve Miras(2), İnsanlar, Yerler ve Çevreler(3), Bilim, Teknoloji ve Toplum (4), Üretim, Dağıtım ve tüketim(5), Etkin Vatandaşlık (6), Küresel Bağlantılar (7).)

Tablo 20 incelendiğinde, 5. sınıf 2005 SBÖP’nda araştırma inceleme stratejisinden 21, buluş stratejisinden 16, sunuş stratejisinden 6; 2021 SBÖP’nda araştırma inceleme stratejisinden 8, buluş stratejisinden 12, sunuş stratejisinden 9 içeriye ulaşıldığı görülmektedir.

Tablo incelendiğinde 2005 SBÖP’nın en çok araştırma inceleme stratejisinde kullanıldığı 2021 SBÖP’ da ise en fazla buluş stratejisini kullanıldığı görülmektedir. En az ise 2005 SBÖP’nda sunuş stratejisi olurken, 2021 SBÖP’nda araştırma inceleme stratejisi olmuştur. Bu bulgular sonucunda 5. sınıf 2005 SBÖP’nın 2021 SBÖP’na göre öğretim sürecinde öğrenciyi de aktif tutmaya yönelik içeriklerin çoğunlukta olduğu söylenebilir.

Tablo 20 incelendiğinde, 5. sınıf 2005 SBÖP’nda çoğunlukla proje, Örnek olay ve gezi yöntemlerinin kullanıldığı; 2021 SBÖP’nda ise tartışma yönteminin çoğunlukla kullanıldığı görülmektedir. Her iki programda da çoğunlukla kullanılan yöntem ve tekniklerin öğrencileri eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin yanı sıra hipotez kurma, çözüm yolları üretme ve ilk elden bilgi edinme gibi birçok beceri ve kazanımı sağlamada etkilidir. Hem 2005 SBÖP hem de 2021 SBÖP’nda öğretim sürecinde öğrenciyi etken kılacak uygulamalara yer verilmesi bu programları yapılandırmacılık temelinde oluşturduğunu da göstermektedir.

Tabloya bakıldığında 5. sınıf 2005 SBÖP ve 2021 SBÖP’nda altı şapka, işbirlikli öğrenme, kavram haritası, problem çözme gibi yöntem ve tekniklerinin tercih edilmediği görülmektedir. Her iki programda da benzer olarak bu yöntem ve tekniklere yer verilmemesi programın öğretim sürecinde ihmal edilen öğrenci etkinliğini de göstermektedir.

4.2.1. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Stratejilere Yönelik İncelenmesi

2005 yılı 5. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 20’de görüldüğü gibi araştırma-inceleme stratejisinden 21 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Ünite ‘de (1), 2. Ünite ‘de (2), 3. Ünite ‘de (3), 4. Ünite ‘de (3), 5. Ünite ‘de (3), 6. Ünite ‘de (3), 7. Ünite ‘de (4) ve 8. Ünite ‘de (2) olacak şekildedir.

2005 SBÖP 5. Sınıf araştırma ve inceleme stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.5.1.2 “İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir.”

SB.5.2.1 “Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve yapıtları tanır.”

SB.5.2.3 “Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır.”

SB.5.3.1 “Türkiye’nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanır.”

SB.5.3.3 “Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.”

SB.5.3.6 “Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.”

SB.5.4.2 “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.”

SB.5.4.7 “İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir.”

SB.5.5.2 “Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.”

SB.5.6.1 “Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir.”

SB.5.6.4 “Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir.”

SB.5.7.3 “Merkezî yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleriyle ilişkilendirir.”

SB.5.7.5 “Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.”

SB.5.8.2 “Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder.”

SB.5.8.5 “Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.”

2005 yılı 5. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 20’de görüldüğü gibi buluş stratejisinden 16 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. ünite ‘de (2), 2. ünite ‘de (2), 3. ünite ‘de (2), 4. ünite ‘de (1), 5. ünite ‘de (3), 6. ünite ‘de (2), 7. ünite ‘de (1) ve 8. Ünite(3) olmak üzeredir.

2005 SBÖP 4. Sınıf buluş stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.5.1.3 “Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.”

SB.5.1.4 “Çocuk olarak haklarını fark eder.”

SB.5.2.1 “Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve yapıtları tanır.”

SB.5.2.6 “Atatürk inkılâplarıyla ilkelerini ilişkilendirir.”

SB.5.3.4 “Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.”

SB.5.3.7 “Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark eder.”

SB.5.4.3 “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.”

SB.5.5.1 “Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.”

SB.5.5.3 “Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler.”

SB.5.8.1 “Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder.”

SB.5.8.3 “Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.”

2005 yılı 5. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 20’de görüldüğü gibi sunuş stratejisinden 6 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. ünite ’de (1), 2. ünite ‘de (3), 3. ünite ‘de (1) ve 8. Ünite ‘de (1) olmak üzeredir. 4., 5.,6. ve 7. ünite ‘de sunuş stratejisine ait bulgulara rastlanmamıştır.

2005 SBÖP 5. Sınıf sunuş stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.5.1.1 “Bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler.”

SB.5.2.2 “Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir.”

SB.5.2.4 “Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar.”

SB.5.3.2 “Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.”

SB.5.8.4 “Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.”

2021 yılı 5. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 20’de görüldüğü gibi araştırma-inceleme stratejisinden 8 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 2. Öğrenme alanında (2), 3. Öğrenme alanında (1), 4. Öğrenme alanında (2) ve 5. Öğrenme alanında (3) olacak şekildedir. 1., 6. ve 7 Öğrenme alanlarında ise araştırma incelemeye dair bulguya rastlanmamıştır.

2021 SBÖP 5. Sınıf araştırma ve inceleme stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.5.2.1. “Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.”

SB.5.2.2. “Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.”

SB.5.3.3. “Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.” “Yaşadığı yer ve çevresinin bitki örtüsü detaya girilmeden ele alınır. Nüfusun dağılışıma etki eden faktörler üzerinde durulur. İnsanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterilir.”(KA)

SB.5.4.3. “Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.”

SB.5.4.5. “Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.”

SB.5.5.5. “İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.” “Farklı alanlarda yeni fikirler geliştiren başarılı girişimcilerin çalışmalarından örnekler verilerek öğrenciler yeni fikirler üretmeye teşvik edilir.”(KA)

SB.5.5.6. “Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.”

2021 yılı 5. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 20’de görüldüğü gibi buluş stratejisinden 12 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Öğrenme alanında (3), 3. Öğrenme alanında (3), 4. Öğrenme alanında (2), 5. Öğrenme alanında (1), 6. Öğrenme alanında (1) ve 7. Öğrenme alanında (2) olacak şekildedir. 2. Öğrenme alanında ise buluş stratejisine dair bulguya rastlanmamıştır.

2021 SBÖP 5. Sınıf buluş stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.5.1.1. “Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.”

SB.5.1.2. “Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.”

SB.5.1.3. “Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.” “Kişisel zamanını planlarken oyun oynama, ders çalışma, kitap okuma, uyuma, aile ve arkadaşlar ile nitelikli zaman geçirme ve kitle iletişim araçlarını kullanma durumlarını dikkate almanın önemine değinilir.”(KA)

SB.5.3.4. “Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.”

SB.5.3.5. “Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.”

SB.5.4.1. “Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.”

SB.5.4.2. “Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.”

SB.5.5.3. “Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.”

SB.5.6.1.” Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.”

SB.5.7.2. “Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.”

SB.5.7.3. “Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.”

2021 yılı 5. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 20’de görüldüğü gibi sunuş stratejisinden 9 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Öğrenme alanında (1), 2. Öğrenme alanında (3), 3. Öğrenme alanında (1), 4. Öğrenme alanında (1), 6. Öğrenme alanında (2) ve 7. Öğrenme alanında (1) olmak üzeredir. 5. Öğrenme alanında ise sunuş stratejisine dair bulguya rastlanmamıştır.

2021 SBÖP 5. Sınıf sunuş stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.5.1.4. “Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.”

SB.5.2.3. “Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.”

SB.5.2.4. “Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.”

SB.5.2.5. “Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.”

SB.5.3.1. “Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.”

SB.5.4.4. “Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.”

SB.5.6.2.”Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.”

SB.5.6.3. “Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.”

SB.5.7.4. “Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir. “

4.2.2. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Yöntem ve Tekniklere Yönelik İncelenmesi

2005 yılı 5. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 20’de görüldüğü gibi kullanılan yöntem ve tekniklerin dağılımını şu şekilde belirtebiliriz: anlatım (4), beyin fırtınası (2), bireysel çalışma, (1),drama (2), gezi (6), görüşme (röportaj) (2), örnek olay (6), proje(8), simülasyon (1),soru-cevap (3), sözlü tarih (2) ve tartışma yöntemi(3) olmak üzere tespit

edilmiştir. Altı şapka tekniği, balık kılçığı, eğitsel oyun, istasyon, gözlem, işbirlikli öğrenme, kavram haritası, problem çözme ve yöntemine ait bulgulara ise rastlanmamıştır.

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf anlatım yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.5.1.1 “Bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler.” “Resimli Grafik Oluşturuyoruz” (Resimli grafikler kullanılarak sosyal grupların yapısı incelenir.) (EÖ)

SB.5.2.2 “Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir.

SB.5.3.2 “Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.”

SB.5.8.4 “Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.”

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf beyin fırtınası tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.5.1.2 “Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.” “Kampa Gidelim” (Bir kamp ortamı tasarlanarak, beyin fırtınası ile öğrenciler tarafından kamp kuralları ve sorumlulukları belirlenir.) (EÖ)

SB.5.5.2 Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.” “Olmasaydı, Ne Olurdu?” (Bir alet veya ürünün günlük hayatımızda olmadığı varsayılan bir durum hakkında beyin fırtınası yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf bireysel çalışma tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.5.7.1 “Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.”

İnternette Araştırıyoruz” (Merkezî yönetim birimlerinin tanıtıldığı sitelerden araştırma yapılır.)(EÖ)

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf drama tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.5.6.6 “Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmî kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır.” “Hayaller Gerçek Oldu” (Farklı iki amatör tiyatro grubunun çalışmaları değerlendirilerek iş birliği ve sosyal katılımın önemi vurgulanır.) (EÖ)

SB.5.7.3 “Merkezî yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleriyle ilişkilendirir.” “Hükümet Kurma” (Cumhurbaşkanının ve bazı bakanlıkların temel görevlerini kavratma amaçlı drama çalışması yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf gezi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.5.2.1 “Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve yapıtları tanır.” “Bir Gezi Yapalım” (Tarihî mekân, müze ve anıtlara gezi yapılır. Örnek: Anıtkabir Gezisi.) (EÖ)

SB.5.3.3 “Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.” “Bölgemizi Tanıyalım” (Yaşadıkları bölgede belirlenen bir yere gezi düzenlenir.) (EÖ)

SB.5.4.4 “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.” “Bir Gezi Yapalım” (Yakın çevredeki bir üretim merkezine inceleme gezisi yapılır.) (EÖ)

SB.5.6.4 “Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir.” “Bir Gezi Yapalım” (Bir sivil toplum kuruluşuna veya kuruma gezi düzenlenir.) (EÖ)

SB.5.7.5 “Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.” “Mehmet Akif Ersoy Evi Gezisi”(İstiklâl Marşımızın yazarı Mehmet Akif Ersoy’un evine gezi yapılır.)(EÖ)

SB.5.8.5 “Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder.” “Mimar Sinan’ın Eserlerini Tanıyoruz” (Ortak miras eserlerimizden tarihi eserleri tanıtmak amacıyla bir gezi düzenlenir.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf görüşme(röportaj) tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.5.4.3 “Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.” “Röportaj Yapıyoruz” (Bir meslek sahibi ile mesleği üzerine röportaj yapılır.) (EÖ)

SB.5.5.1 “Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.” “Röportaj Yapıyoruz” (Bazı buluş ve teknolojik gelişmelerden önce gündelik hayatın nasıl olduğuna dair aile büyükleri ile röportaj yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf örnek olay yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.5.2.6 “Atatürk inkılâplarıyla ilkelerini ilişkilendirir.” “Film İzliyoruz” (Atatürk ve Cumhuriyet konulu filmler izlenir.) (EÖ) “Fotoğraf İnceliyoruz” (Fotoğraflar kullanılarak Cumhuriyet sonrası günlük yaşamdaki değişiklikler yorumlanır.) (EÖ)

SB.5.3.4 “Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.” “Fotoğrafların Dili” (Bölgenin coğrafi özelliklerini yansıtan resim veya fotoğraflar incelenir.) (EÖ)

SB.5.5.5 “Yaptığı çalışmalarda yararlandığı kaynakları gösterir.” “Cesur Yürek” (Bir bilim insanının biyografisi incelenir.) (EÖ)

SB.5.6.2 “Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur.” “Film İzliyoruz” (Sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri ile ilgili filmler izlenir.) (EÖ)

SB.5.8.6 “Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder.” “Film İzliyoruz” (Çocuk filmleri ya da turizmle ilgili belgesel filmler izlenir.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf proje yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.5.3.1 “Türkiye’nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanır.” “Kabartma Harita Yapalım” (Basit malzemeler kullanılarak yüzey şekillerini gösteren kabartma harita yapılır.) (EÖ)

SB.5.4.6 “Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.” “Yapıyorum, Satıyorum” (Bir ürün tasarlanarak onu en iyi şekilde pazarlama projeleri yapılır.) (EÖ)

SB.5.5.3 “Kanıtlara dayanarak, Atatürk’ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.” “Düşlerini Gerçekleştirenler” (Bir bilim insanının hayatı hakkında araştırma raporu yazılır.) (EÖ)

SB.5.6.1 “Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir.” “Ben Bir Grafikerim” (Bir kurumla ilgili amblem, afiş veya poster tasarlanır.) (EÖ)

SB.5.7.4 “Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.” “Okul (Sınıf) Sözleşmesi” (Okul kurulunun belirlediği öğrencilerle okuldaki demokratik haklarla ilgili sözleşme hazırlama çalışması yapılır.) (EÖ)

SB.5.8.2 “Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.” “Eşyanın Yolculuğu” (Öğrenci tarafından kullanılan herhangi bir eşyanın üretildiği yerden bize ulaşana kadar geçen öyküsünü anlatan bir metin hazırlanır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf simülasyon tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.5.4.6 “Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark eder.” “Deprem Tatbikatı” (Deprem tatbikatı yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf soru-cevap yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.5.1.3 “Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.” “Sorumluluk” (Evde, okulda ve sokaktaki sorumluluklara örnekler verilir.) (EÖ)

SB.5.2.5 “ Kanıt kullanarak Atatürk inkılâplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.” “Grafik Yorumluyoruz” (Grafiklerle Atatürk dönemi gelişmeleri yorumlanır ‘1923-1938’.) (EÖ)

SB.5.7.2 “Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir.”

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf sözlü tarih yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.5.3.6 “Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.” “Geçmişten Günümüze” (Bölgesinde sıkça görülen bir afet ile ilgili sözlü tarih çalışması yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 5. sınıf tartışma yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanımlar ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.5.1.4 “Çocuk olarak haklarını fark eder.” “Benim Haklarım” (Verilen durumlar - çalışan çocuklar, kız çocuklarının eğitimi vb.- Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki ilgili maddelerle ilişkilendirilerek tartışılır.) (EÖ)

SB.5.6.3 “Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır.” “Ne Yapabiliriz?” (Seçilen sivil toplum kuruluşunun yapmış olduğu bir etkinlik değerlendirilir.) (EÖ)

SB.5.8.3 “Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.”

2021 yılı 5. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 20’de görüldüğü gibi kullanılan yöntem ve tekniklerin dağılımını şu şekilde belirtebiliriz: anlatım (3), beyin fırtınası (1), drama (2), gezi (2), gözlem (2), örnek olay (1), proje(1), soru-cevap (5), ve tartışma yöntemi(12) olacak şekilde tespit edilmiştir. Altı şapka tekniği, Balık kılçığı, bireysel çalışma eğitsel oyun, görüşme (röportaj), istasyon, işbirlikli öğrenme, kavram haritası simülasyon, problem çözme ve sözlü tarih yöntemine ait bulgulara ise rastlanmamıştır.

2021 SBÖP’ nda 5. sınıf anlatım yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.5.1.4.”Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.”

SB.5.3.1.” Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.” “Harita çizilirken belirli oranlarda küçültme yapıldığına değinilir. Ölçek türlerine ve hesaplamalarına girilmez. Fiziki haritada yer alan temel unsurlar ve bu unsurların anlamları üzerinde durulur.”(KA)

SB.5.6.2. “Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.” Yönetim birimlerinde görev yapan birey ve kurulların görevlerini yerine getirirken çeşitli kararlar aldıkları ve bu bağlamda karar verme becerilerini kullandıkları belirtilir.” (KA)

2021 SBÖP’ nda 5. sınıf beyin fırtınası tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.5.5.5. “İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.” “Farklı alanlarda yeni fikirler geliştiren başarılı girişimcilerin çalışmalarından örnekler verilerek öğrenciler yeni fikirler üretmeye teşvik edilir. Değişen toplumsal ilgi ve ihtiyaçlar araştırılarak bunları karşılamaya yönelik yenilikçi fikirler geliştirilir.” (KA)

2021 SBÖP’ nda 5. sınıf drama tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.5.4.3. “Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.” “Mesafeli alışveriş, güvenli İnternet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır.” (KA)

SB.5.5.6. “Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.”

2021 SBÖP’ nda 5. sınıf gezi yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.5.2.1. “Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.”

SB.5.2.2. “Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.”

2021 SBÖP’ nda 5. sınıf gözlem tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.5.3.3. “Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.” “Yaşadığı yer ve çevresinin bitki örtüsü

detaya girilmeden ele alınır. Nüfusun dağılışıma etki eden faktörler üzerinde durulur. İnsanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterilir.” (KA)

SB.5.5.1. “Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.” “Ekonomik faaliyetlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.” (KA)

2021 SBÖP’ nda 5. sınıf örnek olay yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.5.1.2. “Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.”

2021 SBÖP’ nda 5. sınıf proje yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.5.4.5. “Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.” “Yapılan çalışmalarda yararlanılan kaynakları göstermenin ve kaynakların aslını korumanın önemi üzerinde durulur.”(KA)

2021 SBÖP’ nda 5. sınıf soru-cevap yöntemi tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.5.2.3. “Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.”

SB.5.4.4. “Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.” “Bilimsel düşünmenin önemine vurgu yapılır.” (KA)

SB.5.7.3. “Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.” “Farklı ülke toplumlarının birbirini daha yakından tanımasının, kültürel zenginliklerini görmesinin ve karşılıklı ön yargılarını fark etmesinin sağladığı kazançlar üzerinde durulacaktır.”(KA)

SB.5.7.4. “Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.” “Ülkemizden ve dünyanın farklı ülkelerinden örnekler seçilerek ortak mirasın anlamı üzerinde durulur.” (KA)

2021 SBÖP’ nda 5. sınıf tartışma yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.5.1.1. “Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.”

SB.5.1.3. “Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.” “Aile, akraba, arkadaş grubu, spor takımı, resim, müzik kulübü gibi sosyalleşmeye katkıda bulunan gruplar ve okul gibi kurumlar ele alınır. Görev ve sorumlulukları yerine getirirken planlı

çalışmanın önemi üzerinde durulur. Kişisel zamanını planlarken oyun oynama, ders çalışma, kitap okuma, uyuma, aile ve arkadaşlar ile nitelikli zaman geçirme ve kitle iletişim araçlarını kullanma durumlarını dikkate almanın önemine değinilir.” (KA)

SB.5.2.4. “Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.”

SB.5.2.5. “Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.”
“Gündelik hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur.”

SB.5.3.2. “Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.”

SB.5.3.4. “Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.”

SB.5.3.5. “Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.”

SB.5.4.1. “Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.”

SB.5.4.2. “Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.” “Medya okuryazarlığı üzerinde durulur.” (KA)

SB.5.5.3. “Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.” “Ekonomik faaliyetlerin nüfus, yerleşme, eğitim ve kültür üzerindeki etkileri üzerinde durulur.” (KA)

SB.5.6.1. “Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.” “Günlük yaşantısında karşılaştığı kurumlar ele alınarak bu kurumların yurttaşların haklarını koruma ve geliştirme, vatandaşlara çeşitli hizmetler sunma ve onların ihtiyaçları ile güvenliklerini sağlamaya yönelik sorumlulukları olduğu vurgulanır. Çevresindeki kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin araştırılması sağlanır. Kazanım kapsamında e-devlet portalı ve bu portal üzerinden sağlanan hizmetlere değinilir.” (KA)

SB.5.7.2.” Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.”

4.3. 2005 Ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan 6. Sınıf Strateji, Yöntem Ve Tekniklerine Ait Bulgular Ve Yorumlar

Üçüncü alt problem olan “6. Sınıf 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılması nasıldır?” sorusuna yönelik bulgulara erişilmiştir. Bu bulgular Tablo 21’de sunulmuştur:

Tablo 21

6.Sınıf 2005 ve 2021 SBÖP' larında Strateji, Yöntem ve Tekniklere Yönelik Veriler

		2005 SBÖP								2021 SBÖP							
		1*	2	3	4	5	6	7	Toplam	1*	2	3	4	5	6	7	Toplam
STRATEJİLER	Araştırma- inceleme	3	1	2	2	1	2	3	14	1	-	-	2	1	1	-	5
	Buluş	2	2	5	3	4	2	-	18	3	3	1	1	4	2	3	17
	Sunuş	1	4	2	1	-	2	2	12	-	3	3	1	-	3	-	10
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Altı Şapka	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	0
	Anlatım	1	3	1	1	-	-	2	8	-	3	3	1	-	3	-	10
	Balık Kılıcı	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Beyin Fırtınası	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	1
	Bireysel Çalışma	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Drama	1	1	1	-	-	1	1	5	1	-	-	-	-	-	-	1
	Eğitsel Oyun	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Gezi	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Görüşme (Röportaj)	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Gözlem	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	İşbirlikli Öğrenme	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Kavram Haritası	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Örnek Olay	-	2	-	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-	1	1	2
	Problem Çözme	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1
	Proje	2	-	1	2	1	1	-	7	-	-	-	-	1	-	-	1
	Simülasyon	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Soru- Cevap	1	1	2	-	-	2	-	6	1	-	1	-	1	1	1	5
	Sözlü Tarih	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tartışma	1	-	5	3	3	1	-	13	2	3	-	1	3	1	1	11
TOPLAM		89								64							

(Not: 2005 SBÖP' nda 1* ve 8 e kadar devam eden sayılar üniteleri ifade etmektedir. 2021 SBÖP' nda ise 1* 'den 7' ye kadar sayılar sırasıyla şu öğrenme alanlarını ifade etmektedir: Birey ve Toplum (1), Kültür ve Miras(2), İnsanlar, Yerler ve Çevreler(3), Bilim, Teknoloji ve Toplum (4) , Üretim, Dağıtım ve tüketim(5), Etkin Vatandaşlık (6), Küresel Bağlantılar (7).)

Tablo 21 incelendiğinde, 6. sınıf 2005 SBÖP’nda araştırma inceleme stratejisinden 14, buluş stratejisinden 18 ve sonuç stratejisinden 12; 2021 SBÖP’nda araştırma inceleme stratejisinden 5, buluş stratejisinden 17 ve sonuç stratejisinden 10 içeriğe ulaşıldığı görülmektedir. 6. sınıf 2005 ve 2021 SBÖP’nda çoğunlukla buluş stratejisinden yararlanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. 6. sınıf düzeyi öğrencilerin soyut döneme geçiş evresinde bulunmaları dolayısıyla buluş stratejisine her iki programda da ağırlık verilmesi bireylerin hazır bilgiyi alan değil bilgiyi keşfeden ya da üretmelerini sağlama amacı taşıdığı belirtilebilir.

Tablo 21 incelendiğinde, 6. sınıf 2005 SBÖP ve 2021 SBÖP’nda çoğunlukla tartışma yöntemine yer verildiği görülmektedir. Tartışma yöntemi hem sunuş hem de buluş stratejisinde kullanılabilen bir yöntemdir. Bu yöntem öğrencilerin bir konu eleştirel bakış açısıyla yaklaşmalarını sağladığı gibi problem çözme yeteneğini geliştirmede de yardımcı olur. Tartışma yöntemi öğrencinin öğrendiği bilgileri transfer edebilmesine, sentez ve değerlendirme yapabilmesine katkı sağlar. Ayrıca bu yöntemde öğrenci kendini ve düşüncelerini ifade etme fırsatı bulduğu gibi demokratik bir ortamda birbirleriyle uyum içinde davranmalarına katkı sağlamaktadır. 6 sınıfın her iki programında da bu yöntemin ağırlıkta kullanması tüm bu saydığımız özelliklerin geliştirilmesine katkı bulunması açısından oldukça etkilidir.

Yine tabloya bakıldığında 6.sınıf 2005 ve 2021 SBÖP’nda balık kılçığı, bireysel çalışma, eğitsel oyun, gezi, gözlem, işbirlikli öğrenme, kavram haritası, simülasyon ve sözlü tarih gibi yöntem ve teknikleri de yer verilmediği görülmektedir. Öğrenci merkezli bu yöntem ve tekniklerin her iki programda da yer almaması yapılandırmacılık esaslı oluşturulan bu programların eksik yanını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca bu yöntem ve teknikler programda belirtilen birçok beceri ve değeri bireylerin kazanmasında yardımcı olacağı gibi bu yöntem ve teknikleri programda yer verilmemesi öğrencilerin edilmesini amaçlanan birçok kazanımı da vermekte yetersiz kalacaktır.

4.3.1. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Stratejilere Yönelik İncelenmesi

2005 yılı 6. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 21’de görüldüğü gibi araştırma-inceleme stratejisinden 14 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1.

Ünite 'de (3), 2. Ünite 'de (1), 3. Ünite 'de (2), 4. Ünite 'de (2), 5. Ünite 'de (1), 6. Ünite 'de (2) ve 7. Ünite 'de (4) olduğu görülmektedir.

2005 SBÖP 6. Sınıf araştırma ve inceleme stratejisi kapsamında elde edilen kazanımlardan doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.6.1.3 “Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.”

SB.6.1.4 “Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.”

SB.6.2.3 “Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”

SB.6.3.2 “Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.”

SB.6.4.2 “Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.”

SB.6.4.4 “Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.”

SB.6.5.2 “Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.”

SB.6.6.4 “Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.”

SB.6.7.2 “Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.”

SB.6.7.4 “Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.”

2005 yılı 6. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 21’de görüldüğü gibi buluş stratejisinden 18 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Ünite 'de (2), 2. Ünite 'de (2), 3. Ünite 'de (5), 4. Ünite 'de (3), 5. Ünite 'de (4) ve 6. Ünite 'de (2) olarak görülmektedir. 7. Ünite 'de ise buluş stratejisine ait bulgulara rastlanmamıştır.

2005 SBÖP 6.Sınıf buluş stratejisi kapsamında elde edilen kazanım ve etkinlik örneklerinden doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.6.1.2 “Olgu ve görüşü ayırt eder.” “Olgu mu, Görüş mü?” (Metin karşılaştırma yoluyla veya aynı metinden yararlanarak hangi ifadelerin olgu, hangilerinin görüş olduğu tartışılır.)(EÖ)

SB.6.2.1 “Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” “Haritalar Ne İşe Yarar?” (Çeşitli ölçeklerdeki haritalar üzerinde incelemeler yapılır.) (EÖ)

SB.6.3.1 “Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”

SB.6.4.1 “Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek, bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.”

SB.6.4.5 “Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.” “Nitelikli İnsan Gücü” (Nitelikli insan gücünün ülke ekonomisi için önemi tartışılır.)

SB.6.5.3 “Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk’ün Millî dış politika anlayışı açısından değerlendirir.”

SB.6.5.4 “Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve iş birliği içinde olmasının önemini fark eder.” “Sorun Avcıları” (Gazete, dergi vb. Kaynak taraması yapılarak yaşanan sorunların çözümü için diğer ülkelerle iş birliği ve dayanışmanın, sorunların çözümüne etkisi tartışılır.) (EÖ)

SB.6.6.2 “Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.”

2005 yılı 6. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 21’de görüldüğü gibi sunuş stratejisinden 12 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Ünite ‘de (1), 2. Ünite ‘de (4), 3. Ünite ‘de (2), 4. Ünite ‘de (1), 6. Ünite ‘de (2) ve 7. Ünite ‘de (2) olarak görülmektedir 5. Ünite ‘de ise sunuş stratejisine ait bulgulara rastlanmamıştır.

2005 SBÖP 6.Sınıf sunuş stratejisi kapsamında elde edilen kazanım ve etkinlik örneklerinden doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.6.2.2 “Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.”

SB.6.2.5 “Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışı, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.” “Ülkemizden Yedi Renk” (Çeşitli harita ve fotoğraflar incelenerek konum, yeryüzü şekilleri ve iklim ilişkisi vurgulanır.) (EÖ)

SB.6.3.5 “Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak İslamiyet’in ortaya çıkışı ve yayılışını inceler.”

SB.6.4.6 “İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.” “ Mesleğimi Seçerken” (Mesleğin gerektirdiği eğitim, ilgi, yetenek ve mesleğin özellikleri üzerinde durulur.) (EÖ)

SB.6.6.1 “Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.”
 “Demokrasinin Tarihçesi”(Demokrasinin gelişim sürecini, temel ilkelerini, değişik yönetim biçimlerini değerlendirerek bir anlam çözümleme Tablosunda karşılaştırır. (EÖ)

SB.6.7.1 “Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir. “ “Kişisel Sosyal Bilimler” (Öğrencilerin kendilerine ilişkin tanımlamalarından yararlanılarak, bu tanımlamaların sosyal bilimleri oluşturan disiplinlerle ilişkilerine dikkat çekilir.) (EÖ)

SB.6.7.5 “Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.” “İstikbal Göklerdedir” (Havacılık çalışmalarından yola çıkarak Atatürk’ün; bilim ve teknoloji ile ilgili görüş ve çalışmaları ele alınır.) (EÖ)

2021 yılı 6. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 21’de görüldüğü gibi araştırma- inceleme stratejisinden 5 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Öğrenme alanında (1), 4. Öğrenme alanında (2), 5. Öğrenme alanında (1) ve 6. Öğrenme alanında (1) olduğu görülmektedir. 2., 3., ve 5. Öğrenme alanlarında ise araştırma-inceleme stratejisine ait bulgulara rastlanmamıştır.

2021 SBÖP 6.Sınıf araştırma-inceleme stratejisi kapsamında değerlendirilen kazanım ve açıklamalarından doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.6.1.3. “Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.”

SB.6.4.2. “Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.”

SB.6.4.3. “Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.”

SB.6.5.3. “Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar

SB.6.6.6.”Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.” “Pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konular üzerinde durulur.”(KA)

2021 yılı 6. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 21’de görüldüğü gibi buluş stratejisinden 17 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Öğrenme alanında (3), 2. Öğrenme alanında (3), 3. Öğrenme alanında (1), 4. Öğrenme alanında

(1), 5. Öğrenme alanında (4), 6. Öğrenme alanında (2) ve 7. Öğrenme alanında (3) olmak üzere buluş stratejisinden yararlanılmıştır.

2021 SBÖP 6.Sınıf buluş stratejisi kapsamında değerlendirilen kazanım ve açıklamalarından doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.6.1.1. “Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.”

SB.6.1.2. “Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.”

SB.6.2.1. “Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”

SB.6.2.2. “İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.”

SB.6.2.3. “Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.”

SB.6.3.4.” Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” “İnsanların yaşantılarına dair bilgi ve verilerden hareketle Akdeniz iklimi, kutup iklimi, muson iklimi ve ekvatorial iklim üzerine çıkarımda bulunulur.”(KA)

SB.6.4.4. “Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.”

SB.6.5.1. “Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.” “Kaynakların ülke ekonomisindeki yeri ve önemi tartışılır.” (KA)

SB.6.5.2. “Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.

SB.6.5.4. “Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.”

SB.6.5.5. “Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.”

SB.6.6.1. “Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.”

SB.6.6.3. “Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.”

SB.6.7.1. “Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.”

SB.6.7.2. “Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.”

2021 yılı 6. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 21’de görüldüğü gibi sunuş stratejisinden 10 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 2. Öğrenme

alanında (3), 3. Öğrenme alanında (3), 4. Öğrenme alanında (1) ve 6. Öğrenme alanında (3) olmak üzere sunuş stratejisinden yararlanılmıştır. 1., 5. ve 7. Öğrenme alanlarında ise sunuş stratejisine ait bulgulara rastlanılmamıştır.

2021 SBÖP 6.Sınıf sunuş stratejisi kapsamında değerlendirilen kazanım ve açıklamalarından doğrudan alıntılar şu şekildedir:

SB.6.2.5. “Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.” “Tarihî İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır.”(KA)

SB.6.3.1. “Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.”

SB.6.3.2. “Türkiye’nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.”

SB.6.3.3. “Türkiye’nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.” SB.6.4.1. “Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.”

SB.6.6.2. “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.” “Kuvvetler ayrılığı ilkesi ile yasama, yürütme ve yargı güçlerinin her birinin kendine has yetki ve sorumluluklarının olduğu üzerinde durulur.”(KA)

SB.6.6.5. “Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.”

4.3.2. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Yöntem ve Tekniklere Yönelik İncelenmesi

2005 yılı 6. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 21’de görüldüğü gibi yöntem ve tekniklerden 46 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanılan yöntem ve teknikleri şu şekilde belirtebiliriz: altı şapka (1), anlatım (8), beyin fırtınası(1), drama (5), örnek olay (3),problem çözme(1), proje(7), soru-cevap(6) ve tartışma(13) olacak şekildedir. Balık kılçığı bireysel çalışma, eğitsel oyun, gezi, görüşme (röportaj), gözlem, işbirlikli öğrenme, kavram haritası simülasyon ve sözlü tarih yöntemine ait bulgulara ise rastlanılmadığı görülmüştür.

2005 SBÖP’ nda 6. sınıf altı şapka tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.6.7.4 “Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.” “Bandrol, Kontrol” (Telif ve patent haklarının kullanımı ile ilgili araştırma ve altı şapkalı düşünme etkinliği yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 6. sınıf anlatım yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.6.1.6 “Atatürk’ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnekler verir.”

SB.6.2.1 “Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar. “ “Haritalar Ne İşe Yarar?” (Çeşitli ölçeklerdeki haritalar üzerinde incelemeler yapılır.) (EÖ)

SB.6.2.5 “Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışı, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.” “ Ülkemizden Yedi Renk” (Çeşitli harita ve fotoğraflar incelenerek konum, yeryüzü şekilleri ve iklim ilişkisi vurgulanır.) (EÖ)

SB.6.3.6 “Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasî, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.” “İslamiyet ve Türkler” (Eş zamanlı tarih şeritleri ve haritalar kullanılarak İslamiyet’in yayılış süreci ve Türklerin İslamiyet’i benimsemeleri incelenir.) (EÖ)

SB.6.7.1 “Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.” “Kişisel Sosyal Bilimler” (Öğrencilerin kendilerine ilişkin tanımlamalarından yararlanılarak, bu tanımlamaların sosyal bilimleri oluşturan disiplinlerle ilişkilerine dikkat çekilir.) (EÖ)

SB.6.7.5 “Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.” “İstikbal Göklerdedir” (Havacılık çalışmalarından yola çıkarak Atatürk’ün; bilim ve teknoloji ile ilgili görüş ve çalışmaları ele alınır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 6. sınıf beyin fırtınası tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.6.7.2 “Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.” “Neler Olacak Neler” (Bilim ve teknolojinin geleceğimizi şekillendirmesine ilişkin beyin fırtınası ve araştırma yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 6. sınıf drama tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.6.1.4 “Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.” “Ben Olsaydım” (Bir sorunun hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde nasıl çözüleceği ile ilgili rol kartı etkinliği yapılır.) (EÖ)

SB.6.2.3 “Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” “Çöl ve Kutup Arasında” (Dünya üzerinde görülen farklı iklim türleri ile ilgili yaratıcı drama çalışması yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 6. sınıf örnek olay yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.6.2.4 “Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” “Ülkemizden Yedi Renk” (Çeşitli harita ve fotoğraflar incelenerek konum, yeryüzü şekilleri ve iklim ilişkisi vurgulanır.) (EÖ)

SB.6.6.5 “Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.” “Eşitliğe Doğru” (Kronolojik olarak verilen örnek olay ve olgulardan yararlanılarak kadın haklarının gelişim süreci incelenir.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 6. sınıf problem çözme yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.6.1.3 “Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.” “Bilimsel Araştırma Yapıyorum” (Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak Sosyal Bilgilerde araştırma yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 6. sınıf proje yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.6.1.1 “Yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder.” “Neden Oldu?” (Güncel bir olayın neden meydana geldiği ile ilgili rapor hazırlanır.) (EÖ)

SB.6.1.5 “Sosyal Bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.” “Sosyal Bilgiler Olmasaydı” (Sosyal Bilgiler dersinin önemi ve vatandaş olarak gelişimine katkısını açıklayan bir pano hazırlanır.) (EÖ)

SB.6.3.2 “Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.” “İpek Yolu ve Türkler” (İpek Yolu’nun geçtiği bölgelerde üretilen ürünleri ve bölgelerin yüzey şekillerini gösteren haritalar hazırlanarak toplumlar arasındaki kültürel ve ekonomik ilişkiler incelenir.) (EÖ)

SB.6.4.2 “Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri tasarlar.”

SB.6.4.4 “Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.” “Doğal Kaynaklarımız Bize Emanet ” (Doğal kaynakların bilinçli kullanımına ilişkin projeler tasarlanır.) (EÖ)

SB.6.5.2 “Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini, kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından değerlendirir.” “İhracat Yapıyoruz” (Bir ülkenin kaynakları ve ihtiyaçları ile Türkiye’nin kaynaklarını göz önünde bulundurarak o ülkeye ürün satmak için proje hazırlanır.) (EÖ)

SB.6.6.3 “Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.” “Bırakın Konuşayım!” (Düşünce ve ifade özgürlüğünün önemine ve gerekliliğine dair bir gazeteye yazı hazırlanır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 6. sınıf soru-cevap yöntemi tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.6.1.3 “Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.” “Atlantis’ten Gelen Çocuk” (Dergi veya gazete resimlerinden bir kolaj hazırlanarak bir kültürün özelliklerini tanımaya yönelik bazı sorulara cevap verilir.) (EÖ)

SB.6.2.6 “Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.” “Çatalhöyük’te Yaşam” (Çatalhöyük örneği üzerinden yerleşmeyi etkileyen faktörler günümüzle karşılaştırmalı olarak belirlenir.) (EÖ) “Yüzyıllar Boyunca Yerleşme” (Çeşitli görsel materyallerden yararlanarak yerleşmeyi etkileyen faktörler tarihsel süreçte incelenir.) (EÖ)

SB.6.6.1 “Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.” “Demokrasinin Tarihçesi” (Demokrasinin gelişim sürecini, temel ilkelerini, değişik yönetim biçimlerini değerlendirerek bir anlam çözümleme Tablosunda karşılaştırır.) (EÖ)

SB.6.6.4 “Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.” “Çalışan Çocuklar” (Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 32. Maddesi ihlallerine güncel hayattan örnekler verilir.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 6. Sınıf tartışma yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.6.1.2 “Olgu ve görüşü ayırt eder.” “Olgu mu, Görüş mü?” (Metin karşılaştırma yoluyla veya aynı metinden yararlanarak hangi ifadelerin olgu, hangilerinin görüş olduğu tartışılır.) (EÖ)

SB.6.3.9 “Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.” “Kilim” (Görsel ve yazılı materyaller kullanılarak geleneksel Türk sanatları değişim ve süreklilik açısından incelenir.) (EÖ)

SB.6.4.3 “Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.” “Hepimizin Görevi” (Vergi vermenin gereği ve önemi incelenir.) (EÖ)

SB.6.4.5 “Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.” “Nitelikli İnsan Gücü” (Nitelikli insan gücünün ülke ekonomisi için önemi tartışılır.) (EÖ)

SB.6.5.1 “Görsel materyalleri ve verileri kullanarak dünyada nüfus ve ekonomik faaliyetlerin dağılışının nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” “Dünyamızı Tanıyoruz” (Dünya haritası üzerine dünyadaki nüfus ve ekonomik faaliyetlerle ilgili araştırma verileri yerleştirilerek dağılışı etkileyen faktörler belirlenir.) (EÖ)

SB.6.5.3 “Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk’ün Millî dış politika anlayışı açısından değerlendirir.” “Türk Cumhuriyetleri” (Türk Cumhuriyetleri ile tarihî ve kültürel yakınlığımızın, kültürel ve ekonomik ilişkilerimize etkisi tartışılır.) (EÖ)

SB.6.6.2 “Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.” “Demokrasinin Tarihçesi”(Demokrasinin gelişim sürecini, temel ilkelerini, değişik yönetim biçimlerini değerlendirerek bir anlam çözümleme Tablosunda karşılaştırır. (EÖ)

2021 yılı 6. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 21’de görüldüğü gibi yöntem ve tekniklerin dağılımını şu şekilde belirtebiliriz: anlatım(10), beyin fırtınası(1), drama(1), örnek olay(2), problem çözme(1), proje(1), soru-cevap(5) ve tartışma(1)) olacak şekilde tespit

edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda altı şapka, balık kılçığı, bireysel çalışma, eğitsel oyun, gezi, görüşme (röportaj), gözlem, istasyon, işbirlikli öğrenme, kavram haritası, simülasyon ve sözlü tarih tekniğine ait ise bulgulara rastlanmamıştır

2021 SBÖP’ nda 6. sınıf anlatım yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.6.2.4. “Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.” “Türkiye Selçukluları Dönemi’nde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin Anadolu’nun yurt edilme süreci üzerindeki etkisine vurgu yapılır.”(KA)

SB.6.2.5. “Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.” “Tarihî İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır.” (KA)

SB.6.3.1. “Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.” “Jeopolitik, iklim, ulaşım gibi Türkiye’nin mutlak ve göreceli konumu ile ilgili özelliklerine yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır.” (KA)

SB.6.3.2. “Türkiye’nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.” “Türkiye’nin yer şekillerine, iklim özelliklerine ve bitki örtüsüne dair haritalar kullanılır.” (KA)

SB.6.3.3. “Türkiye’nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.” “Türkiye’nin nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetleri, yer altı ve yer üstü kaynaklarına dair haritalar verilir.” (KA)

SB.6.4.1. “Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.” “Psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji vb. bilimlerden örnekler verilerek sosyal bilimleri oluşturan disiplinler tanıtılır. Türkiye’deki bilim ve teknolojinin gelişimine yönelik çalışmalara değinilir.” (KA)

SB.6.6.2. “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.” “Kuvvetler ayrılığı ilkesi ile yasama, yürütme ve yargı güçlerinin her birinin kendine has yetki ve Sorumluluklarının olduğu üzerinde durulur.” (KA)

SB.6.6.5. “Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.”

2021 SBÖP’ nda 6. sınıf beyin fırtınası tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklaması şu şekildedir:

SB.6.4.2. “Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.”

2021 SBÖP’ nda 6. sınıf drama tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.6.1.3. “Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.” “Farklı kişi ve gruplara karşı zaman zaman rastlanan kalıp yargı ve ön yargı örnekleri incelenir. Toplumsal birlikteliğin özel gereksinimli bireylerin yanı sıra farklı sosyoekonomik gruplara mensup olanlar ile farklı etnik, dinî ve mezhepsel aidiyetlere saygı duymayı gerektirdiği üzerinde durulur.” (KA)

2021 SBÖP’ nda 6. sınıf örnek olay yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.6.6.6.”Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.” “Pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konular üzerinde durulur.” (KA)

SB.6.7.4. “Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.” “Kültürümüze ait olmayan unsurların, medya araçları yoluyla toplum hayatını nasıl etkilediği fark ettirilir.” (KA)

2021 SBÖP’ nda 6. sınıf problem çözme yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.6.4.3. “Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.”

2021 SBÖP’ nda 6. sınıf proje yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.6.5.3. “Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.”

2021 SBÖP’ nda 6. sınıf soru-cevap yöntemi tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.6.1.2. “Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.” “Din, dil, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.”(KA)

SB.6.3.4. “Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”

“İnsanların yaşantılarına dair bilgi ve verilerden hareketle Akdeniz iklimi, kutup iklimi, muson iklimi ve ekvatorial iklim üzerine çıkarımda bulunulur.” (KA)

SB.6.5.2. “Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.”

“Yenilenebilir ve yenilenemeyen kaynakların önemi vurgulanır.” (KA)

SB.6.6.1. “Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.”

SB.6.7.2.” Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.” “Konu kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından ele alınır.” (KA)

2021 SBÖP’ nda 6. sınıf tartışma yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklamaları şu şekildedir:

SB.6.1.1. “Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.”

SB.6.1.5. “Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.”

SB.6.2.2. “İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.”

SB.6.2.3. “Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.”

SB.6.4.4. “Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.”

SB.6.5.1. “Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.” “Kaynakların ülke ekonomisindeki yeri ve önemi tartışılır.” (KA)

SB.6.5.4. “Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.”

SB.6.6.3. “Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.” “Konu siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve bireyler (kamuoyu) kapsamında ele alınır.” (KA)

SB.6.7.1. “Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.”

4.4. 2005 Ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan 7. Sınıf Strateji, Yöntem Ve Tekniklerine Ait Bulgular Ve Yorumlar

Dördüncü alt problem olan “7. Sınıf 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının strateji, yöntem ve teknik açıdan karşılaştırılması nasıldır?” sorusuna yönelik bulgulara erişilmiştir. Bu bulgular Tablo 22’de sunulmuştur:

Tablo 22

7.Sınıf 2005 ve 2021 SBÖP' larında Strateji, Yöntem ve Tekniklere Yönelik Veriler

		2005 SBÖP							Toplam	2021 SBÖP							Toplam
		1*	2	3	4	5	6	7		1*	2	3	4	5	6	7	
STRATEJİLER	Araştırma- inceleme	1	3	3	3	1	4	4	19	1	1	1	1	-	-	1	5
	Buluş	4	2	3	-	3	-	1	13	1	1	1	3	2	1	1	10
	Sunuş	2	2	2	1	1	-	2	10	-	3	2	1	3	2	2	13
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Altı Şapka	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	0
	Anlatım	2	2	2	1	1	-	2	10	-	3	1	1	3	2	2	12
	Balık Kılıcı	-	-	-	-	-	-	-	0	-	1	1	-	-	-	-	2
	Beyin Fırtınası	-	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	0
	Bireysel Çalışma	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Drama	-	-	-	-	-	1	1	2	1	-	-	1	-	-	-	2
	Eğitsel Oyun	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	0
	Gezi	-	-	2	2	-	1	-	5	-	-	-	-	-	-	-	0
	Görüşme (Röportaj)	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Gözlem	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	İşbirlikli Öğrenme	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	0
	Kavram Haritası	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
	Örnek Olay	-	1	1	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	1	-	2
	Problem Çözme	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	1	1
	Proje	1	1	1	1	-	1	2	7	-	-	-	-	-	-	-	0
	Simülasyon	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	0
	Soru- Cevap	1	-	-	-	1	-	-	2	-	1	1	1	2	-	-	5
	Sözlü Tarih	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	0
	Tartışma	3	1	1	-	1	-	-	6	1	-	-	1	1	-	1	4
Toplam		84								56							

(Not: 2005 SBÖP' nda 1* ve 8 e kadar devam eden sayılar üniteleri ifade etmektedir. 2021 SBÖP' nda ise 1* 'den 7' ye kadar sayılar sırasıyla şu öğrenme alanlarını ifade etmektedir: Birey ve Toplum (1), Kültür ve Miras(2), İnsanlar, Yerler ve Çevreler(3), Bilim, Teknoloji ve Toplum (4) , Üretim, Dağıtım ve tüketim(5), Etkin Vatandaşlık (6), Küresel Bağlantılar (7).)

Tablo 22 incelendiğinde, 2005 SBÖP’nda araştırma-inceleme stratejisinden 19, buluş stratejisinden 13, sunuş stratejisinden 10; 2021 SBÖP’nda araştırma-inceleme stratejisinden 5, buluş stratejisinden 10 ve sunuş stratejisinden 13 içeriğe ulaşıldığı görülmektedir. 7. sınıf 2005 SBÖP’nda en fazla araştırma inceleme stratejisi kullanırken 2021 SBÖP’nda en fazla sunuş stratejisinden faydalandığı görülmektedir. Bu doğrultuda 7. sınıf 2005 SBÖP daha öğrenci merkezli bir yaklaşımla öğrenme öğretme sürecinin planlandığı belirtilebilir.

Tablo 22 incelendiğinde, 7.sınıf 2005 SBÖP ve 2021 SBÖP’nda en fazla anlatım yönteminin yer aldığı görülmektedir. İçeriğin gitgide yoğunlaşması neticesinde anlatım yönteminin tercih edilmesine sebep olabilmektedir. Özellikle içeriğin yoğun ve sürenin az olduğu durumlarda anlatım yöntemi genellikle tercih edilebilir. Geleneksel yöntemlerin başında gelen anlatım yöntemi öğrenciyi bilgiyi tüketen konumda pasif gördüğü için her iki programda da bu yöntemin ağırlıklı kullanması öğrenci aktifliğinin göz ardı edildiği için programların sınırlı olduğu söylenebilir 7. sınıf 2005 ve 2021 SBÖP’nda bireysel çalışma, görüşme, gözlem, kavram haritası ve problem çözme yöntem ve tekniklerinin kullanılmadığı görülmektedir. Öğretim sürecini renkli ve aktif tutan bu yöntem ve teknikler bireylere birçok değer ve beceri kazandırılması açısından önemlidir. Bu yöntem ve tekniklerin yer almaması programların bu anlamda eksik yönünü göstermektedir.

4.4.1. 2005 Yılı ve 2021 Yılı 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Stratejilere Yönelik İncelenmesi

2005 yılı 7. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 22’de görüldüğü gibi araştırma-inceleme stratejisinden 21 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Ünite ’de (1), 2. Ünite ‘de (2), 3. Ünite ‘de (3), 4. Ünite ‘de (3), 5. Ünite ‘de (3), 6. Ünite ‘de (3), 7. Ünite ‘de (4) ve 8. Ünite ’de (2) olacak şekildedir.

2005 SBÖP 7. Sınıf araştırma ve inceleme stratejisi kapsamında doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.1.3 “İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır.” “Bizim Ekranımız” (Kitle iletişim araçlarında çocuklara yönelik programların, haberlerin, niteliklerinin ve sayılarının artırılmasını sağlamak amacıyla, yetişkinlerin konuya dikkatini çekecek bir proje hazırlanır.) (EÖ)

SB.7.2.2 : “Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.” “Nüfus Sayımı Yapalım” (Nüfus sayımlarının yapılması ve değerlendirilmesine yönelik bir proje hazırlanır.) (EÖ)

SB.7.2.3 ”Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.” “El Ele Tutuşalım” (Altı şapkalı düşünme tekniği ile eğitim ve çalışma hakkı üzerinde durulur.) (EÖ)

SB.7.2.5 “Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.” “Doğduğumuz Yerden Doyduğumuz Yere” (Sözlü tarih çalışması ile göçün neden ve sonuçları sorgulanır. Yerleşme ve seyahat özgürlüğü tartışılır.) (EÖ)

SB.7.3.1 “Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasi mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu’nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.” “Medresenin Sırrı” (Cacabey Medresesi ve Gevher Nesibe Hatun Şifahanesi örnekleri ile tarihi yapılarla düzenlenen gezilerde, bu yapıların nasıl inceleneceği üzerinde durulur.) (EÖ)

SB.7.3.3 “Osmanlı Devleti’nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı’da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.” “İstanbul’un Fethi” (İstanbul’un fethini gösteren bir maket yapılarak İstanbul’un fethinde Fatih Sultan Mehmet’in rolü değerlendirilir.) (EÖ)

SB.7.4.2 “İlk yazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder.” “Harflerden Kitaba” (Bir eserin kitap haline geliş aşamaları araştırılır; çevredeki bir matbaaya gezi yapılır. (EÖ)

SB.7.4.4 “15-19.yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini fark eder.”

SB7.5.6 “Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.”

SB.7.6.2 “Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.”

SB.7.6.3 “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.”

2005 yılı 7. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 22’de görüldüğü gibi buluş stratejisinden 13 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Ünite ‘de (4), 2. Ünite ‘de (2), 3. Ünite ‘de (3), 5. Ünite ‘de (3) ve 7. Ünite ‘de (1) olmak üzeredir. 4. Ve 6. Ünite ise buluş stratejisine ait bulgulara rastlanılmamıştır.

2005 SBÖP 7. Sınıf buluş stratejisi kapsamında doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.1.1 “İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.” “Etkili Dinleme ” (İletişim sürecinde dinlemeyi etkileyen faktörler ve etkili dinlemenin önemi tartışılır.) (EÖ)

SB.7.1.5 “Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.” “Gizlilik Kareleri”(Kitle iletişim özgürlüğü, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı kavramları, ilgili anayasa maddeleri çerçevesinde incelenir.) (EÖ)

SB.7.2.1 “Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.” “Ülkemizde Bir Gezi” (Harita ve verilerden yararlanılarak nüfus dağılışının neden ve sonuçları incelenir.) (EÖ)

SB.7.2.4 “Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.” “Göçmen Olan Kuşlar mı?” (Bir göç hikâyesi incelenerek yerleşme ve seyahat özgürlüğü ele alınır.) (EÖ)

SB.7.3.2 “Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.” “Osman Bey’in Rüyası” (Birinci elden kaynaklardan ve tarih haritalarından yararlanılarak Osmanlı Devleti’nin gelişme süreci işbirlikli öğrenme yöntemi ile incelenir.) (EÖ)

SB.7.3.6 “Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.” “Yazıyor, Yazıyor!” (Osmanlı tarihinde çeşitli dönüm noktalarını esas alan bir tarih gazetesi çıkarılır.) (EÖ) Lâlenin Serüveni” (“Doğunun Işığı Lâle” belgeseli izlenerek Osmanlı-Avrupa etkileşimi değerlendirilir.) (EÖ)“Türk Marşı” (Türk müziğinin Avrupa klasik batı müziğine etkileri örnekler üzerinden incelenir.) (EÖ)

SB.7.5.2 “ Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.” “Ülkeler Nasıl Gelişir?” (Coğrafi keşifler çerçevesinde ülkelerin gelişmesinde kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının etkisi değerlendirilir.) (EÖ)“ Yeni Yollar” (Coğrafi Keşiflerle birlikte eski ticaret yollarının önemini kaybetmesinin Osmanlı Devleti’nin ekonomisine etkisi değerlendirilir.) (EÖ)

SB.7.5.5 “Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.” “ Pabucunu Dama Atma!” (Rol kartları ile oynanan oyundan yola çıkarak Osmanlı’daki eğitim ve öğretim kurumları üzerinde durulur.) (EÖ)

SB.7.7.1 “Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.” “Kurultaydan Büyük Millet Meclisi’ne” (İlk Türk devletlerinden günümüze yönetim ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği gösteren bilgiler analiz edilir.) (EÖ)

2005 yılı 7. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 22’de görüldüğü gibi sunuş stratejisinden 10 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Ünite ’de (2), 2. Ünite ’de (2), 3. Ünite ’de (2), 4. Ünite ’de (1), 5. Ünite ’de (1) ve 7. Ünite ’de (2) olacak şekildedir. 6. Ünite’de ise sunuş stratejisine ait bulgulara rastlanılmamıştır.

2005 SBÖP 7. Sınıf sunuş stratejisi kapsamında doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.1.6 “Atatürk’ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.” “Anadolu Ajansı” (Anadolu Ajansı ve diğer kitle iletişim araçlarının Millî Mücadele sürecindeki önemi incelenir.) (EÖ)

SB.7.2.1 “Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.” “Nerelerde Yaşıyoruz?” (Nüfus dağılışını gösteren haritalar ve fotoğraflar incelenir.) (E Ülkemizde Bir Gezi” (Harita ve verilerden yararlanılarak nüfus dağılışının neden ve sonuçları incelenir.) (EÖ)

SB.7.3.4 “Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.” “Osmanlı’da Yaşamak” (Osmanlı devletinde çeşitli dönemlere ait belgeler ve örnek olaylar incelenir.) (EÖ)

SB.7.3.7 “Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.” “Seyyahların Gözüyle” (Çeşitli dönemlere ait seyahatnamelerden alınmış metinler üzerinde inceleme yapılır.) (EÖ)

SB.7.4.1 “İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir.” “Teknoloji Nasıl Doğdu?” (İlk çağlardaki bazı önemli buluşlar ele alınır.) (EÖ)

SB.7.5.1 “Üretimde ve yönetimde toprağın önemini tarihten örneklerle açıklar.” “Toprak Önemlidir” (Toprağın önemi doğrultusunda toprağı kullanmanın gerekliliği araştırılır.) (EÖ)

SB.7.7.1 “20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.” “I. Dünya Savaşı”(Görsel materyaller kullanılarak I. Dünya Savaşı, uluslararası ilişkiler açısından incelenir.) (EÖ) “Çanakkale Geçilmez”(I. Dünya Savaşı’nda Çanakkale Cephesinin önemi ve Mustafa Kemal’in başarıları incelenir.) (EÖ)

SB.7.7.4 “Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.” “İnsanlığın Mirası” (Ortak mirastan örnekler verilerek ortak mirası oluşturan değerler tanıtılır.) (EÖ)

2021 yılı 7. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 22’de görüldüğü gibi araştırma-inceleme stratejisinden 5 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı:1. Öğrenme alanında (1), 2. Öğrenme alanında (1), 3. Öğrenme alanında (1), 4. Öğrenme alanında (1) ve 7. Öğrenme alanında (1) olacak şekildedir. 5. ve 6. Öğrenme alanında ise araştırma incelemeye dair bulguya rastlanmamıştır.

2021 SBÖP 7. Sınıf araştırma ve inceleme stratejisi kapsamında doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.7.1.1. “İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.”

SB.7.2.3. “Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.” “Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılâbı, sömürgecilik ve bunların neden olduğu karmaşa ile insan hakları ihlallerine değinilir.”(KA)

SB.7.3.3. “Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.”

SB.7.7.4. “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.” “Küresel iklim değişimi, doğal afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınacaktır.”

2021 yılı 7. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 22’de görüldüğü gibi buluş stratejisinden 10 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 1. Öğrenme alanında (1), 2. Öğrenme alanında (1), 3. Öğrenme alanında (1), 4. Öğrenme alanında (3), 5. Öğrenme alanında (2), 6. Öğrenme alanında (1) ve 7. Öğrenme alanında (1) olacak şekildedir.

2021 SBÖP 7. Sınıf buluş stratejisi kapsamında doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.7.1.3. “Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.” “Seçilen bir iletişim kanalının (TV, İnternet, akıllı telefonlar vb.) bireyler arasındaki iletişimi ve toplumsal olarak da kültürü nasıl değiştirdiği ele alınır.”(KA)

SB.7.2.4. “Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.”

SB.7.3.1. “Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.”

SB.7.4.2. “Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.” “Türk-İslam medeniyetinin bilimsel alanda ulaştığı seviyeye vurgu

yapılır. el-Harezmi, Fârâbî, İbn-i Sînâ, el-Cezerî, İbn-i Haldûn, Ali Kuşçu, el-Hâzinî, Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi bilim insanlarına ve bunların çalışmalarına değinilir.” (KA)

SB.7.5.2. “Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.”

SB.7.5.6. “Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.” “E-ticaret (gerçek ürünler kadar bilgisayar oyunları gibi sanal/dijital ürünler) üzerinde durulur.(KA)

SB.7.6.4. “Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.” “Demokratik toplumlardaki antidemokratik uygulamalarla ilgili güncel sorunlar üzerinde durulacaktır.” (KA)”Aile, okul ve toplumdaki demokratik uygulamalar üzerinde durulur.”(KA)

SB.7.7.3. “Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.”

2021 yılı 7. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 22’de görüldüğü gibi sunuş stratejisinden 13 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların ünitelere dağılımı: 2. Öğrenme alanında (3), 3. Öğrenme alanında (2), 4. Öğrenme alanında (1), 5. Öğrenme alanında (3), 6. Öğrenme alanında (2) ve 7. Öğrenme alanında (2) olacak şekildedir. 1. Öğrenme alanında ise sunuş stratejisine dair bulguya rastlanmamıştır.

2021 SBÖP 7. Sınıf sunuş stratejisi kapsamında doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.7.2.1. “Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.” “Kuruluşun İstanbul’un fethine kadar olan dönemde devletin hüküm sürdüğü yerler ile iskân politikası, askerî, ekonomik ve toplumsal yapı detaya girilmeden ele alınır.”(KA) “Osmanlı Devleti’nin kuruluşu ile ilgili farklı tarihsel yorumlara değinilir.(KA)

SB.7.2.2. “Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.” “Gaza ve cihat anlayışı, istimâlet politikası, millet sistemi üzerinde durulur.” (KA)

SB.7.2.5. “Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.” “Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklerle yer verilir.” (KA)

SB.7.3.2. “Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.” “Tablo ve grafikler kullanarak ülkemizin demografik özellikleri ile ilgili verileri yorumlanır.”(KA)

SB.7.3.4.” Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.”

SB.7.4.1.” Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.” “Yazının icadından günümüze kadar farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma teknikleri üzerinde kısaca durulur.”

SB.7.5.1. “Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.”

.SB.7.5.3. “Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.” “Kızılay ve Yeşilay gibi kamu yararına çalışan yarı resmî kurumlar ile vakıf ve derneklerin çalışmalarına değinilir.”(KA)

SB.7.5.4. “Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.” “Ahilik ve Lonca teşkilatı ile meslek odaları ve meslek okulları üzerinde durulur.”(KA)

SB.7.6.1. “Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.” “Demokratik değerlere ve demokrasi uygulamalarına tarihimizden örnekler verilir.”(KA)

SB.7.6.2. “Atatürk’ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.” “TBMM’nin açılması, Cumhuriyet’in ilanı ve çok partili hayata geçiş denemeleri kısaca ele alınır.”(KA)

SB.7.7.1. “Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.”

SB.7.7.2. “Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır.”

4.4.2. 2005 ve 2021 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Öğretim Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Bulgular

2005 yılı 7. Sınıf SBÖP’ nda Tablo 22’de görüldüğü gibi yöntem ve tekniklerden 46 farklı yerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanılan yöntem ve teknikleri şu şekilde belirtebiliriz: altı şapka (1), anlatım (10), beyin fırtınası(2), drama (2), eğitsel oyun(1), gezi (5), işbirlikli öğrenme(2) örnek olay (2), proje(7), simülasyon (1),soru-cevap(2),sözlü tarih(1) ve tartışma(6) olacak şekildedir. Balık kılçığı bireysel çalışma, görüşme (röportaj), gözlem, kavram haritası problem çözme ve yöntemine ait bulgulara ise rastlanılmadığı görülmüştür.

2005 SBÖP’ nda 7. altı şapka yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.7.2.3 “Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.” “ El Ele Tutuşalım” (Altı şapkalı düşünme tekniği ile eğitim ve çalışma hakkı üzerinde durulur.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 7. sınıf anlatım yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.1.5 “Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar. “ “Gizlilik Kareleri”(Kitle iletişim özgürlüğü, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı kavramları, ilgili anayasa maddeleri çerçevesinde incelenir.) (EÖ)

SB.7.2.1 “Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır. “ “Nerelerde Yaşıyoruz?” (Nüfus dağılışını gösteren haritalar ve fotoğraflar incelenir.) (EÖ) “Ülkemizde Bir Gezi” (Harita ve verilerden yararlanılarak nüfus dağılışının neden ve sonuçları incelenir.) (EÖ)

SB.7.3.7 “Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.” “Seyyahların Gözüyle” (Çeşitli dönemlere ait seyahatnamelerden alınmış metinler üzerinde inceleme yapılır.) (EÖ)

SB.7.4.1 “İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir.” “Teknoloji Nasıl Doğdu?” (İlk çağlardaki bazı önemli buluşlar ele alınır.) (EÖ)

SB.7.5.1 “Üretimde ve yönetimde toprağın önemini tarihten örneklerle açıklar.” “Toprak Önemlidir” (Toprağın önemi doğrultusunda toprağı kullanmanın gerekliliği araştırılır.) (EÖ)

SB.7.7.4 “Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.” “İnsanlığın Mirası” (Ortak mirastan örnekler verilerek ortak mirası oluşturan değerler tanıtılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 7. sınıf beyin fırtınası tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.5.6 “Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.” “Son Kararın mı?” (Meslek seçerken nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda karar verme becerisi kullanılarak beyin fırtınası yapılır.) (EÖ)

SB.7.6.2 “Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir.” “Yasalar Gerekli mi?” (Yasaların önemine ve gerekliliğine dair beyin fırtınası yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 7. sınıf drama tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.7.6.3 “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.” “ Bir Yasa TBMM’den Nasıl Çıkar?” (TBMM’den bir yasanın nasıl çıktığını kavratmak üzere drama yapılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 7. sınıf eğitsel oyun yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.7.5.5 " Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.” “Pabucunu Dama Atma!” (Rol kartları ile oynanan oyundan yola çıkarak Osmanlı’daki eğitim ve öğretim kurumları üzerinde durulur.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 7. sınıf gezi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.3.1 “Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu’nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.” “Medresenin Sırrı” (Cacabey Medresesi ve Gevher Nesibe Hatun Şifahanesi örnekleri ile tarihi yapılara düzenlenen gezilerde, bu yapıların nasıl inceleneceği üzerinde durulur.) (EÖ)

SB.7.4.2 “ İlk yazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder.” “Harflerden Kitaba” (Bir eserin kitap haline geliş aşamaları araştırılır; çevredeki bir matbaaya gezi yapılır.) (EÖ)

SB.7.4.4 “15-19.yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini fark eder.” “Teknoloji ve Bilim Müzelerine Gezi” (İletişim Müzesi, PTT Müzesi, Rahmi Koç Müzesi vb. müzelere gezi düzenlenir.) (EÖ)

SB.7.6.4 “Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.” “Sanal Alan Gezisi” (TBMM, Yargıtay, Danıştay ve Adalet Bakanlığı’nın ilgili siteleri ziyaret edilerek görevleriyle ilgili bilgi edinilir.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 7. sınıf işbirlikli öğrenme tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.7.3.2 “Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.” “Osman Bey’in Rüyası” (Birinci elden kaynaklardan ve tarih

haritalarından yararlanılarak Osmanlı Devleti'nin gelişme süreci işbirlikli öğrenme yöntemi ile incelenir.) (EÖ)

2005 SBÖP' nda 7. sınıf örnek olay yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.2.4 “Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.” “ Yârim İstanbul'u Mesken mi tuttun?” (Türkü göç teması çerçevesinde incelenir.) (EÖ) “Göçmen Olan Kuşlar mı?” (Bir göç hikâyesi incelenerek yerleşme ve seyahat özgürlüğü ele alınır.) (EÖ)

SB.7.3.6 “Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.” “Lâlenin Serüveni” (“Doğunun Işığı Lâle” belgeseli izlenerek Osmanlı-Avrupa etkileşimi değerlendirilir.) (EÖ)“Türk Marşı” (Türk müziğinin Avrupa klasik batı müziğine etkileri örnekler üzerinden incelenir.) (EÖ)

2005 SBÖP' nda 7. sınıf proje yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.1.3 “İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır.” “Bizim Ekranımız” (Kitle iletişim araçlarında çocuklara yönelik programların, haberlerin, niteliklerinin ve sayılarının artırılmasını sağlamak amacıyla, yetişkinlerin konuya dikkatini çekecek bir proje hazırlanır.) (EÖ)

SB.7.2.2 “Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.” “Nüfus Sayımı Yapalım” (Nüfus sayımlarının yapılması ve değerlendirilmesine yönelik bir proje hazırlanır.) (EÖ)

SB.7.3.3 “Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.” “ İstanbul'un Fethi” (İstanbul'un fethini gösteren bir maket yapılarak İstanbul'un fethinde Fatih Sultan Mehmet'in rolü değerlendirilir.) (EÖ)

SB.7.7.2 “Küresel sorunlarla uluslararası kuruluşların kuruluş amaçlarını ilişkilendirir.” “Proje Şenliği” (Bilimsel araştırma basamakları kullanılarak küresel sorunların çözümü ile ilgili proje hazırlanır.) (EÖ)

2005 SBÖP' nda 7. sınıf simülasyon tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.7.7.1 “20. Yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasî ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir.” “Balkan Bunalımı Simülasyonu” (Simülasyon yöntemi ile Balkan Savaşları değerlendirilir.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 7. sınıf soru-cevap yöntemi tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.1.4 “Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.” Kitle İletişim Özgürlüğü” (Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantı ele alınarak irdelenir.) (EÖ)

SB.7.5.3 “Tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.” “Buharın Gücü” (Teknolojinin gelişmesinin insan yaşamına ve iş alanları üzerine etkisi vurgulanır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 7. sınıf sözlü tarih yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örneği şu şekildedir:

SB.7.2.5 “Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.” “Doğduğumuz Yerden Doyduğumuz Yere” (Sözlü tarih çalışması ile göçün neden ve sonuçları sorgulanır. Yerleşme ve seyahat özgürlüğü tartışılır.) (EÖ)

2005 SBÖP’ nda 7. sınıf tartışma yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve etkinlik örnekleri şu şekildedir:

SB.7.1.1 “İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.” “Etkili Dinleme ” (İletişim sürecinde dinlemeyi etkileyen faktörler ve etkili dinlemenin önemi tartışılır.) (EÖ)

SB.7.2.1 “Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye’de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır.” “ Nereelerde Yaşıyoruz?” (Nüfus dağılışını gösteren haritalar ve fotoğraflar incelenir.) (EÖ) “Ülkemizde Bir Gezi” (Harita ve verilerden yararlanılarak nüfus dağılışının neden ve sonuçları incelenir.) (EÖ)

SB.7.5.2 “Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve günümüzden örnekler verir.” “Ülkeler Nasıl Gelişir?” (Coğrafi keşifler çerçevesinde ülkelerin gelişmesinde kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının etkisi değerlendirilir.) (EÖ) “Yeni Yollar” (Coğrafi Keşiflerle birlikte eski ticaret yollarının önemini kaybetmesinin Osmanlı Devleti’nin ekonomisine etkisi değerlendirilir.) (EÖ)

2021 yılı 7. Sınıf SBÖP' nda Tablo 22'de görüldüğü gibi yöntem ve tekniklerin dağılımını şu şekilde belirtebiliriz: anlatım(12), balık kılçığı (2), drama(1), örnek olay(2), problem çözme(1), soru-cevap(5) ve tartışma(4) olacak şekilde tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda altı şapka, beyin fırtınası, bireysel çalışma, eğitsel oyun, gezi, görüşme (röportaj), gözlem, istasyon, işbirlikli öğrenme, kavram haritası, proje, simülasyon ve sözlü tarih tekniğine ait ise bulgulara rastlanmamıştır.

2021 SBÖP' nda 7. sınıf anlatım yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.7.2.1. “Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.” “Kuruluştan İstanbul’un fethine kadar olan dönemde devletin hüküm sürdüğü yerler ile iskân politikası, askerî, ekonomik ve toplumsal yapı detaya girilmeden ele alınır. Osmanlı Devleti’nin kuruluşu ile ilgili farklı tarihsel yorumlara değinilir.” (KA)

SB.7.2.2.”Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.” “Gaza ve cihat anlayışı, istimâlet politikası, millet sistemi üzerinde durulur.” (KA)

SB.7.2.5. “Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.” “Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklerle yer verilir.” (KA)

SB.7.3.2. “Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.” “Tablo ve grafikler kullanarak ülkemizin demografik özellikleri ile ilgili verileri yorumlanır.” (KA)

SB.7.4.1. “Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.” “Yazının icadından günümüze kadar farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma teknikleri üzerinde kısaca durulur. (KA)

SB.7.5.1. “Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.”

SB.7.5.3.” Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir. “ “Kızılay ve Yeşilay gibi kamu yararına çalışan yarı resmî kurumlar ile vakıf ve derneklerin çalışmalarına değinilir.” (KA)

SB.7.5.4. “Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.” “Ahilik ve Lonca teşkilatı ile meslek odaları ve meslek okulları üzerinde durulur.” (KA)

SB.7.6.1. “Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.” “Demokratik değerlere ve demokrasi uygulamalarına tarihimizden örnekler verilir.” (KA)

SB.7.6.2. “Atatürk’ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.” “TBMM’nin açılması, Cumhuriyet’in ilanı ve çok partili hayata geçiş denemeleri kısaca ele alınır.” (KA)

SB.7.7.1. “Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.”

SB.7.7.2. “Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır.”

2021 SBÖP 7. Sınıf balık kılçığı tekniği kapsamında değerlendirilen bazı kazanım ve kazanım açıklamalarını şu şekilde belirtebiliriz:

SB.7.2.3. “Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.” “Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılâbı, sömürgecilik ve bunların neden olduğu karmaşa ile insan hakları ihlallerine değinilir.” (KA)

SB.7.3.3.” Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.”

2021 SBÖP’ nda 7. sınıf drama tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.7.1.1. “İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.”

SB.7.4.2. “Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.” “Türk-İslam medeniyetinin bilimsel alanda ulaştığı seviyeye vurgu yapılır. el-Harezmi, Fârâbî, İbn-i Sînâ, el-Cezerî, İbn-i Haldûn, Ali Kuşçu, el-Hâzinî, Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi bilim insanlarına ve bunların çalışmalarına değinilir.”

2021 SBÖP’ nda 7. sınıf örnek olay yöntemi kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.7.3.1. “Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur. “

SB.7.6.4. “Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.” “Demokratik toplumlardaki antidemokratik uygulamalarla ilgili güncel sorunlar üzerinde durulacaktır. Aile, okul ve toplumdaki demokratik uygulamalar üzerinde durulur.” (KA)

2021 SBÖP’ nda 7. sınıf problem çözme yöntemi tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve açıklaması şu şekildedir:

SB.7.7.4. “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.” “Küresel iklim değişimi, doğal afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınacaktır.”(KA)

2021 SBÖP’ nda 7. sınıf soru-cevap yöntemi tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.7.2.4. “Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.”

SB.7.3.4. “Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.”

SB.7.4.3. “XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.” “Matbaanın icadı, Dünya’nın yuvarlak olduğunun bilimsel olarak ispat edilmesi, kütle çekim kanunun keşfedilmesi, buhar makinesinin icadı vb. gelişmeler ile bunların etkileri ele alınır.”(KA)

SB.7.5.2. “Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.”

2021 SBÖP’ nda 7. sınıf tartışma yöntemi tekniği kapsamında değerlendirilen doğrudan alıntılanan kazanım ve kazanım açıklamaları şu şekildedir:

SB.7.1.3. “Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.” “Seçilen bir iletişim kanalının (TV, İnternet, akıllı telefonlar vb.) bireyler arasındaki iletişimi ve toplumsal olarak da kültürü nasıl değiştirdiği ele alınır.” (KA)

SB.7.4.2. “Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.” “Türk-İslam medeniyetinin bilimsel alanda ulaştığı seviyeye vurgu yapılır. el-Harezmi, Fârâbî, İbn-i Sînâ, el-Cezerî, İbn-i Haldûn, Ali Kuşçu, el-Hâzinî, Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi bilim insanlarına ve bunların çalışmalarına değinilir.” (KA)

SB.7.4.4. “Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.”

SB.7.5.2. “Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.”

SB.7.7.3. “Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları sorgular.”

4.5. 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Strateji, Yöntem ve Teknik Açısından Elde Edilen Genel Bulgular ve Yorumlar

Tablo 23’de 2005 ve 2021 SBÖP’ larında yer alan stratejilerin genel toplam dağılımı verilmiştir. Hem sınıf açısından hem de genel toplam açısından her iki programında strateji kapsamında elde edilen bulguların dağılımı şu şekildedir:

Tablo 23

2005 ve 2021 SBÖP’ larında Yer Alan Stratejilerin Toplam Dağılımı

Stratejiler	2005 SBÖP/Sınıflar					2021 SBÖP/Sınıflar				
	4	5	6	7	Toplam	4	5	6	7	Toplam
Araştırma- inceleme	19	21	14	21	75	19	8	5	5	37
Buluş	14	16	18	13	61	6	12	17	10	45
Sunuş	6	6	12	10	34	9	9	10	13	41
Toplam	39	43	44	44	170	25	29	32	28	123

Tablo 23’de 2005 ve 2021 SBÖP’ larında yer alan stratejilerin toplam dağılımı sunulmuştur. Elde edilen verilere göre 2005 programı 4., 5., 6. ve 7. Sınıflarda toplam araştırma inceleme stratejisinden yararlanma sayısını 75, Buluş stratejisinden yararlanma sayısını 61 ve sunuş stratejisinden yararlanma sayısını 34 ve toplamda 2005 programında 170 stratejiye ulaşıldığı belirtilebilir.

2021 programında ise araştırma-inceleme stratejiden toplam yararlanma sayısını 37, buluş stratejisinden 45 ve sunuş stratejisinden 41 olmak üzere 2021 programından toplamda 123 stratejiye ait bulgulara ulaşıldığı söylenebilir.

Tablo 24’te 2005 ve 2021 SBÖP’ larında yer alan yöntem ve tekniklerin toplam genel dağılımı verilmiştir. Şu şekilde sunulmuştur:

Tablo 24
2005 ve 2021 SBÖP' larında Yer Alan Yöntem ve Tekniklerin Toplam Dağılımı

	2005 SBÖP / Sınıflar				Toplam	2021 SBÖP/ Sınıflar				Toplam
	4	5	6	7		4	5	6	7	
Altı Şapka	1	-	1	1	3	-	-	-	-	0
Anlatım	5	4	8	10	27	7	3	10	12	32
Balık Kılçığı	-	-	-	-	0	-	0	-	2	2
Beyin Fırtınası	-	2	1	2	5	-	1	1	-	2
Bireysel Çalışma	-	1	-	-	1	-	-	-	-	0
Drama	3	2	5	2	12	2	2	1	1	6
Eğitsel Oyun	3	-	-	1	4	2	-	-	-	2
Gezi	4	6	-	5	15	-	2	-	-	2
Görüşme (Röportaj)	1	2	-	-	3	-	-	-	-	0
Gözlem	1	2	-	-	3	2	2	-	-	4
İşbirlikli Öğrenme	-	-	-	2	2	-	-	-	-	0
Örnek Olay	12	6	3	2	23	3	1	2	2	8
Problem Çözme	-	-	1	-	1	1	-	1	1	3
Proje	6	8	7	7	28	1	1	1	-	3
Simülasyon	1	1	-	1	3	-	-	-	-	0
Soru-Cevap	1	3	6	2	12	3	5	5	5	18
Sözlü Tarih	-	2	-	1	3	2	-	-	-	2
Tartışma	1	3	13	6	23	3	12	1	4	20

Tablo 24'te 2005 ve 2021 SBÖP' larında yer alan yöntem ve tekniklerin toplam dağılımı sunulmuştur. Ulaşılan bulgulara göre 2005 programının 4., 5., 6. Ve 7. sınıflarında toplam olarak ulaşılan yöntem ve teknikleri şu şekildedir: Altı Şapka (3), Anlatım(27), Beyin Fırtınası(5) Bireysel Çalışma(1), Drama(12), Eğitsel Oyun(4), Gezi(15), Görüşme (Röportaj)(3), Gözlem(3), İşbirlikli Öğrenme(2), Örnek Olay(23), Problem Çözme(1), Proje(28), Simülasyon(3), Soru-Cevap(12), Sözlü Tarih(3), Tartışma(23) olmak üzeredir. Balık Kılçığı tekniği ise 2005 programında yer almadığını belirtebiliriz. Yapılan çalışma sonucunda 2005 SBÖP' nda en çok anlatım yöntemi, proje

yöntemi, örnek olay yöntemi, tartışma ve gezi yönteminin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu hususta drama ve soru-cevap yöntemi de çoğunlukla kullanılmıştır diyebiliriz.

2021 programının 4., 5., 6. Ve 7. sınıflarında yapılan içerik analizi sonucunda ulaşılan toplam yöntem ve teknikleri şu şekilde ifade edebiliriz: Anlatım(32), Balık Kılçığı (2), Beyin Fırtınası (2), Drama (6), Eğitsel Oyun (2), Gezi (2), Gözlem (4), Örnek Olay(8), Problem Çözme(3), Proje(3), Soru-Cevap(18), Sözlü Tarih(2)ve Tartışma(20) olmak üzeredir. 2021 programında içerik olarak Altı şapka, Bireysel Çalışma, Görüşme (Röportaj), İşbirlikli Öğrenme ve Simülasyon tekniklerine ilişkin bulgulara rastlanılmadığı söylenebilir. Elde edilen bulgular neticesinde 2021 SBÖP’ de çoğunlukla anlatım yöntemi, tartışma yöntemi, soru-cevap ve örnek olay yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Beyin fırtınası, proje, problem çözme, gezi gözlem ve sözlü tarih tekniklerine ise daha az yer verildiği görülmüştür.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde 2005 ve 2021 Sosyal Bilgiler öğretim programları strateji, yöntem ve teknik açıdan incelendiğinde ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. 2005 ve 2021 Programlarından Elde Edilen Bulgulara Göre Stratejilere İlişkin Sonuçlar

2005 programında kazanım sayısının fazla olması ve bunun yanında her kazanıma ait etkinlik örneklerinin bulunması öğretim süreci açısından öğretmenleri yönlendirici olmuştur. 2021 programında ise önceki program gibi etkinlik örnekleri yer almamakla birlikte sadece bazı kazanımların açıklamalarına yer verilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda; 2005 SBÖP’ nda ağırlıklı olarak araştırma-inceleme stratejisine yer verildiği tespit edilmiştir. Özellikle 4., 5. ve 7. sınıf programında araştırma-inceleme stratejisine çoğunlukla yer verilmiş; 6. sınıflarda ise buluş stratejisi daha fazla kullanılmıştır. 2005 programında Sunuş stratejisine daha az yer verilmiştir. 2021 SBÖP’ nda en fazla kullanılan buluş stratejisi olmuştur. Özellikle 6. Sınıflarda diğer kademelere göre daha çok yer almıştır. Buluş stratejisinden sonra araştırma-inceleme stratejisi en çok kullanılan strateji olmuştur. Bu strateji özellikle 5. ve 6. Sınıflarda daha ağırlıklı olarak yer almıştır. 2005 programında olduğu gibi 2021 programında da sunuş stratejisine daha az yer verildiği tespit edilmiştir.

Her iki program da stratejik açıdan incelendiğinde, hem 2005 programı hem de 2021 programında yapılandırmacı yaklaşımın izlerini görmek mümkündür. Eski anlayışla yani Daimici ve Esasici anlayışının pasif öğrenme stratejisi olan sunuş stratejisinin aksine öğrenciyi daha aktif yapacak buluş ve araştırma-inceleme stratejisine ağırlık verildiği görülmektedir. Yapılandırmacılık anlayışıyla Sosyal Bilgiler alanında oluşturulan ilk program olan 2005 programı bu anlamda daha ağırlıklı olarak öğrenciyi merkezde tutan, bilgiyi üreten ve tüketenin öğrencinin kendisinin olduğu ve öğretmeni ise bir rehber gibi gören bir anlayışa sahiptir. Programın uygulanması bölümünde de öğretmenin rolünü “Olguları ve olayları aktarmak ya da öğrencilere ders kitaplarını ezberletmek yerine, aktif öğrenme etkinliklerini uygulamalıdır.” (MEBa,2005) şeklinde ifade edilerek çağdaş yaklaşımlardan olan buluş ve araştırma-inceleme stratejilerini kullanmaya dikkat

çekmiştir. Doğanay (2008) ise Sosyal Bilgiler dersinin öğretim sürecinde öğrenci aktifliğinin etkili olacağını vurgulamış ve yaptığı program incelemesi sonucunda 2005 programında yer alan örnek etkinliklerde öğrenci aktifliğinin özendirildiğini de belirtmiştir (Doğanay, 2008).

2021 programında, 2005 programında olduğu kadar yoğun olmasa da aynı anlayış devam ettirilmiş, yine öğrenciyi merkezde tutan araştırma-inceleme ve buluş stratejisinin çoğunlukla yer aldığı tespit edilmiştir. Kalaycı ve Baysal'ın(2020) çalışmalarında ise 2005 programının daha bilimsel bir anlayışla ve öğretmene kılavuzluk etme noktasında nispeten daha yeterli olduğu belirtilmiştir. Programda yer alan yaklaşımların öğretim sürecinde ne kadar uygulandığı da önemli husustur. İlter'in(2017) bu konu üzerine öğretmenlerle yaptığı çalışmalar sonucuna göre; öğretmenlerin dersin çoğu süresince pasif öğrenme yöntemlerini kullandıkları ve neticede geleneksel bir anlayışın hâkim olduğunu ve öğrencinin bağımsız öğrenmelerini destekleyen öğrenci merkezli anlayışın tersine öğretmen denetimli bir öğretim tarzının olduğunu tespit etmiştir.

5.2. 2005 ve 2021 Programlarından Elde Edilen Bulgulara Göre Yöntem ve Tekniklere İlişkin Sonuçlar

Programın öğelerinden biri olan eğitim durumları ile ilgili her iki program da ele alındığında 2005 programında öğretim süreciyle alakalı açıklamalar “ öğretilme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü” başlığıyla ayrıntılı olarak verilmiş 2021 programında ise on madde ile “ Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar” başlığıyla yer almıştır. 2005 programında kazanımlar ve bunların nasıl gerçekleştirileceğine dair etkinlik örnekleri de yer almıştır. Özellikle bu etkinlik örneklerinde okul-sınıf içi ya da dışı uygulamalar, alan gezileri ya da sanal turların yanı sıra inceleme, araştırma, drama gibi birçok öğretmeni yönlendirici yöntemlere yer verilmiştir. 2021 programında ise etkinlik örnekleri yer almazken bazı kazanımların açıklamalarına yer verilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde 2021 programının sınırlı olduğu söylenebilir (Selvi, 2018).

Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda; 2005 SBÖP’ nda yer alan yöntem ve tekniklerden en çok; anlatım, proje, örnek olay, tartışma, gezi, drama ve soru-cevap yönteminin yer aldığı tespit edilmiştir. 2021 SBÖP’ de ise çoğunlukla anlatım yöntemi,

tartışma yöntemi, soru-cevap ve örnek olay yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Her iki programda da anlatım yönteminin çoğunlukla yer alan yöntemlerden biri olması iki açıdan da değerlendirilebilir. Birincisi yapılandırmacılık yaklaşımında, öğrenciyi merkeze alarak iki programda da bilgiye öğrencinin ulaşması ve bu bilgiyi farklı yerlerde transfer edebilmesi esasına dayanmaktadır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde anlatım yönteminin daha arka planda tutulması gerektiği söylenebilir. Fakat diğer açıdan ele aldığımızda ise anlatım yöntemi, bir dersin her bölümünde kullanılabilen ve zaman açısından ekonomik olan bir yöntemdir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde ise bu yönteme yer verilmemesi imkânsız gibi görülmektedir. Aynı zamanda öğretmenlerin bu yöntemi diğer yöntemlerle birlikte kullanabileceği de açıktır.

Genel açıdan 2005 SBÖP ve 2021 SBÖP’na bakıldığında; 2021 programının önceki programa göre öğrenme alanları, kazanım, beceri ve değer gibi özelliklerde azaltılmaya gidildiği görülmektedir. Özellikle kazanım sayısının azaltılması bu doğrultuda kazanımların yoğunluğunu arttırdığı da söylenebilir. Sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saatinin düşük ve içeriğinin de yoğun olmasından dolayı öğretmenlerde müfredatı yetiştirme kaygısı görülebilir. Bundan dolayı anlatım yöntemi, soru-cevap yöntemi gibi geleneksel yöntemlerin tercih edildiği de söylenebilir.

Her iki programda da en fazla yer alan yöntemlerden biri de tartışma yöntemidir. Bu yöntem kavrama düzeyindeki davranışların kazandırılmasında etkili olurken; bir problemin çözüm yollarını aramada ve değerlendirme aşamasında da kullanılır (Özcan ve Mertol, 2015). Anlatım yöntemi, Buluş yoluyla öğrenme stratejisinde kullanılan, öğrencilerin demokratik bir tutumla diğerlerinin düşüncelerine saygı duyduğu ve kendi düşüncelerini de rahatça ifade edebildiği ve öğrencilere birçok beceri kazandırması açısından oldukça önemli bir yöntemdir. Sonuç olarak bu yöntemin programlarda sıkça yer alması çağdaş yaklaşıma da uygun davranıldığını gösterir diyebiliriz.

Soru- cevap yönteminin de her iki programda çoğunlukla yer aldığı tespit edilmiştir. Bu yöntem hem sunuş yoluyla hem de buluş yoluyla öğrenmede kullanılabilecek bir yöntemdir. Program incelemesi sonucunda da soru- cevap yönteminin her iki stratejide yer aldığını söyleyebiliriz. Bu yöntem Sunuş stratejisinde öğretmen konuyu anlattıktan sonra tekrar etmek amacıyla; Buluş stratejisinde ise konuların pekiştirilmesi, öğrenilen konuların tespiti ve öğrenme eksikliklerinin fark edilmesi için kullanılmaktadır. Ulaşılan bulgular sonucunda örnek olay yöntemi de sıklıkla her iki programda yer alan yöntemlerden biri olmuştur. Bu yöntem özellikle bir yazı, gazete

haberi, film ve kitaplar gibi sınıfa getirilen materyallerle güncel olan sorunlara ya da olması muhtemel bir durumun, eleştirel bir bakış açısıyla sorunun çözülmesine dayanır. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan bu yöntemin öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri, derse karşı tutumları ve ders başarılarına olumlu yönde etkisi vardır (İbrahimoğlu ve Öztürk, 2013).

Araştırma sonucuna göre 2005 programında kültür gezileri ve alan gezilerinin yanı sıra bazı kurum veya müze, kültürel mekanlara da sanal gezilerin düzenlenebileceği yer almıştır. 2021 programında gezi yöntemine önceki programa göre daha sınırlı yer verildiği söylenebilir. Gezi yöntemi Sosyal Bilgiler eğitiminde önemli yere sahiptir. İmkân dahilinde alan gezilerinin olabildiği gibi teknolojinin de gelişmesiyle artık sanal gezilerin de yapılması mümkündür. Sosyal Bilgiler dersinde gezi- gözlem yöntemiyle işlenen dersin geleneksel öğretim yöntemlerinden daha etkili olduğu ve birçok duyuya hitap etmesi açısından da öğrencilerde hatırlamayı kolaylaştırarak dersi daha renkli hale getirmektedir (Özkan, 2009). Yine 2005 programında drama ve proje yöntemine ağırlıklı olarak yer verildiği görülürken 2021 programında bu yöntemlerin daha sınırlı sayıda kullanıldığını belirtebiliriz. 2005 programında yaratıcı drama ve rol oynama gibi drama tekniklerine yer verildiği görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersini alan öğrencilerin yaş itibarıyla somut dönemde bulunmaları ve bu derste soyut öğrenmelerin de fazla olmasından dolayı drama yönteminin oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca yaratıcı dramanın Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasıyla bireyin toplumsal yaşam içinde aktif rol oynayarak çok yönlü gelişmesini sağlaması, hak ve sorumluluklarının bilincinde olup kararlar alan bireylerin yetişmesine katkı sağlamaktadır (Sarı, 2017). Proje yöntemi de çağdaş yaklaşıma uygun yöntemlerdendir. Proje, bir probleme yönelik yaşama dönük sonuçlar ya da ürünler oluşturmayı amaçlayan bir yöntemdir (Taşpınar, 2016).

Bu araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise 2005 ve 2021 programlarında içerik olarak sözlü tarih, altı şapka, beyin fırtınası, problem çözme, işbirlikli öğrenme ve eğitsel oyun yöntem ve tekniklerine sınırlı sayıda yer aldığı tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi disiplinler arası çok disiplinli bir ders olduğu için birçok yöntem ve teknikten rahatlıkla yararlanılabiliyor. Yukarıda yazdığımız yöntem ve tekniklere sınırlı olarak yer verilmesi programların eksik yönünü bu anlamda ifade edebilmektedir. Çünkü bu yöntem teknikler öğrenciyi derste aktif tutan, probleme yönelik bir ya da daha fazla çözüm yolları geliştirmesini sağlayan, bir duruma karşı çok yönlü bakış açısıyla yaklaşmasını sağlayan,

eleştirel düşünmenin yanında bir gruba sorunsuz dahil olabilen ve sorumluluklarının bilincinde olarak davranması ve ayrıca dersin monotonluğundan sıyrılıp eğlenceli bir şekilde dersi renklendirmesi ve öğrendiklerinin daha kalıcı hale getirmesi vs. açıdan bu yöntem ve tekniklerin hem programda hem de uygulamada göz ardı edilmeden faydalanılmalıdır.

Araştırmanın bulguları neticesinde ulaşılan bir sonuca göre 2005 SBÖP ve 2021 SBÖP’ nda kavram yanılgılarının tespiti ve giderilmesi ve kavram öğretim tekniklerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Doğanay (2008) belirttiği gibi de kavram öğretimi ilkeleri göz önüne alınarak hazırlanan etkinliklere de rastlanılmamıştır. Kavram haritaları, kavram ağaçları, kavramsal karikatürler anlam çözümleme tablosu gibi kavram öğretim tekniklerine yer verilmemesi kavramların ilişkilendirme, sınıflandırma ve karşılaştırma gibi önemli boyutunun göz ardı edildiği görülmüştür.

5.3. Öneriler

2005 SBÖP’ de öğretim sürecini yönlendiren etkinlik örnekleri ve yöntem teknikleri açık bir şekilde ifade edilirken; 2021 SBÖP’ de sadece bazı kazanımların açıklamalarına yer verilmesi bu anlamda yetersiz görülmüş ve yeni programlarda öğretim sürecini daha açıklayıcı ifadeler kullanılması kanaatindeyiz.

Her iki programın çağdaş yaklaşımlarla oluşturulduğu görülmekte ancak daha çeşitli örneğin, balık kılıcı, kavram haritası, altı şapka, örnek olay, rol oynama, simülasyon, istasyon, bireysel veya grup çalışması gibi yöntem ve tekniklere de yer verilmesi gerektiğini aksi halde ağırlıklı olarak birkaç yöntemin sürekli kullanılmasının öğretim sürecini monotonlaştıracağını düşünmekteyiz.

Kavram öğretimine yönelik etkinlik, yöntem veya tekniklere de yer verilmelidir.

Programlar çağdaş yaklaşımlarla hazırlanmış olsa da yapılan birçok çalışma gösteriyor ki öğretmenler hâlâ ağırlıklı olarak geleneksel yöntemleri tercih etmektedir. Bu açıdan teorikte olan program ve uygulamadaki programın arasındaki fark tespit edilmeli ve bu alanda yaşanan sorunlar giderilmelidir.

Programda yer alan teorik strateji, yöntem ve tekniklerin uygulamaya dönük çalışmalardan alınan geri dönütlerle öğretimin daha verimli gerçekleşmesi amacıyla gerekirse programın geliştirilmesi, ortamların ve öğretim sürecinin yeniden düzenlenmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ö. (2006). Yaratıcı Drama Kavramı Bileşenleri Ve Aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 17-30.
- Adıgüzel, Ö. ve Aykaç, M. (2011). Sosyal Bilgilerde Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 297-314.
- Arslan, A. (2016). Öğretim Stratejileri Ve Öğrenme Stratejileri. T. Y. Yelken (Ed) İçinde, *Öğretim İlke Ve Yöntemleri* (S. 185-222). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baş, T. U. (2017). *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri* (3. Baskı B.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Cengizhan, S. (2016). Öğretim Yöntemleri. T. Y. Yelken (Ed) İçinde, *Öğretim İlke Ve Yöntemleri* (S. 223-256). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri (Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni* (3. Baskıdan Çeviri B.). (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelikkaya, T. ve Kuş, Z. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntem Ve Teknikler. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII(2), 741-758.
- Demircioğlu, İ. (2005). Öğretim Stratejileri. *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Cilt Genişletilmiş 5. Baskı, S. 157-264). İçinde Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2011). *Öğretim İlke Yöntemleri Öğrenme Sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2005). Öğretimde Kavram Ve Genellemelerin Geliştirilmesi. C. Öztürk, ve D. Dilek (Ed) İçinde, *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (S. 265-296). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (S. 17-52). İçinde Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Ç. Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- İbrahimoglu, Z. ve Öztürk, C. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Örnek Olay Yöntemi Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarı Dersine Karşı Tutum Ve Eleştirel Düşünme Becerileri Üzerine Etkileri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2), 523-547.
- İlter, İ. (2017). Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğretim Yöntemleri Ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 1(11), 1-29.
- İnan, S. (2014). Sosyal Bilgiler Eğitimi: Nedir, Ne Zaman Ve Neden? S. İnan (Ed) İçinde, *Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş Kavramlar Ve Yaklaşımlar* (S. 1-21). Ankara: Anı Yayıncılık.
- İneç, Z. F. ve Akpınar, E. (Tarih Yok). Sosyal Bilgilerin Otantik Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar. *International Journal Of Social Science Research*, 6(2), 46-65.
- İslamoğlu, A. H. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri(Spss Uygulamalı)*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kalaycı, N. ve Baysal, S. B. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 106-129.
- Kalaycı, N. ve Çakmak, M. (2000). Kavram Haritalarının Öğretim Sürecinde Kullanılması.Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 24(24), 571-580. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Kuey/Issue/10372/126943>.
- Kanadlı, S. (2016). Öğretim Teknikleri. T. Yelken (Ed) İçinde, *Öğretim İlke Ve Yöntemleri* (S. 257-310). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kavram Haritası Türleri*. (2021, 11 3). <<https://Zelretim.Wordpress.Com/Kavram-Haritasi-Turleri/>> Adresinden Alındı
- Kaya, M. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Bir Öğretim Yöntemi Olarak Sözlü Tarih: Amaç, İçerik, Uygulama. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Kınacı, N. D. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Programları ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Programının İçerik Bakımından Karşılaştırılması. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Koçoğlu, E., ve Aydın, M. (2017). Alan Uzmanlarına Göre 2017 Sosyal Bilgiler Programının 2005 Programı Çerçevesinde Analizi. *International Journal Of Social Science Research*, 6(1), 60-72.

- Köstüklü, N. (2014). *Sosyal Bilimler Ve Tarih Öğretimi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- MEB. (2005a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. Sınıf Öğretim Programı*. Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2005b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6 ve 7. Sınıf Öğretim Programı*. Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Nalçacı, A. (2001). Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programındaki Değişmelerin Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi*.
- Özcan, D. ve Mertol, H. (2015). *Üstün Zekalılarda Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara : Pegem Akademi.
- Özkan, İ. (2009). Gezi-Gözlem Ve İnceleme Yönteminin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Ülkemizin Kaynakları Ünitesindeki Öğrenci Başarılarına Etkisi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi*.
- Öztaşkın, Ö. B. (2016). Sosyal Bilimler Ve Sosyal Bilgiler. R. T. Yıldırım (Ed) İçinde, *Sosyal Bilgilerin Temelleri İçinde* (S. 1-17). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öztürk, C. (Ed) (2011). Sosyal Bilgiler Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış. *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (S. 1-31). İçinde Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Dilek, C. (2005). Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed) İçinde, *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Genişletilmiş 5. Baskı)* (S. 53-96). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Ross, E. M. (2014). Social Studies Curriculum And Teaching İn The Era Of Standardization. E. W. Ross (Ed) İn, *Thr Social Studies Curriculum Purposes, Problems And Possibilities* (S. 25-50). Albany: State University Of New York Pre.
- Saraç, A. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Drama Yöntemi Kullanılmasının Tutum, Başarı ve Kalıcılığa Etkisi. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Sarı, D. (2017). İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Tutumlarına Ve Öğretimin Kalıcılığına Etkisi. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Ve Öğretmen Kılavuzu Yeni Programa Göre Düzenlenmiş Yeni Ders Planı Örnekleri* (6. Baskı B.). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlke, Strateji, Yöntem Ve Teknikler. G. Can (Ed) İçinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (S. 73-88). Eskişehir: Anadolu Üniveristesi.
- Şeyihoğlu, A. A. ve Kartal, A. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilecek Strateji, Yöntem Ve Teknikler. R. Sever (Ed) İçinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (S. 157-267). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Taşpınar, M. (2016). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke Ve Yöntemleri* (Geliştirilmiş 8. Baskı B.). Ankara: Edge Akademi Yayıncılık.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- TDK. (2021). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/> (14.01.2021 Tarihinde Alındı)
- Tok, Ş. (Tarih Yok). Öğretme- Öğrenme Stratejileri Ve Modelleri. A. Doğanay (Ed) İçinde, *Öğretim İlke Ve Yöntemleri* (S. 129-159). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tok, T. N. (2007). Etkili Öğretim İçin Yöntem Ve Teknikler. A. Doğanay (Ed) İçinde, *Öğretim İlke Ve Yöntemleri* (S. 161-159). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Turan, R. (2018). 2017 İlkokul Ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*(19), 295-328.
- Varış, F. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme “Teori Ve Teknikler*. (5.Baskı). Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Yalçın, N. E. ve Akhan, N. Y. (2019). Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(3), 842-873.
- Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2011). Anlamlı Öğrenme İçin Etkili Öğretim Stratejileri . *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (S. 77-109). İçinde Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayın.
- Zarrillo, J. (2016). *Sosyal Bilgiler Eğitimi İlkeler Ve Uygulamalar*. (B. Tay ve S.B.Demir Çev.) (t.y), Ankara: Anı Yayıncılık.